

انتشارات انصار امام مهدی علیه السلام

احکام شریعت

در قالب پرسش و پاسخ

جلد اول: طهارت

به قلم

شیخ علاء سالم

مترجم

گروه مترجمان انتشارات انصار امام مهدی علیه السلام

نام کتاب	احکام شریعت در قالب پرسش و پاسخ، جلد اول، طهارة
نویسنده	شیخ علاء سالم
مترجم	گروه مترجمان انتشارات انصار امام مهدی (علیه السلام)
نوبت انتشار	دوم
تاریخ انتشار	۱۴۰۰ ش
انتشار کتاب اصلی	۱۴۳۲ ق / ۲۰۱۱ م
کد کتاب	۱۰۲۸/۲
ویرایش ترجمه	دوم

جهت کسب اطلاعات بیشتر در خصوص دعوت مبارک سید احمد الحسن (علیه السلام)

به تأمل‌نماهای زیر مراجعه نمایید .

www.almahdyoon.co

www.almahdyoon.co/ir

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

فهرست

کتاب طهارت	۱۲
تعریف طهارت	۱۲
موارد وجوب و استحباب در طهارت	۱۳
احکام آب‌ها	۱۶
۱. آب مطلق	۱۶
انواع آب مطلق	۱۷
۱. آب جاری	۱۷
۲. آب راکد	۲۰
۳. آب چاه	۲۲
۲. آب مضاف	۲۷
۳. آب نیم‌خورده	۲۸
طهارت با آب	۳۱
۱. حَدَث‌های لازم‌کننده وضو	۳۱
۲. احکام تخلی	۳۴
چگونگی تخلی	۳۴
استنجا	۳۶
سنت‌های تخلی	۳۹
۳. چگونگی وضو	۴۱
اول: نیت	۴۱
دوم: شستن صورت	۴۴
سوم: شستن دست‌ها	۴۵
چهارم: مسح سر	۴۷
پنجم: مسح پاها	۴۹
مسائلی در باب وضو	۵۱
۱. ترتیب	۵۱

۵۱	۲. موالات
۵۲	۳. تعداد نشستن‌ها و مسح
۵۲	۴. نشستنی که در وضو کفایت می‌کند.
۵۳	۵. جیره و مانع و مسائل مربوط به آن
۵۵	۶. متولی وضو
۵۵	۷. لمس نوشتار قرآن و اسمای مطهر توسط محدث.
۵۶	۸. دائم‌الحدث
۵۷	سنت‌های وضو
۵۹	احکام وضو
۶۱	۴. غسل
۶۱	اول: غسل جنابت
۶۲	سبب جنابت
۶۴	احکام جُنب
۶۶	چگونگی غسل جنابت
۶۹	دوم: حیض
۷۵	احکام حائض
۷۹	سوم: استحاضه
۷۹	اقسام استحاضه و آنچه مربوط به آن است
۸۴	احکام مستحاضه
۸۷	چهارم: نفاس
۹۰	پنجم: احکام اموات
۹۰	احتضار
۹۲	غسل دادن
۹۷	کفن کردن میت
۱۰۰	نماز بر میت
۱۰۵	تدفین (دفن کردن میت)
۱۱۱	غسل‌های مستحب
۱۱۳	غسل توبه

طهارت با خاک	۱۱۵
۱. جاهایی که تیمم صحیح است	۱۱۵
۲. آنچه تیمم بر آن جایز است	۱۱۷
۳. چگونگی تیمم	۱۱۸
۴. احکام تیمم	۱۲۰
نجاسات و احکام آن‌ها	۱۲۴
۱. انواع نجاسات	۱۲۴
ادرار و مدفوع	۱۲۴
منی	۱۲۵
مردار	۱۲۵
خون	۱۲۷
سگ و خوک	۱۲۸
مست‌کننده‌ها	۱۲۹
فقاع (آب جو)	۱۳۱
کافر	۱۳۱
۲. احکام نجاسات	۱۳۲
تطهیر بدن و لباس	۱۳۲
تطهیر فرش	۱۳۵
آب غساله	۱۳۷
سایر پاک‌کننده‌ها (غیر از آب)	۱۳۸
حکم پوست‌ها	۱۳۹
احکام ظروف	۱۴۰

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

سپاس و ستایش تنها از آنِ خداوند، آن پروردگار جهانیان است؛ و سلام و صلوات تامّ خداوند بر محمد و آل پاک و طاهر محمد، امامان و مهدیین باد!

سپاس و ستایش از آنِ خداوندی است که بر محل قرار دادن رسالتش داناتر است و مَنّت و فضل در توفیق به ولایتِ جانشینان خود در زمینش تنها از آنِ اوست؛ حتی به ولایت همه ساداتش؛ یعنی محمد و آل پاک و طاهرش، امامان و مهدیین.

چراکه او از خاندان برگزیده محمد است، همان کسانی که خداوند رجس و ناپاکی را از آنان زدوده و به طور کامل پاکشان فرموده است؛ و من بر ارائه آنچه او جانم به فدایش - از احکام الهی روشن فرموده است، حیران مانده‌ام و آنچه مرا به شگفت آورده، شدت رحمت وی بر مردم، چه انصار و چه غیرانصار از جویندگان حق، بلکه بر همه مردم است؛ زیرا در این هنگامه‌ای که مخالفان جنگ را علیه او علنی کرده‌اند و ما نیز کوتاهی تأسف‌بار خود را در حق او علنی کرده‌ایم، سعی و تلاش او پیوسته بر این بوده است که شریعت الهی را برای آنان روشن سازد.

او احمدالحسن است؛ امامی ناشناخته و همان قائم مورد انتظار؛ آن شکوفه پاک از تنه درخت تنومند محمد؛ آن شاخه سبز از درخت پاک ایشان؛ او که با وجود تمام آنچه آزارش می‌دهد می‌فرماید: «آنچه در حال حاضر اهمیت دارد این است که کتاب فقهی مبسوط قابل فهمی برای همه مردم به نگارش درآوری که در آن همه مسائل فقهی که برایتان تبیین کرده‌ام وجود داشته باشد و اگر به مسائلی برخورد کردی که نیاز به پرسیدن داشتی می‌توانی بپرسی.»

این کتاب (جلد مربوط به طهارت) اجابتی است به خواسته امام (علیه السلام) تا شاید به اذن خداوند متعال - لیبکی در راستای برخی اهداف [و درخواست‌هایی] باشد که عبارت است از

گفت‌وگویی در احکام دین حنیف، مربوط به طهارت و پیوست‌هایش، برگرفته از کتاب «احکام نورانی اسلام» امام احمدالحسن (رحمه‌الله) و کتاب «پاسخ‌های فقهی، طهارت» که امام (رحمه‌الله) اخیراً پاسخ داده‌اند.

اما چرا روش گفت‌وگو یا پرسش و پاسخ؟

چه بسا برخی در فهم عبارتهای کتاب احکام نورانی اسلام دچار سختی می‌شوند یا با توجه به طولانی‌بودن متن و فروع بسیاری که به آن ضمیمه شده است، به پاسخ مطلوب خود دست نیابند؛ با وجود اینکه در حال حاضر مسائل مربوط به طهارت در دو کتاب احکام نورانی اسلام و پاسخ‌های فقهی تشریح شده است؛ به‌علاوه کسی که به دنبال حکمی باشد، نیازمند جست‌وجو در هر دو کتاب است که این نیز به‌نوبه خود دشواری‌هایی ایجاد می‌کند؛ بنابراین در این جلد، احکام شرعی در قالب گفت‌وگویی بیان شده که در بردارنده پرسش و پاسخی است [در خصوص] هرآنچه امام بیان فرموده و پاسخ داده‌اند.

به‌جهت اجتناب از مه‌جورشدن کتاب احکام نورانی اسلام، سعی این‌جانب بر آن بوده است که خواننده در این گفت‌وگو از عبارتهای کتاب احکام نورانی اسلام خیلی دور نشود؛ به‌علاوه دقیقاً عین عبارتهای احکام نورانی اسلام را هم در این کتاب نیاورد؛ بلکه عبارتهای کتاب احکام نورانی اسلام را جداگدا و مسائل واردشده در آن را بخش‌بخش و فروع آن را از هم جدا و گاهی نیز پس‌وپیش کردم؛ همچنین شماره‌گذاری‌هایی را انجام دادم و برخی الفاظ را با کلمه هم‌معنی یا روشن‌تری جایگزین کردم که فهمش را به‌اذن خدا آسان سازد یا دست‌کم قدری از واضح‌نبودن آن کلمه بکاهد و به فضل خدا تلاش کردم که این کلمه جایگزین را عبارتی میانه قرار دهم؛ طوری که خواندن این گفت‌وگو -ان‌شاءالله- فهم عبارت احکام نورانی اسلام را -چه بسا اندکی- آسان کند.

از خداوند سبحان مسئلت دارم به بندگان مؤمنش برای عمل به آنچه از شریعتش که ولی و حجت مظلومش روشن فرموده، توفیق عطا فرماید و هرکدام از خلقش را که راه را گم کرده

است هدایت فرماید.

بارالها! عفو تو، عفو تو، عفو و بخشایش تو را خواستارم و سپاس و ستایش تنها از آن
خداوند، آن پروردگار جهانیان است و سلام و صلوات تام و تمام خداوند بر محمد و آل پاک و
طاهر محمد، امامان و مهدیین باد!

ابتدای جمادی الاول ۱۴۳۲
علاء سالم

صدوق از مفصل بن عمر نقل کرده است: اباعبدالله امام صادق (علیه السلام) برایش نامه‌ای نوشت که در آن چنین بود:

«به‌راستی که خداوند متعال هرگز پیامبری را مبعوث نفرموده که به شناخت خداوند دعوت کند، در حالی که اطاعت در امرونهی را همراه وی استوار نکرده باشد. خداوند فقط عمل به فریضی را می‌پذیرد که بر حدود خودشان و همراه با شناخت کسی که به این اعمال دعوت می‌کند فرض شده است؛ و کسی که اطاعت کند، ظاهر و باطن حرام را حرام کرده، نماز گزارده، روزه گرفته، حج و عمره به‌جا آورده و تمامی حرمت‌های الهی را بزرگ داشته و هیچ‌چیزی از آن را فروگذار نکرده است. چنین شخصی به تمام خوبی و تمام مکارم اخلاق عمل کرده و از بدی آن دوری کرده است. کسی که می‌پندارد بدون شناخت پیامبر (صلی الله علیه و آله) حلال را حلال و حرام را حرام کرده، از برای خداوند حلالی را حلال و حرامی را از برای او حرام نکرده است. کسی که نماز خوانده، زکات داده، حج کرده و عمره گزارده و تمامی این‌ها را بدون شناختن کسی که خداوند طاعتش را بر او واجب دانسته، انجام داده است، به‌راستی که چیزی از این‌ها را انجام نداده، نمازی نمی‌خواند، روزه نمی‌گیرد، زکات نمی‌دهد، حج نمی‌گزارد و عمره‌ای به‌جا نمی‌آورد، غسل از جنابت نمی‌کند، طهارت نمی‌گیرد و چیزی را از برای خداوند حرام نمی‌کند. چنین شخصی نمازی نداشته است، هرچند رکوع کند و سجده بگزارد و زکاتی نداده و حجبی به‌جا نیاورده است. تمامی این‌ها تنها همراه معرفت و شناخت آن مردی است که خداوند متعال با اطاعت از او و فرمان به برگرفتن از او بر خلقش ممت نهاده است؛ کسی که او را بشناسد و از او برگیرد خدا را اطاعت کرده و کسی که گمان کند تنها همین‌ها [اعمال] شناخت و معرفت است و به شناخت بدون اطاعت بسنده کند، به‌راستی که دروغ گفته و شرک ورزیده است. جز این نیست که گفته شده بشناس و به هرچه از خوبی می‌خواهی عمل کن؛ که این اعمال بدون شناخت و معرفت از تو پذیرفته نیست؛ پس وقتی شناخت پیدا کردی، برای خودت به هرچه از خیر می‌خواهی -کم‌وبیش- عمل کن که

از تو پذیرفته خواهد شد.»^۱

بنابراین «معرفت و شناخت جانشین خدا» محور آسیاب دین و اساس آن است؛ اما لاجرم این شناخت مستلزم اطاعت از خلیفه و جانشین خداوند در امرونهی ایش است و بسنده کردن به شناخت بدون اطاعت، فراتر از زعم و گمانی بیش نیست و حتی تکذیب و شرک محسوب می شود و امید مؤمن در همان شناخت و معرفت به دورافتاده از طاعت خلیفه و جانشین خدا در آنچه امرونهی کرده است باقی خواهد ماند.

و «احکام شریعت خداوند سبحان» که خلیفه و جانشینش سید احمد الحسن (علیه السلام) روشن فرمود، از جمله اموری است که وی امر به عمل و نهی از مخالفت با آن ها کرده است؛ پس ای مؤمنان! بهوش باشید که این همان چیزی است که پس از به دست آوردن شناخت و معرفت خواسته شده است.

کتاب طهارت

در کتاب طهارت به چهار فصل اصلی پرداخته می‌شود که عبارت‌اند از:

۱. احکام آب‌ها؛

۲. طهارت با آب (وضو و غسل)؛

۳. طهارت با خاک (تیمم)؛

۴. نجاسات و احکام آن.

و مسائل در هر مبحث از این سرفصل‌ها شاخه‌شاخه خواهد شد. روش پیش‌گرفته‌شده در این کتاب، توضیح این مسائل در قالب پرسش و پاسخ است که به خواست خداوند متعال، احکام را برای خواننده روشن خواهد کرد. پیش از پرداختن به مبحث احکام آب‌ها درنگی می‌کنیم تا شناختی از تعریف طهارت و موارد وجوب و استحباب در آن را به دست آوریم.

تعریف طهارت

پرسش: طهارت شرعی چیست؟

پاسخ: طهارت اسمی برای وضو، غسل یا تیمم است؛ به‌صورتی که تأثیری در مباح‌شدن نماز داشته باشد.

پرسش: منظور از «به‌صورتی که تأثیری در مباح‌شدن نماز داشته باشد» چیست؟

پاسخ: مقصود این است که پس از آن [طهارت] اجازه نمازخواندن به مکلف داده می‌شود؛ بنابراین وضو، غسل و تیممی که به‌طور شرعی، [کلمه] «طهارت» بر آن اطلاق می‌شود، عملی است که پس از انجام آن، واردشدن به نماز را برای مکلف مباح می‌کند و به‌ویژه اجازه می‌دهد، نه چیز [های] دیگر، مثل وضو یا تیمم حائض برای اینکه در محل نمازش بنشیند و

ذکر خدا را بگوید؛ چراکه این عمل پس از انجام‌دادنش به وی اجازه نمازخواندن نمی‌دهد و در نتیجه طهارت شرعی محسوب نمی‌شود.

وضعیت کسی که به جهت نظافت غسل می‌کند، نه به‌طور مشخص به نیت قربت (مثل غسل جنابت، جمعه، توبه یا مشابه آن) نیز به همین صورت است؛ چنین غسلی یعنی غسل برای تمیزشدن پس از انجام‌دادن، نمازخواندن را برای وی مباح نمی‌کند و شرعاً طهارت محسوب نمی‌شود.

موارد وجوب و استحباب در طهارت

پرسش: آیا وضو، غسل یا تیمم تنها به یک شکل است؟

پاسخ: به هیچ وجه؛ هرکدام از آن‌ها تقسیم می‌شود به واجب و مستحب.

پرسش: موارد وضوی واجب چیست؟

پاسخ: موارد کاربرد وضوی واجب:

۱. نمازهای واجب؛ فرقی نمی‌کند از اساس واجب بوده مثل نماز صبح یا به‌دلیلی مثل نذر- واجب شده باشد.

۲. طواف واجب در حج یا عمره که به خواست خداوند متعال در جای خود خواهد آمد.

۳. لمس نوشتار قرآن اگر واجب شود.

پرسش: «اگر واجب شود» یعنی چه؟

پاسخ: واضح است که لمس کردن نوشتار قرآن به‌خودی‌خود شرعاً واجب نیست؛ ولی

گاهی به‌دلیلی واجب می‌شود؛ مثل نذر، قسم، برطرف کردن نجاست از کلام شریف، یا تصحیح یک غلط که هنگام لمس کردن، داشتن وضو واجب خواهد شد.

پرسش: آیا نوشتار قرآن شامل حرکات، ساختار و حروف کلمات است؟

پاسخ: فقط حروف.

پرسش: چه زمانی وضو مستحب است؟

پاسخ: در غیر از امور سه‌گانه گفته شده (نماز واجب، طواف واجب و لمس واجب برای نوشتار قرآن)؛ مانند داشتن وضو برای قرائت قرآن یا وارد شدن به مسجد.

پرسش: چه هنگامی غسل واجب می‌شود؟

پاسخ: در چند مورد:

۱. هرآنچه مربوط به امور سه‌گانه پیشین باشد؛ یعنی نماز واجب، طواف واجب و لمس نوشتار قرآن.

۲. وارد شدن به مسجد، اگر به واسطه نذر یا مشابه آن، مثل عهد و قسم، واجب شده باشد.

۳. خواندن سوره‌های عزائم [سجده‌دار] اگر با نذر یا شبیه آن واجب شده باشد. سوره‌های عزائم چهار سوره است: «الم سجده»، «حم فصلت»، «نجم» و «علق».

پرسش: آیا معنای عبارت «اگر واجب شود» در هر دو مورد همان است که پیش‌تر گفته شد؟

پاسخ: بله؛ چراکه وارد شدن به مسجد یا خواندن عزائم در اصل واجب نیست؛ ولی گاهی به‌عنوان مثال با نذر واجب می‌شود و هنگامی که واجب شود انجام این دو ممکن نخواهد بود، مگر پس از غسل، در صورتی که غسلی بر عهده‌اش باشد.

۴. گاهی غسل هنگامی واجب می‌شود که تا طلوع فجرِ روزی که روزه‌اش واجب است (مثل ماه رمضان یا نذر معین) به مقداری که جُنُب غسل کند باقی مانده باشد؛ به‌عنوان مثال اگر اذان صبح پنج ساعت صبح باشد و پنج دقیقه برای غسل کفایتش کند، در این صورت پنج دقیقه مانده به اذان صبح غسل بر او واجب می‌شود؛ اما چرا عبارت «گاهی» استفاده شده است؟ زیرا این وضعیت کمتر پیش می‌آید؛ کم پیش می‌آید که مؤمن غسل را تا رسیدن به این زمان ترک گفته باشد.

۵. روزه مستحاضه هنگامی که خون او در پنبه نفوذ کند؛ فرقی نمی‌کند که خون جریان داشته باشد یا نداشته باشد (چنانچه توضیح آن در احکام استحاضه خواهد آمد).

پرسش: غسل‌های مستحب کدام‌اند؟

پاسخ: غیر از موارد پنج‌گانه گفته شده؛ مثل غسل جمعه، توبه و سایر غسل‌ها.

پرسش: اکنون پس از مشخص شدن موارد وجوب و استحباب وضو و غسل، از تیمم

می‌پرسیم؟

پاسخ: بله. موارد واجب برای تیمم:

۱. نمازهای واجب هنگامی که وقت تنگ باشد.

۲. برای جُنُب در یکی از دو مسجد «مسجد الحرام و مسجد النبی» تا از آن‌ها خارج شود.

اگر در این دو مسجد بخوابد و جنب شود، بر او واجب خواهد بود که خارج شود و او نمی‌تواند خارج شود، مگر اینکه تیمم کند (بدون تیمم نمی‌تواند خارج شود).

پرسش: آیا این حکم، زنان را هم شامل می‌شود؟ یعنی اگر زنی در حالی که در یکی از

این دو مسجد است، همین مسئله برایش پیش بیاید وی از آنجا خارج نمی‌شود مگر با تیمم؟

پاسخ: تیمم بر وی واجب نیست؛ ولی جایز نیست در مسجد بنشیند یا باقی بماند.

پرسش: این‌ها تیمم‌های واجب بود. موارد استحباب آن چیست؟

پاسخ: تیمم‌های مستحب غیر از مواردی است که گفته شد.

پرسش: آیا موارد واجب شدن طهارت فقط همین‌هاست؟

پاسخ: خیر. گاهی طهارت با نذر و مشابه آن مثل عهد و قسم نیز واجب می‌شود.

احکام آبها

آبها بر سه نوع است: آب مطلق، مضاف و نیم خورده؛ که توضیح آنها خواهد آمد.

۱. آب مطلق

آب مطلق: هر چیزی که بتوان اسم آب را بر آن نهاد؛ بدون هیچ قید اضافه‌ای؛ یعنی بدون افزودن هیچ عبارت توضیح دهنده دیگری به آن آب گفته شود؛ برخلاف به عنوان مثال- «آب انار» که اطلاق واژه آب به تنهایی بر آن صحیح نیست و حتماً باید گفت «آب انار» که در نتیجه انار به آب اضافه شده است.

در ادامه مهم‌ترین مسائل و احکام آب مطلق خواهد آمد:

پرسش: آب مطلق چه حکمی دارد؟

پاسخ: تمام آب‌های مطلق به خودی خود پاک و پاک‌کننده، یعنی از بین برنده حَذَث و نجاست هستند.

پرسش: چه تفاوتی میان حدث و نجاست وجود دارد؟

پاسخ: حدث به هر چیزی گفته می‌شود که از بین بردنش به نیت نیاز دارد؛ مثل خواب و خروج باد که رفع کردنشان فقط با وضو و غسل امکان پذیر است و هر دو به نیت نیاز دارند؛ ولی نجاست به چیزی گفته می‌شود که برطرف کردنش به نیت نیاز ندارد؛ مثل وجود خون در لباس که پاک کردنش به نیت نیاز ندارد.

انواع آب مطلق

پرسش: آب مطلق بر چند قسم است؟

پاسخ: با توجه به واقع شدن نجاست در آن به سه دسته تقسیم می‌شود: جاری، راکد و آب چاه.

پرسش: منظور شما از عبارت «با توجه به واقع شدن نجاست در آن» چیست؟

پاسخ: یعنی این تقسیم‌بندی با توجه به این ویژگی صورت گرفته است؛ اگر این ویژگی تغییر کند تقسیم‌بندی نیز تغییر خواهد کرد؛ همان طور که اگر بخواهیم با توجه به طعم و مزه، آب را تقسیم‌بندی کنیم اقسام آن «آب شیرین، شور و تلخ» خواهد بود؛ اما در خصوص تقسیم‌بندی آب «با توجه به چگونگی واقع شدن نجاست در آن» نجاست یا در آب جاری واقع می‌شود یا در آب راکد یا در آب چاه و قسم چهارمی ندارد. احکام و مسائل متعلق به این تقسیم‌بندی سه‌گانه:

۱. آب جاری

پرسش: مقصود از آب جاری چیست؟

پاسخ: آبی است که روی زمین جاری می‌شود و سرچشمه‌ای دارد؛ بنابراین به‌عنوان مثال- جوی آب یا قنات اگر سرچشمه‌ای مثل رودخانه یا ساحل- داشته باشد آب جاری محسوب می‌شود. در روزگار ما آب لوله‌کشی که از مخازن آب شهر جاری می‌شود در زمره آب جاری محسوب می‌شود.

پرسش: آب جاری چه حکمی دارد؟

پاسخ: با برخورد با نجاست نجس نمی‌شود؛ مگر اینکه یکی از خصوصیات سه‌گانه‌اش (رنگ یا مزه یا بو) تغییر کند.

پرسش: اگر نجاست، یکی از خصوصیات آب جاری را تغییر دهد، چطور می‌توان آن را

پاک کرد؟

پاسخ: با افزودن آب پاک بسیار به صورت دفعی و مستمر از سرچشمه، تا وقتی که تغییر ایجاد شده از بین برود.

پرسش: آیا امکان دارد مسئله پیشین را با یک مثال روشن سازید؟

پاسخ: بله. اگر مُردار نجس حیوانی در جوی آب بیفتد و منجر به تغییر یکی از اوصاف آن شود و بخواهیم پاکش کنیم، آب فراوانی مثل آب رودخانه یا آب لوله‌کشی شهری را به شکل دفعی و مستمر نه تدریجی- بر آن می‌گشاییم (به طوری که مقداری آب به آن می‌رسد؛ سپس آن را قطع می‌کنیم و سپس بار دیگر آب را باز می‌کنیم) و با گشودن پی‌درپی آب بر جوی تا با رفع تغییر ایجاد شده جوی پاک شود.

پرسش: آیا آب دیگری وجود دارد که در حکم آب جاری باشد؟

پاسخ: بله. آبی که در حوض‌ها و استخرها جمع می‌شود و دارای سرچشمه‌ای باشد که آبش را تأمین کند حکم آب جاری را خواهد داشت؛ مثل حوضی که به رودخانه یا آب لوله‌کشی متصل است که آب آن را تأمین می‌کند؛ چنین آبی با برخورد به نجاست نجس نمی‌شود؛ مگر اینکه یکی از خصوصیات سه‌گانه‌اش تغییر کند.

پرسش: آیا آب باران در حکم آب جاری است؟

پاسخ: بله. آب باران هنگام بارش، حکم آب جاری را دارد.

پرسش: اگر آب باران ببارد، آیا هنگام باریدن یا جاری شدن در برخورد با نجاست نجس می‌شود؟

پاسخ: آب باران در حین باریدن و جاری شدن در ناودان یا جاهای دیگر نجس نمی‌شود؛ مگر اینکه نجاست تغییرش دهد.

پرسش: آیا برف و تگرگ (دانه‌های یخ) هنگام بارش حکم باران را دارند؟

پاسخ: برف و تگرگ منجمد است و به دلیل منجمد بودنش اسم آب بر آنها صدق

نمی‌کند.

پرسش: آیا آب لوله‌کشی شهری که امروزه در منازل وجود دارد، آب جاری محسوب می‌شود؟

پاسخ: بله. حکم آب جاری را دارد.

پرسش: گاهی آب لوله‌کشی همراه چیزی دیگری مثل زنگار همراه می‌شود؛ به طوری که رنگ و بوی آن تغییر می‌کند؛ این آب چه حکمی دارد؟

پاسخ: آنچه با آب لوله‌کشی مخلوط می‌شود تا وقتی که پاک باشد در پاک‌کننده بودن آب تأثیری ندارند؛ مگر اینکه آب را از آب مطلق بودن خارج کند (یعنی دیگر نتوان آن را آب نامید) که در این صورت دیگر پاک‌کننده نخواهد بود.

پرسش: امروزه تانکرهایی با حجم‌های مختلف برای ذخیره آب در خانه‌ها می‌سازند که هنگام قطع شدن آب از طریق لوله‌کشی خانگی از آن استفاده می‌کنند. آیا چنین آبی در حکم آب جاری است یا قلیل؟

پاسخ: حکم آب موجود در لوله‌کشی خانگی بستگی به حجم آب تانکری دارد که به آن متصل است؛ اگر آب تانکر کُر و بیش از آن باشد آب موجود در لوله‌ها در حکم آب جاری و در غیر این صورت در حکم آب قلیل است.

پرسش: آب جاری و آب قلیل چه حکمی دارند؟

پاسخ: حکم آب جاری بیان شد که در برخورد با نجاست نجس نمی‌شود؛ مگر اینکه یکی از اوصاف سه‌گانه‌اش تغییر کند؛ ولی آب قلیل با برخورد با نجاست نجس می‌شود؛ بدون اینکه تغییر کردن یا نکردن اوصافش تأثیری داشته باشد.

پرسش: بازمی‌گردیم و سؤال می‌کنیم: اگر آب جاری با چیز پایی مخلوط شود (مثلاً قدری نمک به آن افزوده شود) و آن را تغییر دهد، یا اگر مدت طولانی را کد بماند و خودبه‌خود تغییر کند (مثلاً رنگش سبز شود) آیا خصوصیت پاک‌کننده بودن را از دست می‌دهد؟

پاسخ: تا هنگامی که بتوان اسم آب را بر آن نهاد ویژگی پاک‌کننده بودن را از دست نمی‌دهد.

۲. آب راکد

پرسش: منظور از آب راکد چیست؟

پاسخ: منظور آب راکدی است که منبعی ندارد تا برایش آب تأمین کند؛ مثل آب موجود در آب‌انبارها یا ظروف.

پرسش: حکم آب راکد چیست؟

پاسخ: آب راکد دو حالت دارد:

اول: آبی که مقدار آن از گُر کمتر است که در برخورد با نجاست نجس می‌شود؛ خواه یکی از اوصاف سه‌گانه اش (رنگ، بو یا مزه) تغییر کند یا نکند.

دوم: آبی که به اندازه گُر یا بیشتر باشد. این آب نجس نمی‌شود؛ مگر اینکه نجاست یکی از اوصافش را تغییر دهد؛ به عبارت دیگر این آب در حکم آب جاری است.

پرسش: در حالت اول (یعنی کمتر از گُر) اگر نجس شود، چطور می‌توان آن را پاک کرد؟

پاسخ: با افزودن دفعی نه تدریجی. آب به اندازه گُر یا بیشتر به آن پاک می‌شود.

پرسش: اگر آب قلیل نجس باشد و به قدری به آن آب اضافه کنیم که به اندازه گُر شود،

آیا پاک می‌شود؟ مثلاً آب ظرفی که به اندازه دو لیتر باشد و نجس شود و دو لیتر دیگر به آن اضافه کنیم؟

پاسخ: با رسانیدن آن به مقدار گُر پاک نمی‌شود. طبق مثال گفته شده با افزودن دو لیتر

دیگر پاک نمی‌شود. حتماً باید به یک باره به اندازه گُر یا بیشتر به آن آب اضافه شود.

پرسش: آب راکد در حالت دوم (آبی که به اندازه گُر یا بیشتر باشد) اگر نجس شود چگونه

پاک می‌شود؟

پاسخ: با ریختن آب گُر بر آن پاک می‌شود؛ اگر (با این عمل) اوصاف نجاست از بین برود؛ در غیر این صورت یک بار دیگر آب کر به آن می‌افزاییم و به همین ترتیب ادامه می‌دهیم تا تغییر از بین برود.

پرسش: اگر آب قلیل کمتر از گُر باشد و نجس شود، آیا با بازکردن آب لوله‌کشی خانگی داخل آن پاک می‌شود؟ یا باید حتماً به مقدار آب کر یا بیشتر بر آن بریزیم تا پاک شود؟
پاسخ: اگر هنگام تطهیر، منبع تأمین‌کننده آب لوله‌کشی به اندازه گُر یا بیشتر باشد، بازکردن آب لوله‌کشی خانگی بر آن کفایت می‌کند؛ یعنی وقتی آب قلیل نجس شود دیگر هیچ خصوصیتی از خصوصیات نجاست را با خود نداشته باشد.

پرسش: آیا آب راکد با از بین رفتن خودبه‌خودی اوصاف نجاست یا به هر سببی پاک می‌شود؟

پاسخ: با از بین رفتن خودبه‌خودی اوصاف نجاست پاک نمی‌شود و همین طور با وزیدن باد بر آن یا با افتادن اجسام پاک مثل برگ درختان- در آن که تغییر ایجاد شده را از بین ببرد. تنها به همان صورتی که بیان کردیم پاک می‌شود.

پرسش: حکم آب موجود در برکه‌ها، استخرها و ظروف چیست؟

پاسخ: در حکم آب راکد است؛ یعنی اگر کمتر از گُر باشد با برخورد به نجاست نجس می‌شود؛ ولی اگر به اندازه گُر یا بیشتر باشد نجس نمی‌شود؛ مگر اینکه یکی از اوصاف سه‌گانه‌اش تغییر کند و روش پاک کردن آن هم همانند تطهیر آب راکد است.

پرسش: یک پرسش باقی می‌ماند: آب گُر چیست و مقدار آن چقدر است؟

پاسخ: آب گُر به دو صورت مشخص می‌شود:

اول: با لیتر که مقدار آن ۴۵۷ لیتر است.

دوم: با ابعاد؛ یعنی آبی که طول، عرض و عمق آن سه وجب و نیم باشد.

پرسش: آیا تعیین گُر با کیلوگرم صحیح است؟

پاسخ: در صورت داشتن اختیار (نبود اضطرار) صحیح نیست؛ ولی در اضطرار جایز است و جرم معادل حجم در نظر گرفته می‌شود و اگر چگالی (جرم حجمی) آن مشخص نباشد «یک» در نظر گرفته می‌شود؛ یعنی یک کیلوگرم معادل یک لیتر یا ۴۵۷ کیلوگرم معادل ۴۵۷ لیتر شمرده می‌شود.

۳. آب چاه

پرسش: حکم آب چاه چیست؟

پاسخ: دو صورت دارد:

اول: با برخورد به نجاست نجس می‌شود؛ اگر کمتر از گُر باشد و آب آن با تراوش از زمین تأمین شود و به‌طور معمول آب آن قلیل باشد؛ به همین دلیل به چنین چاهی، چاه تراوشی یعنی چاه کم‌آب گفته می‌شود.

دوم: نجس نمی‌شود؛ مگر با تغییر اوصاف سه‌گانه‌اش، در صورتی که آب آن از طریق چشمه‌ای که متصل به منبع آب زیرزمینی است تأمین شود یا به‌اندازه گُر یا بیشتر باشد.

پرسش: روش تطهیر آب چاه چگونه است؟

پاسخ: به اندازه‌ای که در شرع معین شده است از چاه آب کشیده می‌شود؛ به شرح زیر:

۱. مردار گنجشک تا مرغ (یا هرآنچه به‌اندازه آن‌هاست): با توجه به‌اندازه و وضعیت حیوان بین ۱۰ تا ۱۰۰ لیتر آب کشیده می‌شود. در خصوص مردار عقرب، مار و مارمولک با توجه به‌اندازه و وضعیت حیوان ۳۰ تا ۷۰ لیتر کشیده می‌شود.

۲. مردار گوسفند یا سگ (یا هرآنچه به‌اندازه آن‌هاست): بین ۱۰۰ تا ۴۶۰ لیتر با توجه اندازه و وضعیت حیوان، آب کشیده می‌شود.

۳. خون، ادرار، مدفوع، منی یا مست‌کننده‌ها: بعد از خارج کردن عین نجاست بین ۷۰ تا ۴۶۰ لیتر با توجه به مقدار و وضعیت نجاست، آب استخراج می‌شود. اگر مدفوع، روان یا در چاه پخش شده باشد ۴۰۰ لیتر و اگر خشک باشد و از هم پاشیده نباشد، ۱۰۰ لیتر آب برداشته

می شود.

۴. مردار الاغ، گاو، شتر و نظایر آن‌ها: با توجه به اندازه و وضعیت حیوان ۴۶۰ تا ۷۰۰ لیتر برداشته می شود.

۵. برای مردار انسان ۷۰۰ لیتر آب از چاه خارج می شود.

پرسش: اگر مقدار شرعی معین شده از چاه آب کشیده شود، ولی رنگ، طعم یا بوی تکه‌هایی از لاشهٔ مردار، خون، بول، عصاره یا موارد دیگر باقی بماند، در این صورت تکلیف چیست؟

پاسخ: به کشیدن آب از چاه ادامه دهد تا آب پاکیزه شود و رنگ، بو و مزه‌ای که از نجاست بر آن عارض شده است از بین برود.

پرسش: آیا مقدار آبی که برای مردار انسان از چاه بیرون کشیده می شود، با توجه به کوچکی و بزرگی تفاوت دارد؟

پاسخ: حکم کشیدن آب برای انسان کوچک همان حکم انسان بزرگ است؛ یعنی برای مردار هر کدام از آن‌ها ۷۰۰ لیتر آب بیرون کشیده می شود.

پرسش: اگر چند نوع نجاست با هم در یک چاه افتاده باشد، آیا مقدار آبی که باید بیرون کشید نیز چند برابر خواهد شد؟ به عنوان مثال اگر انسانی در یک چاه بمیرد و درعین حال مدفوعی هم بیفتد و تکه تکه شود چقدر آب از چاه کشیده می شود؟

پاسخ: وجود چند نوع نجاست باعث چندبرابری مقدار آبی می شود که باید بیرون کشید. در مثال فوق ۱۱۰۰ لیتر آب بیرون کشیده می شود؛ ۷۰۰ لیتر برای مردار انسان و ۴۰۰ لیتر برای مدفوعی که در آن تکه تکه شده است.

پرسش: اگر نجاست‌هایی که در یک چاه افتاده‌اند هم جنس باشند مثلاً لاشهٔ دو انسان در چاه باشد آیا آبی که باید بیرون کشید نیز چندبرابر خواهد شد؟

پاسخ: چندبرابر می شود. در این مثال ۱۴۰۰ لیتر آب بیرون کشیده می شود.

پرسش: از آنچه پیش‌تر تقدیم شد، دانستیم که برای مردار حیوان چقدر آب باید از چاه بیرون کشید؛ ولی پرسشی مطرح می‌شود: اگر حیوان تکه‌تکه یا از هم پاشیده شود چقدر باید آب بیرون کشید؟

پاسخ: اگر حیوان (سگ و بزرگ‌تر از آن) در چاه تکه‌تکه یا از هم پاشیده شود، تمام آب آن بیرون کشیده می‌شود؛ البته اگر بیرون کشیدن تمام آن ممکن باشد و اگر بیرون کشیدن تمام آب ممکن نباشد، آب آن پاک نمی‌شود، مگر اینکه این عمل به صورت پی‌درپی انجام شود (یعنی عده‌ای آب بیرون می‌کشند و سپس عده‌ای دیگر به این کار می‌پردازند) یا با پمپاژ (یعنی آب پاک را از چاه پمپاژ کنند) به طوری که بیرون کشیدن یا پمپاژ آب یک روز تا شب ادامه یابد. برای حیوان کوچک‌تر از سگ نیز بهتر است به همین صورت عمل شود. مسائل بیان‌شده احکام، بیان‌کننده چگونگی تطهیر چاه‌ها بود. از جمله مسائلی که به چاه اختصاص دارد:

پرسش: آیا برای فاصله میان چاه و فاضلاب حکمی شرعی وجود دارد؟

پاسخ: اگر زمین سخت باشد مستحب است میان چاه و فاضلاب پنج ذراع فاصله باشد یا چاه بالاتر از فاضلاب قرار گیرد و در غیر این صورت (در صورتی که زمین سست یا فاضلاب بالاتر از چاه یا مساوی با آن باشد) بهتر است فاصله هفت ذراع باشد.

پرسش: در صورتی که این مقدار فاصله معین‌شده بین چاه و فاضلاب وجود نداشته نباشد، آیا حکم به نجس بودن آب چاه می‌شود؟

پاسخ: حکم به نجس بودن آب چاه نمی‌شود؛ مگر اینکه یقین حاصل شود آب فاضلاب به چاه رسیده باشد.

متناسب با فاضلاب، برخی از احکامی را که در ارتباط با فاضلاب یا فاضلاب خانه‌ها یا جوی‌های شهری است بیان می‌کنیم:

پرسش: اگر خانه‌ای تنها یک فاضلاب داشته باشد و تمام فاضلاب اعم از دستشویی، آشپزخانه و حمام در آن بریزد، آیا مشکلی وجود خواهد داشت؟ یا باید برای هر کدام فاضلاب

جداگانه‌ای ایجاد کرد؟

پاسخ: وجود تنها یک فاضلاب جایز است؛ ولی اینکه مانعی مثل یک توری-وجود نداشته باشد تا از وارد شدن باقی مانده‌های غذا به فاضلاب جلوگیری کند مکروه است و اگر مانعی وجود داشته باشد تا از وارد شدن پس مانده‌های غذا جلوگیری کند، این کراهت برطرف خواهد شد.

پرسش: در برخی شهرها هنگام بارش باران به‌طور معمول آب جوی‌ها روان می‌شود. اگر عین نجاست در آن‌ها به‌روشنی دیده شود حکم آن چه خواهد بود؟ در غیر این صورت چطور؟

پاسخ: نجس محسوب می‌شود؛ مگر اینکه آب باران بر عین نجاست غلبه کند و نجاست در آن از بین برود و اوصافش برطرف شود که در این صورت آب بسیاری که نجاست به آن آسیبی نمی‌رساند محسوب خواهد شد؛ مگر اینکه یکی از اوصاف سه‌گانه‌اش تغییر کند.

پرسش: چاله‌هایی که معمولاً بعد از بارش باران در نزدیکی خانه‌ها در برخی مناطق تشکیل می‌شود، اگر نجاستی به آن‌ها برخورد کند چه حکمی خواهند داشت؟

پاسخ: در حال باریدن باران، آب باران محسوب می‌شود و آب چاله نجس نمی‌شود؛ مگر اینکه یکی از اوصاف سه‌گانه‌اش توسط نجاست تغییر کند؛ ولی بعد از پایان یافتن باران یا در این چاله‌ها آب زیاد وجود دارد یا کم که نجس شدن یا نشدن با توجه به این خصوصیت مشخص می‌شود؛ اگر گُر یا بیشتر باشد نجس نمی‌شود؛ مگر اینکه یکی از اوصاف سه‌گانه‌اش تغییر یابد؛ ولی اگر کمتر از گُر باشد نجس می‌شود.

***

اکنون پس از اینکه احکام آب مطلق با اقسام سه‌گانه‌اش (جاری، راکد و چاه) از نظر پاک و نجس بودن روشن شد، بازمی‌گردیم و سؤال می‌کنیم:

پرسش: آیا می‌توان آب را پس از نجس شدن استفاده کرد؟

پاسخ: به‌هیچ‌وجه نمی‌توان از چنین آبی در طهارت استفاده کرد و نیز برای خوردن و آشامیدن؛ مگر در صورت ضرورت.

پرسش: اگر ظرف نجس با ظرف پاک با هم مشتبه شود و بخواهیم وضو بگیریم یا غسل کنیم، تکلیف چیست؟

پاسخ: اجتناب از هر دو ظرف واجب است و اگر آب دیگری یافت نشد تیمم می‌کنیم.

پرسش: آیا احکام دیگری نیز وجود دارد که به آب مطلق اختصاص داشته باشد؟

پاسخ: بله. تطهیر با آبی که در ظرفی قرار دارد که با خورشید گرم شده و نیز غسل دادن اموات با آبی که توسط آتش گرم شده، مکروه است.

پرسش: حکم آبی که در شستن ناپاکی‌ها و عین نجاست‌ها به کار می‌رود چیست؟

پاسخ: نجس است؛ خواه به واسطه نجاست تغییر کرده یا نکرده باشد؛ غیر از آب استنجا.

پرسش: منظور از «آب استنجا» چیست؟

پاسخ: به آبی گفته می‌شود که با آن جایگاه ادرار و مدفوع را تطهیر می‌کنند؛ این آب تا هنگامی که اوصافش توسط نجاست تغییر نکند یا نجاستی از خارج با آن برخورد نکرده باشد پاک خواهد بود.

پرسش: آیا آبی را که در یک وضو استفاده شده است، می‌توان برای وضوی دیگری نیز به کار گرفت؟

پاسخ: بله. آبی که در یک وضو استفاده شده، پاک و پاک‌کننده است.

پرسش: آیا می‌توان از آبی که برای رفع «حدث اکبر» مثل غسل جنابت به کار برده شده است، دوباره برای طهارت استفاده کرد؟

پاسخ: این آب به خودی خود پاک است؛ ولی حدث را برطرف نمی‌کند (یعنی صحیح نیست با آن وضو گرفته یا غسل شود).

۲. آب مضاف

آب مضاف به هر آبی گفته می‌شود که از عصاره چیزی گرفته شود (مثل آب انار و آب پرتقال) یا چیزی با آن مخلوط شود (مثل گلاب و چای) به طوری که دیگر اسم آب بر آن اطلاق نشود. به آب انار یا گلاب، آب گفته نمی‌شود و درباره اسم آن سکوت نیز نمی‌کنید؛ بلکه می‌گویید آب انار و آب گُل (گلاب).
احکام مربوط به آب مضاف:

پرسش: آیا آبی که به آن مواد ضد عفونی کننده و گندزدا اضافه می‌شود (مثل دتول، کلر یا تایید) آب مطلق است یا مضاف؟

پاسخ: آب مضاف محسوب نمی‌شود؛ مگر اینکه ماده اضافه شده غالب شود و آن را از اسم آب مطلق خارج کند؛ به طوری که دیگر به آن فقط آب گفته نشود.

پرسش: حکم آب مضاف چیست؟

پاسخ: به خودی خود پاک است؛ ولی حدث و ناپاکی را برطرف نمی‌کند؛ اما استفاده از آن در سایر موارد مثل خوردن و آشامیدن جایز است.

پرسش: حکم آب مضاف اگر با نجاست برخورد کند چیست؟

پاسخ: نجس می‌شود - چه کم باشد و چه بسیار - و استفاده از آن در خوردن و آشامیدن جایز نیست.

پرسش: چطور می‌توان آب مضاف نجس را تطهیر کرد؟

پاسخ: آب مضاف نجس تا وقتی که آب مضاف است به هیچ وجه تطهیر نمی‌شود؛ مگر اینکه به آب مطلق تبدیل شود؛ مثلاً به آب پرتقال نجس آب بسیار اضافه کنیم؛ طوری که تبدیل به آب مطلق شود که در این صورت پاک خواهد شد.

پرسش: آیا رفع حدث با آب مضافی که با آب مطلق مخلوط شده باشد جایز است؟
پاسخ: برای رفع حدث باید از آبی استفاده کرد که مطلق باشد نه مضاف. اگر بتوان برای نامیدن آبی تنها از واژه «آب» بدون افزودن عبارت دیگری استفاده کرد، می‌توان با آن حدث را رفع و همین طور در وضو یا غسل استفاده کرد؛ در غیر این صورت نمی‌توان.

***

۳. آب نیم‌خورده

برای آشناسدن با معنای «آب نیم‌خورده» (سُور) و احکام مربوط با آن، پرسش و پاسخ‌هایی را که در ادامه می‌آیند مرور می‌کنیم:

پرسش: آیا آب نیم‌خورده، باقی‌ماندهٔ آب خورده‌شده با دهان است؟ یا به‌طور کلی هر آبی است که حیوان به‌طور مستقیم لمس کند، حتی با بدنش؟
پاسخ: آب باقی‌ماندهٔ خورده‌شده با دهان است.

پرسش: حکم آب نیم‌خورده از نظر طهارت و نجاست چیست؟
پاسخ: پاک است، غیر از نیم‌خوردهٔ سگ، خوک، کافر و ناصبی؛ و بهتر است از نیم‌خوردهٔ حیوانات مسخ‌شده مثل میمون، فیل و نظایر آنها دوری شود.

پرسش: آیا آب نیم‌خوردهٔ نجس شده توسط بشر نیز وجود دارد؟
پاسخ: حکم آب نیم‌خورده، تابع طهارت ظاهری انسان است؛ [به این صورت که] نیم‌خوردهٔ کسی که به طهارت ظاهری اش حکم می‌شود، پاک است، و نیم‌خوردهٔ کسی که به نجس بودنش حکم می‌شود، نجس است.
و هر انسانی -چه مسلمان باشد و چه غیر مسلمان- به طهارت ظاهری اش حکم داده می‌شود، مگر اینکه:

۱. کافر به خدا باشد با این ادعا که وجود ندارد؛ نه اینکه موضع نمی‌دانم (لا ادری) داشته

باشد.

۲. ناصبی (دشمن) کینه‌توز نسبت به یکی از ائمه یا مهدیون یا شیعیان‌شان به این دلیل که شیعه آنها هستند. باشد.

پرسش: حکم نیم‌خورده کسی که حق برایش مطرح می‌شود، ولی رهایش می‌کند چیست؟ همین طور خوردن از مال او، ذبح‌شده توسط او و هرآنچه دست یا بدنش لمس می‌کند؟

پاسخ: در نیم‌خورده، ذبح‌شده و آنچه وی با دست لمس کرده باشد، اشکالی وجود ندارد؛ اگر مسلمان باشد و عداوت و دشمنی با ائمه و مهدیون و شیعیان آنها را به این دلیل که شیعه آنها هستند علنی نکرده باشد.

پرسش: اگر در خصوص شخصی تردید وجود داشته باشد که آیا او ناصبی است یا نه، بر او حکم پاک‌بودن جاری خواهد شد یا خیر؟

پاسخ: حکم به پاک‌بودنش داده خواهد شد.

پرسش: حکم نیم‌خورده اهل کتاب یهود و نصارا باقی می‌ماند. لطفاً بفرمایید.

پاسخ: در خصوص یهود و نصارا و همین طور دیگرانی که وجود خداوند را انکار نمی‌کنند و خصومت و دشمنی نیز نکرده باشند، همانند مسلمانان، حکم به طهارت ظاهری‌شان می‌شود.

پرسش: آیا نیم‌خورده‌های مکروه که نجس نباشد نیز وجود دارد؟

پاسخ: بله. [این‌ها] مکروه است: نیم‌خورده حیوان نجاست‌خوار؛ نیم‌خورده حیوان لاشه‌خوار؛ اگر محل برخورد از عین نجاست خالی باشد و گرنه آب با برخورد با آن نجس می‌شود؛ حائضی که از نجاست در امان نباشد و احکام آن را رعایت نکند؛ نیم‌خورده قاطر، الاغ، موش، عقرب و مارمولک.

پرسش: معنی «نجاست‌خوار» چیست؟

پاسخ: حیوانی است که در اصل گوشتش حلال است؛ ولی به خوردن نجاست عادت کرده، تا آنجا که گوشت حاصل از نجاست بر بدن او برآید که در این صورت، خوردن گوشتش حلال نیست و ادرار و سرگینش نیز نجس است.

پرسش: آیا مدت‌زمان معینی برای حکم‌کردن این وضعیت برای چنین حیوانی وجود دارد؟

پاسخ: برای مشخص کردن اینکه حیوانی نجاست‌خوار است، مدت‌زمان معینی وجود ندارد؛ مهم این است که خوردن نجاست را ادامه دهد تا گوشت حاصل از آن بر بدنش برآید. اکنون به‌طور کلی به حیوانات بازمی‌گردیم و می‌پرسیم:

پرسش: حکم آبی که حیوان در آن بمیرد چیست؟

پاسخ: با مردن حیوانی که خون جهنده دارد نجس می‌شود، نه حیوانی که خون جهنده ندارد.

پرسش: منظور از خون جهنده چیست؟

پاسخ: یعنی حیوانی که خون در رگ‌هایش جریان دارد و هنگام ذبحش فوران می‌کند؛ مثل گوسفند، الاغ، گاو، پرندگان و... برخلاف ماهی و ملخ که به این صورت نیستند و خون فقط در بدنشان جریان دارد، نه در رگ‌ها.

پرسش: گفته شده: «خونی که با چشم درک نمی‌شود آب را نجس می‌کند.» منظور از این عبارت چیست؟

پاسخ: با چشم درک نمی‌شود: یعنی با چشم دیده نمی‌شود؛ ولی اثر مثل حرکت آب- دیده می‌شود؛ به‌عنوان مثال اگر کسی مرغی را ذبح کند و نزدیکی او ظرف آبی باشد و قطره‌خونی بجهد که افتادن آن خون در آب را نبیند ولی حرکت آب را ببیند، حکم به نجس شدن آن آب می‌شود و وضعیت به این صورت خواهد بود.

طهارت با آب

یعنی وضو و غسل.

که شامل سرفصل‌های زیر است:

۱. حدّ‌های لازم‌کننده وضو (یعنی حدّ‌هایی که نقض‌کننده وضو هستند)؛

۲. احکام تخلّی؛

۳. چگونگی وضو: احکام و مسائل و مستحباتش؛

۴. غسل‌های واجب و مستحب و پرداختن به غسل‌های جنابت، بانوان و احکام آن، غسل

میت و مس میت و احکام اموات که مرتبط به این مبحث است.

به خواست خدا مسائل مربوط به این مباحث به ترتیب در ادامه خواهد آمد.

۱. حدّ‌های لازم‌کننده وضو

پرسش: حدّ‌هایی که موجب وضو می‌شود و با آن‌ها وضو نقض و باطل می‌شود چند

تاست؟

پاسخ: شش مورد:

۱. خروج بول (ادرار) از جایگاه معمولش؛

۲. خروج غایط (مدفوع) به همین صورت؛

۳. خروج باد به همین صورت؛

۴. خوابی که بر دو حس (شنوایی و بینایی) غلبه کند؛

۵. هرآنچه عقل را زایل کند؛ مثل بیهوشی، دیوانگی و مستی؛

۶. استحاضهٔ قلیل (که در آن پنبه آغشته به خون نمی‌شود).

و دربارهٔ این باطل‌کننده‌ها می‌پرسیم:

پرسش: آیا روده‌ها، ارتباطی در حکم‌دادن به باطل شدن وضو توسط مدفوع دارد؟

پاسخ: بله. اگر مدفوع از رودهٔ کوچک خارج شود وضو باطل نمی‌شود؛ ولی اگر از رودهٔ

بزرگ خارج شود باطل می‌شود؛ برخلاف کسانی مثل شیخ طوسی رحمته‌الله که می‌گویند به‌طور کلی هرآنچه از زیر معده خارج شود باطل‌کنندهٔ وضوست.

پرسش: منظور از رودهٔ کوچک و بزرگ چیست؟

پاسخ: رودهٔ کوچک روده‌ای است که از شکاف پایینی معده تا سکوم^۱

امتداد پیدا می‌کند و بین رودهٔ کوچک و رودهٔ بزرگ جدایی می‌اندازد. رودهٔ بزرگ، بعد از رودهٔ کوچک قرار دارد و توسط سکوم به رودهٔ کوچک متصل و به شکاف مقعدی یا مخرج منتهی می‌شود؛ پس از اینکه دانستیم خروج از رودهٔ کوچک، نقض‌کنندهٔ وضو نیست، لازم نیست مکلف رودهٔ کوچک را بشناسد تا بفهمد مدفوع از آن خارج شده است یا نه و نقض‌کنندهٔ وضو فقط در صورتی است که خروج مدفوع از رودهٔ بزرگ از جایگاه شناخته‌شده‌اش صورت پذیرد.

پرسش: اگر محل خروج در اثر بیماری یا به‌علتی دیگر در غیر از جایگاه همیشگی‌اش

واقع شود و از آنجا حدثی رخ دهد (مثلاً باد یا بول خارج شود) آیا وضو را نقض می‌کند؟

پاسخ: بله. نقض می‌کند؛ و همین‌طور اگر حدث از زخمی خارج شود و پس از آن،

خروجش از آنجا همیشگی شود.

پرسش: در برخی بیماری‌ها از سوند در جایگاه شناخته‌شده‌اش استفاده می‌شود تا ادرار

خارج شود. آیا خارج شدن ادرار از این طریق حتی اگر بدون اراده انجام شود، وضو را باطل

می‌کند؟

---

۱. سکوم یا رودهٔ کور: دریچه‌ای که بالای آپاندیس و بین رودهٔ کوچک و بزرگ قرار دارد. (مترجم)

پاسخ: خروج ادرار وضو را باطل می‌کند؛ فرقی نمی‌کند با اراده انجام شده باشد یا بدون اراده؛ اما اگر در خارج شدن چیزی شک کند وضویش باطل نمی‌شود.

پرسش: گاهی بادهایی در شکم انسان می‌پیچد و شک می‌کند که آیا با خارج شدن باد وضویش باطل شده است یا نه و اطمینانی در این خصوص ندارد. در این صورت حکم چیست؟
پاسخ: حکم به طهارت داده می‌شود.

پرسش: مایع‌هایی از مردان در حالت‌های معینی خارج می‌شود. آیا وضو را باطل می‌کند؟
پاسخ: اگر منظور شما مذی، ودی و ودی باشد، هیچ‌کدام از آن‌ها طهارت را نقض نمی‌کند.

پرسش: این عبارت‌ها [ی مذکور] چه معنایی می‌دهد؟

پاسخ: مذی: آبی است رقیق و چسبناک که پس از ملاعبه، بوسیدن و کارهای دیگر مانند آن‌ها خارج می‌شود.

ودی: آبی است که بعد از منی و انزال بیرون می‌آید.

ودی: آب سفید غلیظی است که بعد از ادرار خارج می‌شود.

پرسش: این در خصوص مردان بود؛ اما در خصوص زنان، آیا آنچه هنگام عشق‌ورزی و در آغوش کشیدن همسرش از او بیرون می‌آید، وضو را باطل یا غسل را بر او واجب می‌کند؟
پاسخ: اگر از زن منی خارج شود، غسل کند؛ اما آنچه هنگام عشق‌ورزی با همسرش از او بیرون می‌آید، وضو را باطل و غسل را بر او واجب نمی‌کند؛ مگر اینکه با لرزش یا ارگاسم همراه باشد.

پرسش: خروج خون چگونه است؟ آیا وضو را باطل می‌کند؟

پاسخ: باطل نمی‌کند؛ حتی اگر از یکی از دو مجرا (یعنی مجرای ادرار یا مدفوع) بیرون بیاید؛ به جز خون‌های سه‌گانه (حیض، نفاس و استحاضه) که خروج آن‌ها وضو را باطل می‌کند.

پرسش: بعضی از عامه (اهل سنت) معتقدند قی کردن (استفراغ کردن)، لمس کردن زن و کارهای دیگری، وضو را باطل می‌کند. آیا این گونه است؟

پاسخ: اعمال زیر وضو را باطل نمی‌کند: استفراغ کردن؛ بیرون آوردن خلط از سینه با گردش صدا در سینه و امثال آن؛ ناخن گرفتن؛ سرتراشیدن؛ لمس کردن آلت [مردانه یا زنانه] نه از جلو و نه از پشت؛ لمس کردن زن؛ خوردن آنچه آتش، آن را لمس کرده است؛ هر آنچه از دو مجرا بیرون می‌آید، مگر اینکه چیزی از باطل کننده‌ها با آن مخلوط شده باشد (مثلاً از مخرج او سنگ‌ریزه‌ای خارج شود که به مدفوع آلوده نشده است، وضو را باطل نمی‌کند).

۲. احکام تخلی

تخلی در اینجا یعنی خالی کردن بدن از ادرار و مدفوع که شامل سه سرفصل است: چگونگی تخلی، استنجا و سنت‌های تخلی (مستحبات و مکروهات).

چگونگی تخلی

پرسش: در تخلی چه چیزی واجب است؟

پاسخ: پوشاندن عورت واجب و پوشاندن بدن مستحب است.

پرسش: به‌طور کلی منظور از عورت انسان که پوشاندنش برای مرد و زن واجب است،

شامل چه چیزی است؟

پاسخ: در خصوص عورت زن، آنچه جایز است در حضور بیگانگان آشکار کند صورت، دست‌ها و پاها تا مچ هستند و آنچه جایز است در حضور مردان محرم آشکار کند، گردن و بالای آن و در خصوص دست‌ها آنچه برای آشکار کردنش در وضو احتیاج دارد و نیمه ساق پا و پایین‌تر آن، و برای همسر تمام بدنش است.

آنچه بر مرد واجب است در برابر هم‌نوعان خودش (مرد) و زن بیوشاند، پشت و جلو است؛

ولی بهتر است ناف تا زانو را بپوشاند. آنچه واجب است زن در برابر زنان بپوشاند، پشت و جلو [قبُل و دُبُر] است؛ ولی بهتر، پوشاندن پستان‌ها و پایین‌تر از آن‌ها تا زانو‌هاست. زن هرآنچه باید از محارم بپوشاند از کودک ممیز نیز می‌پوشاند.

پرسش: آیا جایز است والدین به عورت کودک نگاه کنند؟ و تا چه سنی این اجازه را دارند؟
پاسخ: پیش‌فرض آن است که والدین به عورت‌های کودکانشان نگاه نکنند؛ مگر به مقدار ضرورت برای نظافت و مشابه آن؛ بنابراین اگر کودک این امکان را پیدا کند که بتواند خودش را از ناپاکی تمیز کند، بشوید و لباسش را بپوشد بدون اینکه به کمک پدر و مادر نیازی داشته باشد، واجب خواهد بود که والدین از نگاه به عورت کودک خودداری کنند؛ چراکه ضروری بودن آن منتفی شده است.

پرسش: چه چیزی در تخلی حرام است؟
پاسخ: رو به قبله یا پشت به آن کردن حرام است.

پرسش: آیا در این حرمت رو به قبله یا پشت به آن بودن در ساختمان‌ها (همان‌طور که در اغلب سرویس‌های بهداشتی زمان ما این‌گونه است) و اماکن باز مثل صحرا-تفاوتی وجود دارد؟
پاسخ: صحراها و ساختمان‌ها در این حکم یکسان است.

پرسش: اگر سرویس بهداشتی در جهت قبله ساخته شده باشد، وظیفه مکلف چیست؟
پاسخ: واجب است در جایگاهی که به این منظور ساخته شده است منحرف شود (کج بنشیند).

پرسش: اگر شک داشته باشد که سرویس بهداشتی رو به قبله یا پشت به قبله است چه باید بکند؟ آیا باید تحقیق کند؟

پاسخ: پشت یا روبه قبله بودن در تخلی حرام است و واجب است در مکانی که رو به قبله یا پشت به قبله ساخته شده است، منحرف شود؛ بنابراین بر مؤمن [لازم] است که پیش از تخلی

از جهت قبله مطمئن شود تا از حرام دوری کرده باشد.

پرسش: اگر کسی که تخی می کند کودک باشد آیا بزرگتر باید او را منحرف کند؟

پاسخ: منحرف کردن کودک توسط بزرگتر واجب نیست؛ ولی مستحب است.

استنجا

پرسش: منظور از استنجا چیست؟

پاسخ: شستن موضع ادرار و مدفوع از نجاست.

پرسش: آب استنجا چه حکمی دارد؟

پاسخ: پاک است تا وقتی که عین نجاست همراهش نباشد.

پرسش: اگر شک داشته باشد که نجاستی همراه آن است یا نه، چطور؟

پاسخ: حکم به پاک بودن می شود.

پرسش: در خصوص موضع ادرار (بول) تطهیر آن چگونه کامل می شود؟

پاسخ: موضع ادرار باید با آب شسته شود و در صورت توانایی بر این کار عمل کردن به روش دیگر کفایت نمی کند. اگر توانایی این کار را نداشته باشد (مثلاً بیمار باشد و آب برایش ضرر داشته باشد یا آبی پیدا نکند تا با آن تطهیر کند) می تواند از چیز دیگری استفاده کند؛ مثلاً رطوبت موضع بول را با سنگ یا پارچه بگیرد.

پرسش: کمترین حدی که در تطهیر موضع ادرار با آب کفایت می کند کدام است؟

پاسخ: کمترین [حد]، شستن دو مرتبه است؛ یک بار شستن برای رفع عین نجاست و بار

دوم برای تطهیر.

پرسش: آیا شستن موضع ادرار با آب جاری هم دو مرتبه واجب است؟

پاسخ: با آب جاری کافی خواهد بود که پس از زدودن عین نجاست، آب را بر آن موضع

جاری کند.

پرسش: برای روشن شدن بیشتر مطلب: اگر شخصی هنگام تطهیر مجرای بول، آب را پیوسته بریزد، آیا برای طهارت کفایت می‌کند؟ یا باید آب قطع و بار دیگر ریخته شود؟
پاسخ: بعد از رفع عین نجاست، پیوسته ریختن آب کفایت می‌کند و لازم نیست قطع شود؛ فرقی نمی‌کند آب جاری باشد یا قلیل که از ظرف ریخته می‌شود.

پرسش: اگر ناچار باشد که در تطهیر موضع بول از سنگ یا پارچه استفاده کند، آیا بعد از برطرف شدن عذر، واجب است با آب تطهیر کند؟
پاسخ: بله. واجب است.

پرسش: شستن مخرج مدفوع چگونه است؟
پاسخ: دو حالت دارد: مدفوع از مخرج تجاوز کند یا از آن تجاوز نکند. در حالت اول تنها آب برای طهارت کفایت می‌کند؛ اما در حالت دوم مکلف اختیار دارد که با آب تطهیر کند یا با سنگ.

پرسش: و اگر تجاوز کند چگونه تطهیر می‌شود؟
پاسخ: باید مخرج با آب شسته شود تا عین نجاست و اثر آن برطرف شود.

پرسش: منظور از «اثر آن» چیست؟
پاسخ: رنگ.

پرسش: اگر مخرج به‌طور کامل شسته شود؛ ولی هنوز بو باقی مانده باشد، آیا تأثیری بر طهارت خواهد داشت؟

پاسخ: بو تأثیری ندارد؛ به این معنا که اگر مخرج مدفوع را بشوید و عین نجاست و اثر آن از بین برود حکم به طهارت می‌شود؛ حتی اگر بو باقی بماند.

پرسش: اگر مدفوع از مخرج تجاوز نکند تطهیر چگونه خواهد بود؟
پاسخ: چنان که گفتیم میان آب و سنگ اختیار دارد و آب بهتر و استفاده از سنگ و آب کامل‌تر است.

پرسش: اگر تطهیر با سنگ را اختیار کند چگونه انجام می‌شود؟

پاسخ: کمتر از سه سنگ کفایت نمی‌کند و واجب است هر سنگ را بر موضع نجاست

بکشد.

پرسش: آیا درست مثل حالت تطهیر با آب باید عین نجاست و اثر آن را برطرف کنیم؟

پاسخ: برطرف کردن عین نجاست، بدون اثر آن (رنگ) کفایت می‌کند.

پرسش: و اگر مخرج با سه سنگ تمیز نشود چه؟

پاسخ: باید از سنگ‌های بیشتری استفاده شود تا تمیز شود.

پرسش: و اگر مخرج با سنگ اول یا دوم تمیز شود، آیا باید تطهیر را به‌طور کامل انجام

دهد؟

پاسخ: بله. واجب است سه سنگ را به کار بگیرد؛ حتی اگر با کمتر از آن مخرج پاکیزه

شده باشد.

پرسش: آیا استفاده از یک سنگ از سه جهت کفایت می‌کند؟ یا استفاده از سنگی که

قبلاً استفاده شده است؟

پاسخ: به این صورت به کار بردن کفایت نمی‌کند؛ همان طور که استفاده از عین نجاست،

استخوان، سرگین، خوراکی‌ها و سنگ صاف (یعنی نازک و صیقلی مثل مرمر) که نجاست بر

آن می‌لغزد، کفایت نمی‌کند.

پرسش: و اگر امثال این‌ها را به کار گیرد آیا پاک می‌شود؟

پاسخ: پاک نمی‌شود.

سنت‌های تخیلی

پرسش: سنت‌های تخیلی شامل چه چیزهایی است؟

پاسخ: مستحبات و مکروهات.

پرسش: مستحبات تخیلی کدام‌اند؟

پاسخ: پوشاندن سر، و پوشاندن سر و صورت، بهتر است؛ پناه‌بردن به خدا؛ بردن نام خدا (بسم‌الله)؛ داخل شدن با پای چپ؛ استیرا کردن؛ دعا هنگام استنجا و پس از آن؛ خارج شدن با پای راست؛ دعا کردن بعد از خروج.

پرسش: منظور از استیرا چیست؟

پاسخ: مرد، سه مرتبه از مقعد تا ابتدای آلت بکشد و سه مرتبه نیز از آنجا تا ختنه‌گاه و سه مرتبه سر آلت را فشار دهد.

پرسش: گفته شد که «دعا» از جمله مستحبات است. چه دعایی خوانده می‌شود؟

پاسخ: دعاهای روایت‌شده از اهل بیت (علیهم‌السلام)؛ به‌عنوان مثال هنگام استنجا بگوید: «اللهم حَصِّنْ فرجی و أعفه و استر عورتی و حرِّمْنی علی النار» «خدایا! دامن مرا مصون بدار و آن را عفت عطا فرما و عورتم را بپوشان و آتش دوزخ را بر من حرام گردان.» و بعد از استنجا بگوید: «الحمد لله الذی عافانی من البلاء و أَمَطَ عَنی الأذى» «سپاس خدا را که مرا از بلا عاقبت داد و ضرر و زیان را از من دور ساخت.» و بعد از خروج بگوید: «بسم‌الله، الحمد لله الذی رزقنی لذته و أبقی قوته فی جسدی و أخرج عنی اذاه» «به نام خدا، سپاس خدایی را که لذتش را روزی من فرمود و نیرویش را در جسم من باقی گذاشت و ضرر و زیانش را از من خارج فرمود.»

پرسش: بسیار خوب، مستحبات گفته شد. آیا ممکن است مکروهات را هم بشناسیم؟

پاسخ: بله. مکروهات عبارت‌اند از: نشستن در خیابان‌ها و محل عبور و مرور، سرچشمه‌ها (ورودی آب‌ها مثل کناره رودخانه‌ها و فراز چاه‌ها)، زیر درختان میوه‌دار، محل استراحت

مسافرین و قافله‌های آن‌ها، محل‌هایی که موجب لعنت دیگران است مثل ورودی خانه‌ها؛ عورتش رو به خورشید و ماه باشد؛ ادرار کردن رو به باد، روی زمین سفت، در سوراخ و لانه حیوانات، در آب ساکن یا جاری؛ خوردن و آشامیدن و مسواک زدن در حین تخی؛ استنجا با دست راست، و با دست چپ در حالی که انگشتی در دستش باشد که نام خداوند سبحان یا یک پیامبر یا یکی از اوصیا یا [حضرت] زهرای علیها السلام بر آن باشد؛ سخن گفتن، مگر ذکر خداوند متعال یا قرائت آیه‌الکرسی یا نیازی که برآورده نکرده‌اش آسیب‌رسان باشد.

پرسش: استنجا با دست چپ، در حالی که انگشتی در دست دارد که نام خداوند سبحان یا یک پیامبر یا یکی از اولیا بر آن باشد، مکروه است؛ حال اگر بداند یا گمان داشته باشد که نجاست به آن می‌رسد چه حکمی خواهد داشت؟

پاسخ: نجس کردن اسم خداوند حرام است؛ بنابراین اگر بداند و یقین داشته باشد که آن اسم هنگام استنجا نجس می‌شود، در این صورت استنجا حرام خواهد بود؛ مگر اینکه انگشت را بیرون بیاورد یا کاری کند که مانع رسیدن نجاست به اسم مقدس شود؛ اما اگر ظن داشته باشد مکروه است.

پرسش: واضح است که نجس کردن انگشتی که لفظ جلاله یا شبیه آن بر رویش باشد جایز نیست؛ اما اگر انگشت به صورت ناخواسته در چاه دستشویی افتاد و نتوان آن را خارج کرد تکلیف چیست؟ آیا باید آن فاضلاب را بست و از آن استفاده نکرد؟ یا در صورتی که سرویس بهداشتی دیگری در خانه دارد از آن استفاده نکند؟

پاسخ: در صورت امکان واجب است آن را خارج کند یا سرویس دیگری جایگزین آن کند؛ اما اگر چنین امکانی وجود نداشت می‌تواند از همان سرویس استفاده کند.

پرسش: آیا می‌توان به جهت نجس نشدن آیات قرآن یا اسم جلاله یا اسامی پیامبر و اهل بیت علیهم السلام، قرآن یا کتاب دیگری را که شامل اسامی متبرکه و پوسیده و کهنه شده است سوزاند؟ یا روش دیگری وجود دارد؟

پاسخ: سوزاندن جایز نیست و باید در آب پاک مثل رودخانه یا دریا- انداخته شود.

۳. چگونگی وضو

پنج مسئله در وضو واجب است: نیت؛ شستن صورت؛ شستن دو دست؛ مسح سر و مسح دو پا.
و احکام آنها به ترتیب خواهد آمد:

اول: نیت

پرسش: نیت چیست؟

پاسخ: اراده و خواست قلبی.

پرسش: نیت وضو چگونه منعقد می‌شود؟

پاسخ: نیت می‌کند که برای نزدیک شدن به خداوند متعال و به قصد پاک شدن درون خود وضو بگیرد.

پرسش: مقصود از طهارت باطن (پاک شدن درونی) چیست؟

پاسخ: حالتی است که بعد از طهارت حاصل می‌شود و با آن می‌توان عملی را که مشروط به طهارت است انجام داد؛ به‌عنوان مثال مکلف نمی‌تواند پیش از وضو نماز بخواند یا نوشتار قرآن را لمس کند و کارهای مشابه دیگر؛ اما بعد از وضو به وضعیتی خواهد رسید که می‌تواند این کارها را انجام دهد؛ این وضعیت همان طهارت درونی است.

پرسش: آیا خواستن طهارت باطنی در طهارت‌ها فقط مختص به وضوست؟

پاسخ: در همه طهارت‌ها باید پاکی درونی را خواستار شد؛ یعنی با وضو، غسل یا تیمم طهارت باطنی را خواستار می‌شود و اینکه به هر شکلی از حدث پاک شود، طهارت باطنی به‌صورت واقعی حاصل نمی‌شود.

پرسش: اگر در وضو پاکی درونی را نیت نکند و فقط وضو را نیت کرده باشد، آیا وضو

صحیح خواهد بود؟

پاسخ: هنگامی که وضو را نیت می‌کند، قطعاً با آن، طهارت باطن را اراده کرده است.

پرسش: آیا نیت رفع حدث در وضو واجب است؟ مثلاً وضو بگیرد برای رفع حدث خواب؟

پاسخ: واجب نیست.

پرسش: آیا واجب است جایز شدن چیزی را نیت کند که طهارت لازم دارد؟ مثلاً نیت کند

که می‌خواهد با وضو نماز بخواند یا نوشتار قرآن را لمس کند و اموری از این دست که می‌خواهد بعد از طهارت انجام دهد.

پاسخ: واجب نیست.

پرسش: آیا تعیین استحباب یا وجوب در نیت وضو لازم است؟

پاسخ: لازم نیست.

پرسش: آنچه گذشت مربوط به رفع حدث با وضو بود؛ اکنون سؤال ما این است که آیا در

رفع آلودگی مثل طهارت لباس- نیت لازم است؟

پاسخ: در پاک کردن لباس، نیت لازم نیست؛ همین طور در دیگر اموری که رفع ناپاکی

انجام می‌شود.

پرسش: گفتیم در نیت وضو، نزدیکی به خداوند متعال نیت می‌شود. اکنون سؤال این

است که اگر خنک شدن یا چیز دیگری را به نیت قربت اضافه کند، آیا به وضو آسیبی

می‌رساند؟

پاسخ: ضرری نمی‌رساند و طهارت او صحیح است.

پرسش: وقت نیت وضو چه هنگامی است؟

پاسخ: هنگام شستن دو دست (که پیش از وضو مستحب است) و پایان وقت آن هنگام

شستن صورت است.

پرسش: آیا ادامه داشتن حکم نیت (یعنی عمل را قطع نکند یا نیت کند آن را قطع کند) تا

آخر وضو لازم است؟

پاسخ: بله. واجب است حکم نیت تا پایان وضو استمرار داشته باشد.

پرسش: اگر قبل از کامل شدن وضو تردیدی حاصل شود، آیا در استمرار حکم نیت تأثیری خواهد داشت؟

پاسخ: اگر تردید و دودلی حاصل شود، اشکالی در وضو ایجاد نمی‌شود، مادامی که آن را قطع نکند یا نیت قطع کردن آن را نداشته باشد.

پرسش: آیا گرفتن وضو برای یک نماز به خصوص (مثلاً وضو گرفتن برای نماز ظهر) قبل از وقت آن کفایت می‌کند؟

پاسخ: اگر پیش از وقت نماز واجب به قصد مهیاشدن برای ادای نماز وضو بگیرد، کفایت خواهد کرد.

پرسش: اگر اسباب مختلفی باشد که وضو را لازم بدارد، تکلیف چه خواهد بود؟

پاسخ: یک وضو به نیت تقرُّب، او را کفایت می‌کند و نیاز به تعیین حدثی که می‌خواهد از آن طهارت پیدا کند وجود ندارد، (یعنی اینکه نیت کند برای رفع حدث خواب یا بول یا شبیه آن وضو بگیرد. این مطلب در نیت جایگاهی ندارد و نیت تقرب به تنهایی کفایت می‌کند). اگر چند غسل بر او واجب باشد نیز حکم به همین صورت خواهد بود؛ بنابراین تنها یک غسل با نیت تقرب، او را کفایت می‌کند و تعیین حدثی که برای آن غسل می‌کند شرط نیست؛ فرقی ندارد که همه غسل‌ها واجب باشد (مثل وقتی که غسل جنابت و مس میت بر عهده دارد) یا بعضی مستحب و برخی دیگر واجب باشد (مثل وقتی که غسل جنابت بر او واجب است و می‌خواهد غسل جمعه و توبه را هم انجام دهد) یا همه آن‌ها مستحب باشد (مثل وقتی که می‌خواهد غسل‌های جمعه، زیارت و احرام را انجام دهد). در همه این حالت‌ها تنها یک غسل به نیت تقرُّب و نزدیکی به خداوند متعال کفایتش می‌کند.

دوم: شستن صورت

پرسش: در وضو، شستن چه مقدار از صورت واجب است؟

پاسخ: از نظر طولی فاصله میان رُستنگاه (محل رویش) مو در جلوی سر (بالاترین نقطه صورت) تا چانه (پایین‌ترین نقطه صورت) و از نظر عرضی فاصله میان انگشت شصت و انگشت وسط دست؛ و هرچه خارج از آن باشد جزو صورت محسوب نمی‌شود.

پرسش: محدوده‌ای که گفته شد، برای کسی است که خلقتی متعادل داشته باشد؛ اما گاهی موی جلوی سر انسان می‌ریزد یا بر پیشانی‌اش مو می‌روید. این از نظر طولی- و نیز از نظر عرضی گاهی انگشتان انسان بلند می‌شود؛ طوری که از موازات دو گوش تجاوز می‌کند یا انگشتان کوتاه‌تر از حد طبیعی است. این‌گونه اشخاص چه مقداری را بشویند؟

پاسخ: همگی انسان متعادل را مبنا قرار دهند و به همان مقدار بشویند.

پرسش: آیا در وضو، رساندن آب به گوشه چشم‌ها و ورودی حفره‌های بینی واجب است؟

پاسخ: در وضو واجب است اجزای ظاهری صورت شسته شود و دقیق‌شدن، واجب نیست؛ بلکه کافی است آب را بر صورتش پخش کند.

پرسش: در شستن صورت، ابتدا و انتها چگونه است؟

پاسخ: باید از بالای صورت به سمت چانه شسته شود و اگر برعکس شسته شود (یعنی از پایین به بالا) جایز نیست و وضو صحیح نخواهد بود.

پرسش: گاهی پیش می‌آید که شخص به این صورت وضو می‌گیرد: از بالا به پایین آغاز می‌کند و دستش را از پایین به سمت بالا برمی‌گرداند، بدون اینکه آن را از صورتش دور کند تا اینکه دستش به بالای پیشانی می‌رسد و دوباره دستش را برگردانده، به سمت پایین می‌کشد. آیا این روش شستن صورت صحیح است؟

پاسخ: اگر از بالا به سمت پایین آغاز کند، شستنش صحیح است.

پرسش: آیا شستن ریش بلند و خارج از حدود صورت (مثل مقداری که از چانه بلندتر است) واجب است؟

پاسخ: شستن قسمتی از ریش که بلند و از محدوده صورت خارج شده واجب نیست.

پرسش: اگر ریش از حد صورت تجاوز نکرده باشد شستنش چه حکمی دارد؟

پاسخ: شستن آن واجب است؛ ولی شستن درونش واجب نیست (یعنی دست کشیدن به داخل ریش برای رساندن آب به پوست زیر آن)، بلکه ظاهر ریش را می‌شوید.

پرسش: اگر زنی ریش داشته باشد چه تکلیفی خواهد داشت؟

پاسخ: ریختن و جاری کردن آب بر ظاهر صورت کفایت می‌کند و رساندن آب به درون آن واجب نیست.

سوم: شستن دست‌ها

پرسش: شستن چه مقداری از دست‌ها واجب است؟

پاسخ: شستن دو آرنج و ذراع واجب است.

ذراع، فاصله بین آرنج تا نوک انگشتان است؛ و آرنج، مفصلی است که استخوان بازو و ساعد در آن به هم می‌رسد و تقریباً در وسط دست قرار دارد.

پرسش: در شستن دست‌ها چه چیز دیگری واجب است؟

پاسخ: واجب است از آرنج شروع کند و به سمت نوک انگشتان بشوید و جایز نیست برعکس شسته شود.

پرسش: آیا بین شستن دو دست ترتیب واجبی وجود دارد؟

پاسخ: بله. واجب است ابتدا دست راست و سپس دست چپ شسته شود.

پرسش: کسی که قسمتی از دستش قطع شده است چه تکلیفی دارد؟

پاسخ: قسمت باقیمانده را از آرنج می‌شوید.

پرسش: و اگر دستش از آرنج قطع شده باشد چطور؟

پاسخ: شستش ساقط می‌شود.

پرسش: کسی که دو کف دستش یا بیش از آن قطع شده است چگونه وضو بگیرد؟

پاسخ: اگر می‌تواند خودش دست‌هایش را زیر آب شیر یا آب حوض بشوید، چنین کند؛

ولی اگر ناچار باشد، شخص دیگری آن‌ها را بشوید.

پرسش: اگر شخصی دو بازو داشته باشد ولی آرنج نداشته باشد، یا انگشتان اضافه یا

گوشت زائدی داشته باشد، چه تکلیفی بر عهده خواهد داشت؟

پاسخ: شستن همه آن‌ها واجب خواهد بود.

پرسش: اگر بازو، انگشت یا گوشت روییده‌ای بالای آرنج داشته باشد، آیا آن‌ها را بشوید؟

پاسخ: شستش واجب نیست.

پرسش: اگر یک دست اضافی داشته باشد آن را هم باید بشوید؟

پاسخ: شستش واجب است.

دیگر مسائل مربوط به شستن دست‌ها:

پرسش: آیا ثابت‌نگه داشتن دست و تکان نخوردن آن، هنگام شستش واجب است؟ و

همین طور برای پا هنگام مسح پا؟

پاسخ: ثابت‌نگه داشتن دست هنگام شستش واجب نیست و به همین ترتیب برای پا

هنگام مسح پا.

چهارم: مسح سر

پرسش: مقدار واجب و مستحب در مسح سر چقدر است؟

پاسخ: مقدار واجب آن است که اسم مسح بر آن صدق کند؛ حتی اگر با یک انگشت باشد و مستحب است عرض آن به اندازه سه انگشت باشد.

پرسش: چه قسمتی باید مسح شود؟

پاسخ: جلوی سر.

پرسش: آیا مسح با همان آب وضو انجام می‌شود؟ یا می‌توان با آب دیگری نیز انجام داد؟

پاسخ: واجب است مسح با همان رطوبت وضو انجام شود و استفاده از آب جدیدی برای این عمل مجاز نیست.

پرسش: اگر آب موجود در دست‌ها خشک شود چه کند؟

پاسخ: از آب ریش یا مژه‌ها استفاده و اگر رطوبتی وجود نداشته باشد وضو را تکرار کند.

پرسش: آیا می‌توان مسح را هم رو به جلو و هم رو به عقب انجام داد؟

پاسخ: بهتر است مسح سر رو به جلو انجام شود (یعنی حرکت دست از بالای سر به سمت موهای نزدیک پیشانی باشد) و مکروه است رو به عقب باشد (یعنی حرکت دست رو به بالا و به سمت بالای سر باشد).

پرسش: اگر محل مسح را با آب بشوید یعنی محل مسح را به جای مسح کردن بشوید آیا

این عمل مجاز است؟

پاسخ: جایز نیست.

پرسش: آیا اینکه مسح روی مو باشد شرط است؟ یا اگر روی پوست هم انجام شود کفایت

خواهد کرد؟

پاسخ: مسح روی موی جلوی سر و بر پوست جایز است.

پرسش: اگر موهای قسمت دیگری از سر را در قسمت جلوی سر جمع و بر آن مسح کند یا روی کلاه‌گیسی که بر سر گذاشته یا بر عمامه و مشابه این‌ها که محل مسح را می‌پوشاند مسح کند آیا کفایت خواهد کرد؟
پاسخ: جایز نیست.

دیگر مسائل مربوط به مسح سر:

پرسش: آیا فقط با کف دست راست می‌توان مسح سر را انجام داد؟ و اگر عذری داشته باشد چطور؟

پاسخ: مسح سر با کف دست راست و چپ جایز است و اگر در کف دو دست مشکلی داشته باشد می‌تواند با پشت دست مسح کند.

پرسش: اگر هنگام مسح سر، دستش به پیشانی برسد و آب دست با آب صورت مخلوط شود، آیا به صحیح بودن وضو لطمه‌ای می‌رسد؟
پاسخ: ضرری نمی‌رسد.

پرسش: اگر موی جلوی سر بلند باشد و بر پیشانی بریزد، آیا مسح بر آن صحیح خواهد بود؟

پاسخ: مسح بر موی موجود در محدوده جلوی سر صحیح است؛ حتی اگر تا پیشانی امتداد داشته باشد.

پرسش: آیا خشک بودن جلوی سر و پاها پیش از مسح کردن شرط است؟
پاسخ: شرط نیست.

پنجم: مسح پاها

پرسش: مسح پاها در وضو چگونه انجام می‌شود؟

پاسخ: باید پاها از نوک انگشتان تا دو کعب (دو برجستگی روی پاها) مسح شود.

پرسش: آیا می‌توان برعکس مسح کرد؟ یعنی از دو برجستگی پا شروع و به انگشتان ختم

کرد؟

پاسخ: بله جایز است.

پرسش: آیا ترتیبی بین دو پا وجود دارد؟

پاسخ: ترتیبی بین دو پا وجود ندارد و پای چپ می‌تواند قبل از راست مسح شود و مسح

هم‌زمان دو پا نیز جایز است.

پرسش: اگر قسمتی از محل مسح قطع شود تکلیف چیست؟

پاسخ: بر باقیمانده مسح می‌کند.

پرسش: اگر پا از مفصل قطع شده باشد تکلیف چیست؟

پاسخ: مسح پا ساقط می‌شود.

پرسش: آیا شرط است که مسح روی پوست پا انجام شود؟ یا می‌توان بر حائل روی پا هم

مسح کرد؟

پاسخ: واجب است مسح بر پوست پا انجام شود و مسح بر حائل مثل کفش و مشابه آن-

جایز نیست.

پرسش: مسح پا در وضو چگونه انجام می‌شود؟

پاسخ: در صورت داشتن توانایی باید با همه کف دست بر پا مسح کند و مسح با انگشتان

به‌تنهایی کفایت نمی‌کند. واجب نیست همه کف دست روی پا کشیده شود؛ یعنی از ابتدای

کف دست بر سر انگشتان پا بگذارد و کف دست را تا برجستگی پا بکشد و به این ترتیب پایش

۵۰ ..... احکام شریعت در قالب پرسش و پاسخ، جلد اول

را با همه کف دست مسح کند؛ به هیچ وجه چنین شرطی وجود ندارد؛ بلکه همین که کف دست بر پا کشیده شود کفایت می کند.

مسائلی در باب وضو

۱. ترتیب

پرسش: آیا ترتیب بین اعضای وضو واجب است؟ و چگونه؟

پاسخ: ترتیب در وضو واجب است؛ ابتدا صورت، سپس دست راست و بعد از آن دست چپ شسته و در مرحله سوم مسح سر و در انتها مسح پاها انجام می‌شود.

پرسش: اگر این ترتیب رعایت نشود چه حکمی خواهد داشت؟

پاسخ: اگر رطوبت وضو خشک شده باشد وضو را تکرار می‌کند چه از روی عمد چنین کرده باشد چه بر اثر فراموشی. ولی اگر رطوبت باقی مانده باشد بازمی‌گردد به جایی که از آن ترتیب صحیح به دست می‌آید؛ به عنوان مثال اگر صورت و سپس دست چپ را شسته باشد و رطوبت صورت خشک نشده باشد، می‌تواند دست راست و سپس دست چپ را بشوید و وضو را کامل کند ولی اگر رطوبت صورت خشک شده باشد وضو را تکرار کند.

۲. موالات

پرسش: منظور از موالاتی که در وضو واجب است چیست؟

پاسخ: موالات به این معناست که بین شستن صورت و دست و مسح سر و پا فاصله‌ای که به طور عرفی به آن یک عمل گفته نمی‌شود، واقع نشود؛ بنابراین اگر صورت را شست، بلافاصله دستش را بشوید و سپس سر و بعد پاهایش را مسح کند، بدون اینکه بخواهد اهمال یا کوتاهی کرده باشد.

۳. تعداد شستن‌ها و مسح

پرسش: در شستن‌های وضو چه چیزی واجب است؟

پاسخ: واجب، در شستن صورت و دست‌ها یک مرتبه است، بار دوم مستحب و بار سوم بدعت است.

پرسش: اگر کسی اعضای وضو را بیش از دو مرتبه بشوید و بعد از آن بفهمد که شستن بیش از دو مرتبه موجب بطلان وضو می‌شود، حکم نمازهای خوانده شده‌اش چه خواهد بود؟

پاسخ: نمازهای خوانده شده‌اش صحیح است و نیازی به تکرار نیست.

پرسش: در خصوص مسح چطور؟

پاسخ: در مسح تکرار وجود ندارد.

۴. شستنی که در وضو کفایت می‌کند.

پرسش: چگونه شستنی در وضو کفایت می‌کند؟

پاسخ: شستنی که گفته شود وضوگیرنده در حال شستن است؛ هرچند به مقدار مرطوب کردن باشد.

پرسش: اگر در دستش انگشتر، حلقه یا نظایر آن‌ها داشته باشد تکلیف چیست؟

پاسخ: باید آب را به زیر آن برساند و اگر انگشتر بزرگ باشد مستحب است آن را حرکت

دهد.

۵. جبیره و مانع و مسائل مربوط به آن

پرسش: منظور از جبیره چیست؟

پاسخ: جبیره چیزی است که روی اعضای وضو قرار می‌گیرد و با آن، زخم، شکستگی یا نظایر آن پوشانده می‌شود.

پرسش: اگر روی برخی از اعضای وضویش جبیره باشد، چگونه وضو بگیرد؟

پاسخ: اگر امکان داشته باشد جبیره را بردارد یا چند مرتبه آب بریزد تا به پوست برسد در غیر این صورت روی جبیره مسح کند؛ خواه جبیره پاک باشد یا نجس.

پرسش: اگر عذر برطرف شود و جبیره را بردارد، آیا همان طهارت سابق [وضو یا غسل] کفایت می‌کند؟ یا باید دوباره طهارت حاصل کند [وضو بگیرد یا غسل کند]؟

پاسخ: دوباره طهارت حاصل کند.

پرسش: اگر خون خشکیده یا لخته سیاهی که هنگام بهبودی زخم روی پوست ایجاد می‌شود یا روی برخی از اعضای وضو خونریزی وجود داشته باشد، آیا تأثیری در صحت وضو خواهد داشت؟

پاسخ: واجب است محل‌های شسته یا مسح‌شده پاک باشد و اگر به دلیل وجود زخم یا خونی که روی زخم خشکیده، تطهیر آن امکان‌پذیر نباشد، با پارچه‌ای روی آن را ببوشاند و وضوی جبیره بگیرد.

پرسش: اگر شخصی دست یا عضوی از اعضای وضویش زخمی شود و خونش بند نیاید چگونه وضو بگیرد؟ به خصوص وقتی که آب به زیر پارچه یا چیزی که روی زخم گذاشته است نفوذ می‌کند.

پاسخ: می‌تواند روی زخم، پنبه، پارچه یا پانسمان قرار دهد و اشکالی ندارد که مقداری فراتر از زخم را ببوشاند. کافی است با دست مرطوب روی پارچه را به آرامی مسح کند و واجب نیست این مسح کردن تمام پارچه را شامل شود؛ بلکه به اندازه‌ای که برایش ممکن باشد، تمام

جهات پارچه را مسح کند؛ خداوند هیچ کس را مکلف نمی کند مگر به اندازه توانش.

با توجه به اینکه بحث جیره به میان آمد، برخی مسائل را که مربوط به مانع در وضو است

بیان می کنیم:

پرسش: به طور کلی چگونه دانسته می شود که چیزی مانع محسوب می شود یا خیر؟

پاسخ: هر چیزی که از رسیدن آب به پوست جلوگیری کند، مانع به حساب می آید و واجب

است یا برطرف شود یا بدون برداشتنش، آب به پوستی که زیرش قرار دارد رسانده شود.

پرسش: آیا چیزی که به دست انسان می چسبد مثل رنگ یا جوهر- مانع وضو محسوب

می شود؟ همچنین لاک ناخن و لوازم آرایشی که زن ها استفاده می کنند؟ آیا روغن و مانند آن

که به سروصورت مالیده می شود مانع محسوب می شود؟

پاسخ: رنگ و جوهر که روی پوست قرار می گیرد و باعث رنگی شدن آن می شود مانع به

حساب نمی آید؛ زیرا جرمی روی پوست محسوب نمی شود؛ بلکه تنها ذره های رنگی است که

در منافذ پوست قرار می گیرد.

پرسش: برخی در حرفه آهنگری یا مکانیکی اتومبیل مشغول به کار هستند. روی

دست های این افراد با توجه به نوع فعالیتشان سیاهی آهن، روغن ماشین و امثال آن قرار

می گیرد. آیا این ها مانعی برای صحیح بودن وضو یا غسل شمرده می شود؟

پاسخ: اگر چیزی که روی پوست قرار می گیرد [به عنوان] رنگی که روی پوست باقی

می ماند محسوب شود اشکالی ندارد؛ اما اگر جرمی محسوب شود که مانع رسیدن آب به

پوست شود، اگر برطرف کردن آن ممکن باشد باید برطرف شود تا آب به پوست برسد؛ اما اگر

برطرف کردنش ممکن نباشد با وجود آن، وضو صحیح خواهد بود.

۶. متولی وضو

پرسش: آیا کسی می‌تواند دیگری را وضو دهد؟

پاسخ: در صورت اختیار جایز نیست کسی، دیگری را وضو دهد [یعنی به جای وضوگیرنده در وضو دخالت مستقیم داشته باشد؛ مثلاً به نیت وضو آب را روی صورتش بریزد و آن را بشوید و...]؛ ولی در صورت اضطرار جایز است.

۷. لمس نوشتار قرآن و اسمای مطهر توسط محدث.

پرسش: آیا محدث [کسی که حدیثی از او سر زده است] می‌تواند نوشتار قرآن را لمس کند؟

پاسخ: جایز نیست؛ ولی می‌تواند غیر از نوشتار قرآن مثل جلد، حواشی ورقه‌ها و امثال آن- را لمس کند.

پرسش: آیا نوشتاری که لمسشان برای محدث جایز نیست، شامل حرکات هم می‌شود؟ یا فقط حروف را شامل می‌شود؟

پاسخ: فقط شامل حروف می‌شود.

پرسش: آیا واجب است کودک را از لمس کردن آنچه لمسشان بدون طهارت جایز نیست منع کرد؟

پاسخ: واجب نیست؛ ولی مستحب است.

پرسش: اگر کسی روی بدنش، جایی که مراقبت از آن برای نرسیدن نجاست به آن دشوار باشد، اسم جلاله یا یکی از معصومین را خال کوبی کند و برداشتن آن از بدن نیز سخت باشد و حدث اکبر یا اصغر از او سر بزنند، آیا به دلیل اجتناب از لمس آن در حالی که محدث است فوراً باید طهارت حاصل کند؟

پاسخ: خال کوبی کردن بدن با این اسما جایز نیست؛ ولی اگر چنین کرده باشد باید در

صورت امکان آن را بردارد؛ در غیر این صورت نباید آن را نجس کند و اگر نجس شود، باید تطهیرش کند و بر او واجب نیست به دلیل لمس خال کوبی روی بدنش همیشه طهارت داشته باشد.

پرسش: آیا روایات معصومین، ستاره شش پر، حرزها و دعاها در حکم آیات قرآن و اسامی معصومین علیهم السلام است و برای لمس کردنشان باید طهارت داشت؟
پاسخ: برای لمسشان داشتن طهارت لازم نیست.

پرسش: با مسئله وجود اسما در کتابها و روزنامهها از قبیل اسامی انبیا و ائمه علیهم السلام بسیار مواجه می شویم؛ در حالی که منظور از این اسمها اسم خود انبیا و معصومین علیهم السلام نیست، بلکه منظور اشخاص دیگری است. آیا با این اسمها نیز همانند اسمهای طاهر برخورد می شود؟
پاسخ: با آنها همانند اسمای پاک رفتار نمی شود؛ یعنی می توانند بدون طهارت لمس شوند.

۸. دائم الحدث

پرسش: منظور از دائم الحدث چیست؟
پاسخ: دائم الحدث به کسی گفته می شود که مبتلا به بیرون روی است؛ یعنی قطرات ادرار یا مدفوع بدون اختیار از او خارج می شود.

پرسش: کسی که چنین وضعیتی دارد، چگونه طهارت حاصل کند و نماز بخواند؟
پاسخ: اگر وقت کافی برای خواندن نماز بدون حدی داشته باشد، چنین کند؛ وگرنه عین نجاست را برطرف و در حین نماز تجدید وضو کند و نماز را ادامه دهد تا تمام کند و اگر از بین بردن عین نجاست در حین نماز برایش دشوار باشد طهارت حاصل کردن کفایتش می کند. (یعنی فقط وضو بگیرد).

سنت‌های وضو

پرسش: سنت‌ها و مستحبات وضو چه چیزهایی است؟

پاسخ: مستحبات وضو: ظرفی را که از آن آب برمی‌دارد سمت راست خود بگذارد، بسم‌الله بگوید و دعا کند. دست‌ها را اگر خواب بود یا ادرار کرده بود یک‌بار و اگر غائط (مدفوع) کرده بود دو بار قبل از داخل کردن در ظرف بشوید. مضمضه کردن آب در دهان و استنشاق کردن بینی همراه با خواندن دعا و نیز خواندن دعا هنگام شستن صورت و دست‌ها و مسح سر و پاها. مرد هنگام شستن ساعدهای خود نخست قسمت بیرونی را بشوید و بعد قسمت داخلی دست را، و برای زن این استحباب، عکس مرد است و اینکه وضو با یک مُد آب (¼ لیتر) انجام شود.

پرسش: خواندن دعا هنگام وضوگرفتن از جمله مستحبات گفته شده است. آیا ممکن

است برخی دعاهای منقول از اهل بیت (علیهم‌السلام) هنگام وضو را بیان کنید؟

پاسخ: ذکر و دعای امیرالمؤمنین (علیه السلام) در وضو به صورت زیر است:

- هنگام مضمضه: «اللَّهُمَّ لَقْنِي حُجَّتِي يَوْمَ الْفَاكِ وَ أَطْلِقْ لِسَانِي بِذِكْرِكَ» «خداوندا دلایل

و حجت‌ها را روزی که با تو ملاقات می‌کنم به من تلقین فرما و زبانم را برای ذکر و یادت آزاد گردان.»

- هنگام استنشاق: «اللَّهُمَّ لَا تُحَرِّمْ عَلَيَّ رِيحَ الْجَنَّةِ وَ اجْعَلْنِي مِمَّنْ يَشُمُّ رِيحَهَا وَ رَوْحَهَا وَ

طَبِئَهَا» «خداوندا مرا از بوی بهشت محروم نساز و مرا از استشمام کنندگان آن بوی خوش و با طراوت و پاک قرار بده.»

- هنگام شستن صورت: «اللَّهُمَّ بَيِّضْ وَجْهِي يَوْمَ تَسْوَدُ فِيهِ الْوُجُوهُ وَ لَا تَسْوَدُ وَجْهِي يَوْمَ

تَبْيَضُ فِيهِ الْوُجُوهُ» «خداوندا! روی مرا روزی که صورت‌ها سیاه است نورانی گردان و روزی که صورت‌ها نورانی است سیاه نگردان.»

- هنگام شستن دست راست: «اللَّهُمَّ أَعْطِنِي كِتَابِي يَمِينِي وَ الْخُلْدَ فِي الْجَنَانِ بَيْسَارِي وَ

۵۸ ..... احکام شریعت در قالب پرسش و پاسخ، جلد اول

حَسْبُنِي حِسَابًا يَسِيرًا» «پروردگارا! کتاب و نامه اعمالم را در روز قیامت به دست راستم و

جاودانگی در بهشت را در دست چپم قرار ده و محاسبه مرا سهل و آسان نما.»

- هنگام شستن دست چپ: «اللَّهُمَّ لَا تُعْطِنِي كِتَابِي بَيْسَارِي وَلَا تَجْعَلْهَا مَعْلُومَةً إِلَيَّ عُنُقِي

وَأَعُوذُ بِكَ مِنْ مَقْطَعَاتِ النَّيِّرَانِ» «بارالها! نامه اعمالم را در روز محشر به دست چپم مده و آن

را به گردنم آویزان مکن و از آتش جهنم به تو پناه می‌برم.»

هنگام مسح سر: «اللَّهُمَّ عَشِّنِي بِرَحْمَتِكَ وَ بَرَكَاتِكَ وَ عَفْوِكَ» «خدایا! رحمت و برکات و

بخشایشت را بر من بگستران.»

هنگام مسح پاها: «اللَّهُمَّ تَبِّئْنِي عَلَى الصِّرَاطِ يَوْمَ تَزُلُّ فِيهِ الْأَقْدَامُ وَاجْعَلْ سَعْيِي فِيهَا يُرْضِيكَ

عَنِّي» «خدایا! در آن روزی که قدم‌ها می‌لغزد، مرا بر پل صراط ثابت‌قدم بدار و تلاش و

کوششم را در آنچه باعث رضایت تو از من است قرار ده.»

پرسش: آیا وضو مکروهاتی هم دارد؟

پاسخ: [این‌ها] مکروه است: کمک‌گرفتن از دیگران برای وضو [به‌عنوان مثال روی

دست‌هایش آب بریزد]، و نیز خشک کردن اعضای شسته‌شده بعد از وضو.

احکام وضو

برخی از احکام مرتبط با وضو:

پرسش: اگر شخصی یقین کند حدثی از او سر زده و شک داشته باشد که بعد از آن طهارت گرفته یا نه [مثلاً یقین داشته باشد که ادرار کرده؛ ولی شک دارد که بعد از آن وضو گرفته است یا نه] آیا باید طهارت حاصل کند؟

پاسخ: طهارت بگیرد.

پرسش: کسی که یقین دارد حدثی از او سر زده و نیز یقین دارد طهارت حاصل کرده؛ ولی شک دارد کدام را اول انجام داده است؛ مثلاً یقین دارد خوابیده و نیز یقین دارد وضو گرفته؛ ولی شک دارد خواب قبل از وضو بوده است یا بعد از آن. [این مسئله] چه حکمی دارد؟

پاسخ: دوباره طهارت بگیرد.

پرسش: اگر یقین داشته باشد که عضوی از اعضای وضو را ترک کرده (نشسته یا مسح نکرده است) تکلیفش چیست؟

پاسخ: اگر رطوبت وضو هنوز خشک نشده باشد سراغ همان عضو بازگردد و آن عضو و بعد از آن را انجام دهد؛ وگرنه دوباره وضو بگیرد.

پرسش: اگر هنگام وضو در انجام یکی از اعمال طهارت شک کند تکلیفش چیست؟

پاسخ: عضوی را که در انجام آن شک کرده است، تکرار کند و به طهارتش ادامه دهد.

پرسش: اگر بعد از وضو در برخی افعال آن شک کند چه حکمی دارد؟

پاسخ: نیازی به تکرار وضو نیست.

پرسش: اگر یقین به طهارت داشته باشد ولی در حدث شک کند، آیا طهارتش را تکرار

کند؟

پاسخ: تکرار نکند.

۶۰ ..... احکام شریعت در قالب پرسش و پاسخ، جلد اول

پرسش: اگر کسی جایگاه مدفوع یا ادرار را نشوید و نماز بخواند، نمازش چه حکمی خواهد داشت؟

پاسخ: نماز را تکرار کند؛ چه این عمل از روی عمد انجام شده باشد، چه از روی فراموشی و چه از روی نادانی.

پرسش: کسی که وضو دارد، سپس به نیت استحباب دوباره وضو می گیرد و نماز می خواند و بعداً به یاد می آورد که به عضوی از اعضا در یکی از دو وضو خلل وارد کرده است (وضوی اول یا وضوی دوم) نماز و وضویش چه حکمی خواهد داشت؟

پاسخ: نماز و وضویش هر دو صحیح است.

پرسش: در فرض سؤال قبلی اگر بعد از هر وضو یک نماز خوانده باشد چطور؟

پاسخ: فقط نماز اول را دوباره بخواند.

پرسش: اگر دو بار طهارت حاصل کند و بعد از یکی از آن‌ها حدثی از او سر بزند (یعنی بعد از طهارت اول یا دوم) و نداند دقیقاً بعد از کدام طهارت از او حدث سر زده است و بعد از هر دو طهارت نماز خوانده باشد حکم نمازش چه خواهد بود؟

پاسخ: اگر تعداد رکعات دو نماز مختلف باشد هر دو نماز را دوباره بخواند (مثل نماز مغرب و عشا)؛ در غیر این صورت (مثلاً نماز ظهر و عصر) یک نماز را به نیت «آنچه بر گردنش است» (ما فی الذمه) بخواند و نیت ظهر یا عصر نکند.

پرسش: اگر طهارت بگیرد و نماز بخواند، سپس حدثی از او سر بزند و دوباره طهارت بگیرد و نماز دیگری بخواند و پس از آن به یاد بیاورد که در انجام واجبی از واجبات یکی از دو طهارت، خلل وارد کرده است تکلیفش چیست؟

پاسخ: همان که در پاسخ قبلی گفته شد.

پرسش: اگر نمازهای پنج‌گانه را با پنج طهارت بخواند و یقین کند بعد از یکی از طهارت‌ها حدثی از او سر زده است، تکلیف چیست؟

پاسخ: سه نماز را دوباره بخواند: یک نماز سه رکعتی به نیت مغرب، یک نماز دو رکعتی به نیت صبح و یک نماز چهار رکعتی به نیت «آنچه بر گردنش دارد»، (ظهر، عصر و عشا).

۴. غسل

غسل بر دو قسم است: واجب و مستحب.
ابتدا غسل های واجب و احکامش را بیان می کنیم:

پرسش: غسل های واجب کدام هاست؟

غسل های واجب شش غسل است:

۱. غسل جنابت؛

۲. حیض؛

۳. استحاضه ای که پنبه را آغشته کند؛

۴. نفاس؛

۵. مس اموات بعد از سرد شدن بدن و قبل از غسل دادن؛

۶. غسل اموات.

که هر یک به تفصیل توضیح داده و مسائل مرتبط به هر کدام به ترتیب بیان خواهد شد.

اول: غسل جنابت

که شامل سه سرفصل است: سبب جنابت، احکام جنابت و چگونگی این غسل.

سبب جنابت

پرسش: چه چیزی باعث جنابت می‌شود؟

پاسخ: جنابت دو سبب دارد: انزال (خروج) منی و جماع (آمیزش جنسی).

پرسش: گاهی بر مکلف مشتبه می‌شود که مایع خارج شده از او منی بوده است یا چیز

دیگری؛ در این صورت تکلیف چیست؟

پاسخ: اگر بداند آنچه خارج شده منی بوده است باید غسل کند؛ در غیر این صورت اگر

مایع به طور دفعی، سریع و با شهوت خارج شود و سستی جسم را همراه داشته باشد، غسل واجب خواهد بود؛ این علامات نشان می‌دهد که مایع خارج شده منی بوده است.

پرسش: آیا این علامت همیشگی و برای تمامی حالات است؟

پاسخ: در خصوص بیمار، مایعی که با شهوت از او خارج شود و پس از خارج شدن، بدنش

سست شود حکم به منی بودنش می‌شود و غسل واجب است؛ حتی اگر خارج شدن آن سریع و با پرتاب نباشد.

پرسش: اگر مایع خارج شده همراه با شهوت و پرتاب نباشد، آیا غسل بر او واجب است؟

پاسخ: واجب نیست.

پرسش: اگر روی لباس یا بدنش منی بیابد آیا غسل بر او واجب است؟

پاسخ: بله. اگر این لباس بین او و دیگری مشترک نباشد.

پرسش: اگر بداند در خواب محتلم شده است [منی از او خارج شده]؛ ولی اثری از منی

روی لباسش نبیند آیا باید غسل کند؟

پاسخ: واجب نیست.

پرسش: آیا این مسئله (یعنی اِمنّا = خارج شدن منی) فقط به مردان اختصاص دارد؟

پاسخ: اگر از زن هم منی خارج شود باید غسل کند.

پرسش: خارج شدن منی در خصوص مرد مشخص است. خارج شدن منی در زن به چه شکلی است؟

پاسخ: خارج شدن منی در زن با دو علامت دانسته می شود: همراه با لذت جنسی بسیار یا لرزش بدن و جاری شدن مایع به سمت فرج.

پرسش: حکم نمازهایی که زن در حالت احتلام خوانده، در حالی که نمی دانسته غسل بر او واجب شده است چیست؟

پاسخ: قضا کند.

این ها مسائل مربوط به سبب اول جنابت بود؛ اما مسائل مربوط به سبب دوم جنابت (یعنی جماع) به قرار زیر است:

پرسش: در چه صورتی بعد از جماع غسل واجب می شود؟

پاسخ: اگر از جلو با زن آمیزش و ختنه گاه زن و مرد با هم برخورد کند، غسل واجب می شود؛ حتی اگر زنی که با او آمیزش کرده است مُرده باشد.

پرسش: منظور از برخورد کردن ختنه گاه زن و مرد چیست؟

پاسخ: منظور از آن به طور تقریبی - وارد شدن سر آلت مرد (شوهر) یا به اندازه آن در فرج زن (همسر) است و برخورد دو ختنه گاه یعنی تلاقی سر آلت مرد که جایگاه متعارف ختنه است با ورودی مهبل زن.

پرسش: اگر از پشت دخول کند ولی منی خارج نشود، آیا غسل واجب خواهد بود؟

پاسخ: غسل واجب می شود.

پرسش: اگر مرتکب عمل قوم لوط شود (لعنت خدا بر آنان و کسانی که عمل آن ها را

مرتکب می شوند) و منی خارج نشود آیا غسل واجب می شود؟

پاسخ: غسل واجب می شود.

پرسش: اگر با حیوان آمیزش کند و منی خارج نشود، آیا غسل واجب می شود؟

پاسخ: بازهم غسل واجب می‌شود.

پرسش: آیا غسل جنابت بر کافر واجب است؟

پاسخ: در صورت محقق شدن سبب وجوب غسل (یعنی خروج منی و آمیزش جنسی) غسل واجب خواهد بود؛ ولی در حال کفر، انجام آن از سوی او صحیح نخواهد بود و اگر اسلام بیاورد بر او واجب و صحیح خواهد بود.

پرسش: اگر شخصی غسل کند، سپس مرتد شود و سپس توبه کند، آیا دوباره باید غسل کند؟

پاسخ: غسلش [به سبب ارتداد] باطل نمی‌شود.

احکام جنُب

پرسش: آیا چیزهایی هست که بر جنب، حرام یا مکروه باشد؟

پاسخ: بله. ابتدا کارهایی را که بر جنب حرام است بیان می‌کنم:

۱. خواندن یکی از سوره‌های عزائم چهارگانه [سوره‌هایی که دارای سجده واجب است] که عبارت‌اند از: حم سجده [فصلت]، الم سجده، نجم و علق.

پرسش: حکم خواندن بخشی از این سوره‌ها برای جنُب چیست؟

پاسخ: خواندن قسمتی از آن‌ها نیز حرام است و حتی گفتن «بسم‌الله» اگر به نیت یکی از آن سوره‌ها باشد.

۲. لمس کردن نوشتار قرآن (یعنی حروف آن، همان طور که در مبحث وضو توضیح داده شد) یا چیزی که روی آن اسم «الله» سبحان و متعال یا اسم پیامبر یا وصی باشد.

پرسش: آیا لمس اسم صدیقۀ طاهره حضرت زهرا (علیها السلام) نیز حرام است؟

پاسخ: بله.

۳. نشستن در مساجد و قراردادن چیزی در آن حرام است؛ حتی اگر ننشیند و مکث نکند.

پرسش: آیا حکم عبور از مسجد نیز به همین صورت است؟

پاسخ: عبور کردن از مسجد بر جنب حرام نیست؛ مگر در خصوص مسجد الحرام یا مسجد النبی که گذر کردن از این دو مسجد حرام است؛ چه برسد به اینکه بخواهد در آنها بنشیند یا چیزی قرار دهد.

پرسش: اگر شخصی در مسجد الحرام یا مسجد النبی جنب شود تکلیفش چیست؟

پاسخ: ابتدا باید تیمم کند و سپس خارج شود.

پرسش: آیا مرقد ائمه (علیهم السلام) هم در حکم مساجد است؟

پاسخ: بله. در حکم مساجد است و حرمتشان از مساجد هم بیشتر است.

پرسش: به طور مشخص چه محدوده‌ای جزو مرقد ائمه (علیهم السلام) محسوب می‌شود؟

پاسخ: محدوده حرم، قبر و بنای اولی که قبر را در برگرفته و اگر آن بنا توسعه یافته باشد مقدار افزوده شده شامل این حکم می‌شود و اگر کوچک‌تر شده باشد نیز مقدار کاهش یافته از حکم خارج می‌شود.

پرسش: آیا مرقد امام زادگان (علیهم السلام) مثل حضرت معصومه (علیها السلام) در خصوص احکام جنب و

حایض نیز شامل همین حکم می‌شود؟

پاسخ: در حکم مرقد ائمه (علیهم السلام) نیست.

این‌ها مسائل مربوط به محرّمات جنب بود؛ اما مکروهات:

پرسش: چه کارهایی بر جنب مکروه است؟

پاسخ: خوردن و آشامیدن؛ اما مضمضه و استنشاق پیش از خوردن، باعث کم شدن کراهت می‌شود.

خواندن بیش از هفت آیه از سوره‌های غیر عزائم نیز مکروه و خواندن بیش از هفتاد آیه کراهت شدیدتر است و هرچه بیشتر شود کراهتش هم بیشتر خواهد شد.

پرسش: اگر به‌عنوان مثال جنب بخواهد برای بیان و رساندن حق به جویندگانش بیش

از هفت آیه از قرآن را بخواند - که معمولاً برای چنین هدفی خواندن بیش از هفت آیه نیاز است - آیا با هم کراهت خواندن بیش از هفت آیه پا بر جاست؟

پاسخ: اگر جنب قرآن را به منظور بیان حق و دعوت به دین خدا بخواند، مکروه نخواهد بود.

پرسش: آیا گوش دادن به قرآن نیز برای جنب در حکم خواندن آن است؟

پاسخ: گوش دادن به قرآن مکروه نیست.

پرسش: روشن است که خواندن قرآن عبادت است؛ حال معنای کراهت در عبادت چیست؟

پاسخ: کراهت یعنی بهتر است آن کار ترک گفته شود.

پرسش: چه کارهای دیگری نیز بر جنب مکروه است؟

پاسخ: لمس کردن کتاب قرآن غیر از نوشتارش، خوابیدن تا وقتی که غسل، وضو یا تیمم کند و خضاب کردن (یعنی رنگ کردن مو با حنا) نیز مکروه است.

چگونگی غسل جنابت

پرسش: واجبات غسل جنابت چه چیزهایی است؟

پاسخ: پنج مسئله است:

۱. نیت و وقت آن از ابتدای شستن سر است؛
۲. نیت تا پایان غسل ادامه داشته باشد؛ یعنی نیتش را قطع نکند یا قصد نکند که نیتش را قطع کند. اگر قصد خنک شدن هم داشته باشد اشکالی نخواهد داشت؛ همچنین تردید در تمام کردن غسل تا زمانی که در عمل، غسل را قطع نکرده باشد یا نیت نکرده باشد که آن قطع کند ضرری به غسل نمی‌رساند؛ به همان صورت که در خصوص وضو گفته شد؛
۳. پوست بدن شسته شود؛ طوری که به آن شستن بگویند؛ اگرچه شبیه روغن مالی باشد؛
۴. رساندن آب با دست کشیدن به جایی که جز از این طریق ممکن نیست؛ مثل شستن

سر، ریش و امثال آن؛

۵. رعایت ترتیب: از سر شروع کند و سپس بدن را بشوید و بهتر است بعد از شستن سر، قسمت راست بدن و سپس قسمت چپ بدن را بشوید.

پرسش: آیا بین شستن طرف راست و طرف چپ ترتیب واجبی وجود دارد؟
پاسخ: ترتیب آن واجب نیست.

پرسش: اگر فرض کنیم شخصی به صورت ارتماسی در حوض، رودخانه یا نظایر آن غسل کند، آیا ترتیب بین سر و بدن واجب خواهد بود؟
پاسخ: در غسل ارتماسی، ترتیب بین سر و بدن ساقط می شود [واجب نیست].

پرسش: آنچه بیان شد مربوط به واجبات غسل بود. آیا غسل، مستحباتی هم دارد؟
پاسخ: بله، مستحبات غسل عبارت‌اند از: هنگام شستن دست‌ها و قبل از شروع غسل نیت کند؛ پایان وقت نیت، هنگام آغاز شستن سر (شروع غسل) است؛ دست کشیدن بر بدن هنگام غسل؛ رساندن آب به قسمت‌هایی از بدن که معمولاً آب به آن‌ها می‌رسد؛ ادرار کردن قبل از غسل و استبرا کردن (استبرا و چگونگی آن: سه بار از مقعد تا ریشه آلت و بعد از آن سه بار از آن محل تا سر آلت بکشد و بعد از آن سه بار سر آلت را فشار محکم دهد تا ادراری در آن باقی نماند)؛ سه بار شستن دست‌ها قبل از وارد کردن آن‌ها در ظرفی که از آن غسل می‌کند؛ مضمضه کردن؛ استنشاق؛ غسل کردن با یک صاع (سه لیتر آب).

برخی مسائل دیگر متعلق به غسل:

پرسش: اگر شخصی در لباسش منی ببیند و غسل جنابت کند و با همین غسل نماز بخواند، سپس معلوم شود این لباس برای او نبوده حکم نمازی که بدون وضو خوانده است چیست؟

پاسخ: اگر نیت کرده باشد که این غسل فقط به سبب جنابت باشد، طهارت باطل و به

دنبال آن نمازش نیز باطل است؛ ولی اگر همراه نیت غسل جنابت، غسل توبه، شکر یا غیره کرده باشد، طهارت و نمازش صحیح خواهد بود.

پرسش: اگر ضمن غسل جنابت غسل‌های دیگری نیز بر مکلف واجب باشد و غسل جنابت را در نیتش نیاورد و غسل‌های دیگر را نیت کند آیا این غسل، غسل جنابت را نیز کفایت خواهد کرد؟

پاسخ: کافی خواهد بود؛ حتی اگر غسل‌های دیگری که نیت کرده بوده، غسل‌های مستحبی بوده باشد.

پرسش: آیا موهای پُریشتی که روی پوست می‌روید مانعی در غسل محسوب می‌شود؟
پاسخ: مانع به حساب نمی‌آید.

پرسش: اگر بعد از غسل، رطوبت مشکوکی ببیند، آیا باید دوباره غسل کند؟
پاسخ: اگر قبل از غسل ادرار یا استبرا کرده باشد غسلش را تکرار نکند؛ در غیر این صورت غسل را تکرار کند.

پرسش: آیا چگونگی استبرا از منی همانند استبرا از ادرار است؟
پاسخ: به همان صورت است.

پرسش: اگر برخی از اعضای بدنش را بشوید و سپس حدثی از او سر بزند، آیا باید دوباره غسل کند؟ یا غسل را به اتمام برساند و پس از آن وضو نیز بگیرد؟
پاسخ: غسل را دوباره شروع کند.

پرسش: دائم‌الحدث چگونه غسل کند؟
پاسخ: اگر به اندازه کافی وقت دارد تا بدون حدث غسل نماید چنین کند؛ در غیر این صورت غسلش را با حدث به پایان برساند و برای نماز وضو بگیرد.

پرسش: آیا جنب می‌تواند برای غسل از دیگری کمک بگیرد یا دیگری او را غسل دهد؟
پاسخ: اگر خودش بتواند غسل کند، جایز نیست دیگری غسلش دهد و کمک‌گرفتن از

دیگری در غسل مکروه است (مثلاً دیگری ظرف آب را برایش بیاورد و او آن را روی خودش بریزد).

***

دوم: حیض

آنچه به حیض، مسائل و احکام آن مرتبط است:

پرسش: خون حیض چیست؟

پاسخ: حیض، خونی است که به پایان یافتن عده تعلق دارد و کمترین مقدار آن حدی دارد.

پرسش: آیا معنای خون حیض را برای ما روشن تر می کنید؟

پاسخ: بله. در تعریف خون حیض دو قید وجود دارد: قید اول: به پایان یافتن عده ارتباط دارد؛ زن آزاد مطلقه عده اش را با سه مرتبه دیدن خون حیض به پایان می رساند و عده اش با دیدن سومین خون حیض بعد از طلاق به پایان می رسد؛ به این ترتیب خون حیض با دو خون استحاضه و نفاس که با عده زن مطلقه ارتباطی ندارد، تفاوت پیدا می کند. قید دوم: کمترین مقدار آن، حدی دارد که سه روز است؛ در حالی که خون استحاضه یا نفاس این گونه نیست و می تواند مدت زمان بسیار کوتاهی طول بکشد، حتی یک لحظه؛ که در نفاس می تواند این گونه باشد.

پرسش: خون حیض چه خصوصیتی دارد؟

پاسخ: غالباً سیاه، غلیظ و گرم است و با سوزش خارج می شود.

پرسش: گاهی خون حیض با خون بکارت (خونی که معمولاً با پاره شدن پرده بکارت بعد

از زفاف خارج می شود) اشتباه گرفته می شود. چطور می توان این دو را از هم تشخیص داد؟

پاسخ: به وسیله پنبه؛ اگر خون به صورت حلقوی باشد خون بکارت است؛ ولی اگر پنبه

به صورت آغشته به خون خارج شود خون حیض است.

۷۰ ..... احکام شریعت در قالب پرسش و پاسخ، جلد اول

پرسش: گاهی دختر پیش از سن بلوغ یعنی نهمسالگی خون می‌بیند. آیا این خون حیض محسوب می‌شود؟

پاسخ: هر خونی که دختر قبل از سن بلوغ ببیند حیض محسوب نمی‌شود.

پرسش: کمترین و بیشترین مدت حیض چقدر است؟

پاسخ: کمترین مدت سه روز و بیشترین آن ده روز است.

پرسش: اگر سه روز پراکنده خون ببیند مثلاً دو روز خون ببیند، سپس یک روز یا بیشتر قطع شود و سپس خون ببیند آیا حیض محسوب می‌شود؟

پاسخ: خون حیض محسوب نمی‌شود؛ زیرا در خصوص خون حیض، وجود سه روز متوالی، شرط است.

پرسش: اگر روز اول خون ببیند و افطار کند و نماز را ترک کند، به گمان اینکه حیض بوده است، سپس شرط سه روز متوالی بودن خون برآورده نشود حکمش چیست؟ آیا کفاره افطار عمدی بر او واجب خواهد بود؟

پاسخ: فقط قضای نماز و روزه بر او واجب است.

پرسش: کمترین و بیشترین مدت پاکی بین دو حیض چقدر است؟

پاسخ: کمترین مدت پاکی ده روز است و بیشترین مدت آن حد مشخصی ندارد.

پرسش: خونی که زن بعد از یائسه شدن می‌بیند، آیا حیض محسوب می‌شود؟

پاسخ: حیض محسوب نمی‌شود.

پرسش: زن چه وقت یائسه می‌شود؟

پاسخ: زن قریبی در سن شصت‌سالگی و غیر قریبی در سن پنجاه‌سالگی یائسه می‌شود.

پرسش: منظور از زن قریبی چه کسی است؟

پاسخ: زن قریبی به کسی گفته می‌شود که از طرف پدر به یکی از قبایلهای قریش منتسب باشد که در حال حاضر برخی از آنان مثل علویون و عباسیون شناخته شده هستند.

پرسش: اگر سن زن غیرقربشی از پنجاه سال بگذرد و همچنان خون با صفت حیض ببیند آیا به عنوان خون حیض با آن رفتار کند؟

پاسخ: هر خونی که بعد از سن یائسگی ببیند حیض محسوب نمی شود.

پرسش: آیا خونی که یک زن در طول کمتر از سه روز ببیند حیض محسوب می شود؟

پاسخ: هر خونی که کمتر از سه روز ببیند خون حیض نخواهد بود، خواه این زن مبتدئه باشد یا دارای عادت.

پرسش: خونی که زن، از سه تا ده روز می بیند و امکان حیض بودنش وجود دارد یعنی شرایط خون حیض را داشته باشد آیا حیض محسوب می شود؟

پاسخ: بله. خون حیض است، چه این خون ها دارای صفات یکسان و چه متفاوت باشد.

پرسش: چه موقع یک زن دارای عادت می شود؟

پاسخ: وقتی دارای عادت می شود که به طور دفعی خون ببیند، سپس این خون به اندازه حداقل مدت پاک بودن قطع شود (ده روز یا بیشتر) و دوباره به همین صورت خون ببیند.

پرسش: آیا بر زن واجب است از زمان حیض شدن و شماره عادتش آگاه باشد؟

پاسخ: بر او واجب است.

پرسش: آیا اختلاف رنگ در خون حیض نقشی در تعداد روزهای عادت دارد؟ مثلاً هفت روز خون ببیند، ولی چهار روز به یک رنگ و سه روز به رنگ دیگری باشد؟

پاسخ: تفاوت رنگ در خون مهم نیست و عادت زن در فرض این سؤال، هفت روز است.

پرسش: زن حائض چگونه ایام عادتش را محاسبه کند؟ مثلاً اگر شب هنگام یا وسط روز

خون ببیند چگونه باید محاسبه کند؟

پاسخ: روز، ۲۴ ساعت است؛ پس اگر به عنوان مثال در وسط روز خون ببیند تا وسط روز

بعد یک روز محسوب می شود.

پرسش: زنان حائض از نظر دیدن خون به چند گروه تقسیم می شوند؟ لطفاً توضیح دهید.

پاسخ: بله. زن حائض هنگام دیدن خون از سه حالت خارج نیست:

۱. مبتدئه: برای اولین بار خون می‌بیند.
۲. مضطربه: زنی که دارای عددی یا وقت معینی نیست تا به واسطه آن عادتش را بشناسد یا عدد و وقت آن را فراموش کرده است.

۳. دارای عادت: زنی که دارای عدد و وقت معین است که با آن عادتش را می‌شناسد؛ که این گروه نیز خود به سه دسته تقسیم می‌شود:

اول: دارای عادت بر اساس عدد و وقت توأم؛ یعنی زمان عادتش مشخص (مثلاً عادتش اول هر ماه است) و تعداد روزهای عادتش هم مشخص است (مثلاً همیشه هفت روز است).
دوم: فقط دارای عادت عددی است؛ یعنی روزهای عادتش مشخص و وقت آمدنش متفاوت است.

سوم: فقط دارای عادت وقتی است؛ یعنی وقت آمدن عادتش مشخص، ولی تعداد روزهایش متفاوت است.

هریک از این اقسام احکام مختص به خودش را دارد که به خواست خدا در مطالب بعدی روشن خواهد شد.

باز می‌گردیم به برخی از مسائل دیگر مربوط به حائض:

پرسش: چه هنگام زن حائض نماز و روزه‌اش را ترک کند؟

پاسخ: زن دارای عادت، نماز و روزه‌اش را با دیدن خون ترک کند. زن مبتدئه هرگاه اطمینان یافت حائض شده، عبادت‌ش را ترک کند؛ در غیر این صورت عبادت را ترک نکند تا وقتی که سه روز به‌طور پیوسته خون ببیند؛ و اگر در این سه روز روزه گرفته باشد، باید قضا کند؛ چون در ایام حیض روزه گرفته است.

پرسش: اگر سه روز خون ببیند و سپس قطع شود و قبل از روز دهم دوباره خون ببیند حکمش چیست؟

پاسخ: تمام این ده روز حیض بوده است.

پرسش: اگر اعتقاد داشته باشد که بعد از سه روز پاک شده است و همسرش با او نزدیکی کند و کاری را که بر حائض حرام است انجام داده باشد و قبل از روز دهم دوباره خون ببیند، آیا تکلیفی به عهده خودش و همسرش خواهد بود؟

پاسخ: نه بر عهده خودش و نه بر عهده همسرش تکلیفی نخواهد بود.

پرسش: اگر بیش از ده روز خون ببیند تکلیفش چیست؟

پاسخ: مراجعه کند به توضیحاتی که در خصوص استحاضه بیان کردیم و طبق آن عمل کند. زن یا مبتدئه است یا دارای عادت پایدار یا مضطربه است؛ هر دسته، حکم مختص به خود را دارد که به خواست خداوند متعال در احکام استحاضه بیان خواهد شد.

پرسش: اگر سه روز خون ببیند و سپس قطع شود و بعد از روز دهم دوباره خون ببیند چطور؟

پاسخ: خونی که از ابتدا تا سه روز دیده، یک حیض است (زیرا شرط حیض بودن یعنی سه روز متوالی- در آن محقق شده است) و خون دوم می تواند یک حیض جدید باشد (زیرا کمترین زمان پاکی یعنی ده روز- بین دو خون قرار گرفته است).

پرسش: اگر قبل از ده روز خون قطع شود و زن نیز مبتدئه باشد چه وظیفه ای خواهد داشت؟

پاسخ: باید استبرا و با پنبه بررسی کند؛ اگر پنبه پاک باشد غسل می کند؛ ولی اگر قدری خون آلود باشد صبر می کند تا پاک شود یا ده روز بر او بگذرد.

پرسش: اگر زن دارای عادت باشد و قبل از ده روز خودش قطع شود چطور؟

پاسخ: زن دارای عادت بعد از تمام شدن ایام عادتش با پنبه امتحان کند. اگر آلوده به خون نباشد غسل کند؛ ولی اگر آلوده به خون باشد صبر کند تا پاک شود و غسل کند. اگر سه روز بعد از ایام عادتش همچنان خون ببیند یا پنبه آلوده به خون باشد غسل کند، هرچند پنبه خون آلود شود (به عنوان مثال اگر عادتش پنج روز باشد، طبق فرض سؤال در روز هشتم غسل

کند). اگر تا روز دهم خون ببیند و در همان روز قطع شود، روزه‌هایی را که گرفته است قضا کند؛ زیرا در ایام حیض روزه گرفته است؛ و اگر همچنان تا بعد از روز دهم نیز خون ببیند روزه‌هایی که گرفته است قضا ندارد؛ زیرا روزه‌هایش در ایام استحاضه گرفته شده که ایام پاکی محسوب می‌شود، نه ایام حیض.

پرسش: آیا واجب است حائض قبل از غسل کردن به وسیله پنبه استبرا کند؟ و اگر چنین نکند چه حکمی خواهد داشت؟

پاسخ: اگر در پاک شدن از حیض شک داشته باشد باید استبرا کند و اگر استبرا کند، می‌تواند پیش از غسل کردن با همسرش نزدیکی کند؛ ولی اگر استبرا نکرده باشد، پیش از غسل، نزدیکی کردن برایش حرام خواهد بود. اگر بدون استبرا غسل کند، غسلش صحیح است و می‌تواند با همسرش نزدیکی کند و اگر بعد از غسل مشخص شود که زن، حائض بوده است، کفاره‌ای بر عهده هیچ‌کدام نخواهد بود.

پرسش: معمولاً چیزی که برای استبرای زن از خون حیض یا استحاضه یاد می‌شود پنبه است. آیا استفاده از چیز دیگری مثل دستمال کاغذی، نیز کفایت می‌کند؟

پاسخ: هرچیزی که غرض با آن حاصل شود کفایت می‌کند.

پرسش: آیا نرمی و زبری یا جنس یا رنگ خاصی در پنبه‌ای که برای استبرا به کار می‌رود شرط است؟

پاسخ: شرط نیست.

پرسش: اگر زن پاک شود، آیا همسرش می‌تواند قبل از غسل با او نزدیکی کند؟

پاسخ: جایز، اما مکروه است که قبل از غسل، همسرش با او نزدیکی کند.

پرسش: اگر داخل وقت نماز شود و حائض شود، آیا واجب است بعد از پاک شدن، نمازش را قضا کند؟

پاسخ: اگر از وارد شدن به وقت به اندازه طهارت و نماز گذشته باشد، قضا می‌کند؛ در غیر

این صورت لازم نیست قضا کند.

پرسش: اگر پیش از تمام شدن وقت نماز پاک شود چطور؟

پاسخ: اگر به اندازه طهارت و به جا آوردن یک رکعت وقت داشته باشد، نمازش را بخواند و در صورت کوتاهی کردن قضا کند.

برخی مسائل دیگر مربوط به حیض:

پرسش: آیا زن می تواند برای جلوگیری از حیض قرص مصرف کند تا بتواند روزهای ماه رمضان را روزه بگیرد؟ و در صورتی که دارو مصرف کند، اگر طی این مدت در روزهای عادت و سایر روزها مدت زمان بسیار کوتاهی خون ببیند چه حکمی خواهد داشت؟

پاسخ: مصرف قرص برای جلوگیری از حیض مکروه است؛ اما خونی که در ایام عادتش یعنی به مدت سه روز یا بیشتر می بیند حیض است، اگرچه کم و منقطع باشد.

احکام حائض

پرسش: احکام متعلق به حائض چه چیزهایی است؟

پاسخ: هشت حکم که عبارت اند از:

۱. هر چیزی که داشتن طهارت در آن شرط است بر او حرام می شود مثل نماز خواندن، طواف و لمس نوشتار قرآن- ولی حمل قرآن و لمس کردن حاشیه آن مکروه است.

پرسش: اگر طهارت حاصل کند (در حالی که هنوز حائض است غسل کند) آیا حدتش

برطرف می شود؟

پاسخ: حدتش برطرف نمی شود.

۲. روزه اش صحیح نیست.

پرسش: اگر نتواند حیض و استحاضه را از یکدیگر تشخیص دهد و در ایام استحاضه روزه نگیرد (با این گمان که حائض است) آیا کفاره بر او واجب خواهد بود؟
پاسخ: کفاره بر او واجب نیست.

۳. نشستن در مسجد برای حائض جایز نیست و عبور از آن برایش مکروه است.

۴. خواندن هیچ مقداری از سوره‌های عزائم [دارای سجده واجب] برایش جایز نیست و سوره‌های دیگر مکروه است.

پرسش: اگر (با حکم) مخالفت کند و آیه سجده‌دار را بخواند یا بشنود حکمش چیست؟
پاسخ: اگر آیه سجده‌دار بخواند باید سجده کند؛ زیرا داشتن طهارت در آن شرط نیست و در صورت شنیدنش هم باید سجده کند.

پرسش: آیا برای زن حائض همانند جنب خواندن بیش از هفت آیه مکروه است؟ یا حکمش متفاوت است؟
پاسخ: حتی خواندن یک آیه نیز برای حائض مکروه است و هرچه بیشتر شود کراهتش بیشتر خواهد شد.

پرسش: اگر زن حائض جهت گسترش دعوت حق برای جویندگانش مجبور شود آیاتی از قرآن را بخواند آیا باز هم مکروه خواهد بود؟
پاسخ: خواندن قرآن به منظور بیان حق و دعوت به دین خدا برای حائض مکروه نیست.

پرسش: آیا حکم گوش دادن به قرآن همانند حکم خواندنش مکروه است؟
پاسخ: گوش دادن به قرآن مکروه نیست.

پرسش: چه چیزی برای زن حائض بهتر است: خواندن قرآن با وجود کراهت، یا خواندن؟ مثلاً اگر هر روز عادت دارد سوره یاسین را بخواند چطور؟
پاسخ: بهتر است خواندن قرآن را ترک گوید و به تسبیح و ذکر خداوند سبحان پناه جوید.

۵. بر همسر حائض حرام است با او نزدیکی کند تا وقتی که پاک شود؛ ولی می‌تواند به غیر از جلو [قُبُل] از او بهره جوید.

پرسش: اگر همسر حائض، عمداً و با داشتن آگاهی به او نزدیکی کند، چه حکمی خواهد داشت؟

پاسخ: باید کفاره بدهد و مقدار آن: در ابتدای حیض یک دینار (یعنی یک مثقال طلای ۱۸ عیار)، در وسط حیض نیم دینار و در آخر حیض ربع دینار است.

پرسش: چطور می‌توان اول و وسط و آخر حیض را تشخیص داد؟

پاسخ: روزهای عادت را به سه قسمت تقسیم کند. اگر به‌عنوان مثال عادت شش روز طول بکشد دو روز اول، ابتدای حیض، روز سوم و چهارم وسط حیض و دو روز آخر، انتهای حیض خواهد بود و در بقیه صورت‌ها نیز به همین ترتیب عمل کند.

پرسش: اگر نزدیکی تکرار شود آیا کفاره نیز تکرار می‌شود؟

پاسخ: اگر در مدت‌زمانی که کفاره یکسان است نزدیکی تکرار شود، کفاره تکرار نمی‌شود. مثلاً در ابتدای حیض دو مرتبه آمیزش کند. در غیر این صورت تکرار می‌شود؛ به‌عنوان مثال اگر یک مرتبه در ابتدای حیض و یک مرتبه در وسط حیض نزدیکی کند، کفاره‌اش یک‌و‌نیم دینار خواهد شد.

پرسش: اگر زن به اشتباه در روزهای حیض به احکام استحاضه عمل کند، از نظر عبادت‌ها چه حکمی خواهد داشت؟ اگر با همسرش نزدیکی کند آیا باید کفاره بپردازد؟

پاسخ: اگر به اشتباه چنین کند چیزی بر عهده زن و شوهر نخواهد بود.

پرسش: محرمات حائض گفته شد. حال اگر به‌صورت غیر عمد محرمات حیض را مرتکب شود چه حکمی خواهد داشت؟

پاسخ: اگر محرمات حیض را از روی سهو یا فراموشی انجام دهد گناهکار به حساب نخواهد آمد.

۶. طلاق دادن حائض در صورتی که با او نزدیکی شده باشد و همسرش نزدش حاضر باشد [در سفر نباشد] صحیح نیست.

۷. هرگاه حائض پاک شود غسل بر او واجب است.

پرسش: غسل حیض چگونه انجام می‌شود؟

پاسخ: مانند غسل جنابت و مستحب است قبل و بعد از آن وضو بگیرد.

پرسش: بعد از پاک شدن و غسل کردن چه چیزهایی را قضا کند؟

پاسخ: قضای روزه بر او واجب است؛ ولی قضای نماز لازم نیست.

۸. مستحب است در وقت هر نمازی وضو بگیرد و در محل نمازش به اندازه نماز بنشیند و

ذکر خداوند متعال را بگوید. خضاب کردن برایش مکروه است.

پرسش: آیا رنگ کردن موها در روزهای حیض مکروه است؟

پاسخ: بله. مکروه است.

سوم: استحاضه

این مبحث شامل اقسام استحاضه و احکام آن است که طی پرسش‌های مطرح‌شده، روشن خواهد شد:

اقسام استحاضه و آنچه مربوط به آن است

پرسش: خون استحاضه چه خصوصیتی دارد؟

پاسخ: غالباً زرد، سرد و رقیق است (غلیظ نیست) و با سستی خارج می‌شود.

پرسش: آیا خصوصیتی که برای خون استحاضه شمرده شد، برای خون حیض هم وجود

دارد؟

پاسخ: بله. گاهی خون حیض هم همین خصوصیات را دارد. زرد و کدر بودن خون در ایام حیض، خون حیض است و در روزهای پاکی (یعنی استحاضه) خون استحاضه محسوب می‌شود.

پرسش: پیش‌تر گفته شد که کمترین مدت حیض سه روز و بیشترین آن ده روز است.

خونی که یک زن کمتر از سه روز یا بیش از ده روز می‌بیند چه حکمی دارد؟

پاسخ: هر خونی که زن کمتر از سه روز ببیند و در اثر زخم و جراحت نباشد و هر خونی که

بیش از ده روز ببیند، از روز دهم به بعد خون استحاضه خواهد بود.

پرسش: خونی که بیش از ایام نفاس (ده روز) یا در ایام بارداری ببیند چه حکمی دارد؟

پاسخ: خونی که بیش از ایام نفاس (ده روز) ببیند و دارای خصوصیات خون حیض نباشد

یا خونی که در ایام بارداری ببیند خون استحاضه است.

پرسش: گاهی زن بعد از یائسگی یا پیش از بلوغ، خون می‌بیند. در این صورت چه حکمی

خواهد داشت؟

پاسخ: خون استحاضه است.

پرسش: اگر بیش از ده روز خون ببیند و از جمله کسانی باشد که حیضش با پاک‌ی اش مخلوط شده است چه وظیفه‌ای دارد؟

پاسخ: این زن یا مبتدئه است یا دارای عادت پایدار یا مضطر به است.

پرسش: از مبتدئه شروع می‌کنیم. حکم زن مبتدئه در فرض سؤال چیست؟

پاسخ: زن مبتدئه به رنگ خون و صفات آن می‌نگرد؛ اگر دارای علائم خون حیض است برای او حیض محسوب می‌شود و اگر شبیه خون استحاضه باشد استحاضه خواهد بود؛ به شرطی که آنچه شبیه خون حیض است از سه روز کمتر و از ده روز بیشتر نباشد.

پرسش: اگر مدت‌زمان، کمتر یا بیشتر شود یا رنگش یکی باشد یا شرط تشخیص دادن خون حیض از استحاضه محقق نشود (یعنی تشخیص خون حیض از نظر خصوصیات یا کم یا زیاد بودن تعداد روزها) چه حکمی خواهد داشت؟

پاسخ: به عادت زنان فامیل خود نگاه کند؛ اگر عادت ماهانه زنان فامیل یکسان باشد مانند آن‌ها عمل کند؛ ولی اگر یکسان نباشد، مقدار حیض خود را در هر ماه، هفت روز قرار دهد.

پرسش: در خصوص زن دارای عادت در فرض گفته شده (یعنی اگر بیش از ده روز خون ببیند) چگونه؟

پاسخ: زن دارای عادت، عادتش را حیض و غیر آن را استحاضه در نظر بگیرد.

پرسش: اگر زن دارای عادت، علاوه بر عادت، خصوصیات خون هم برایش مشخص باشد به‌عنوان مثال اگر دوازده روز خون ببیند در حالی که نه روز اول صفات خون حیض را داشته و بقیه خصوصیات حیض را نداشته باشد و عادتش نیز هفت روز باشد. وظیفه‌اش چیست و چند روز را حیض در نظر بگیرد؟

پاسخ: طبق عادت خودش عمل کند و صفات خون را در نظر نگیرد. در مثال گفته شده،

عادتش هفت روز و بقیه روزها استحاضه است.

برای این حالت مسائل دیگری نیز مطرح می‌شود:

پرسش: اگر عادت او از نظر عدد و وقت پایدار باشد و وی عدد را مقدم بر وقت یا مؤخر از

آن بداند، طبق عدد عمل کند یا طبق وقت؟

پاسخ: ملاک را در حیض، عدد قرار دهد و وقت عادت را رها کند؛ زیرا عادت گاهی زودتر

یا دیرتر اتفاق می‌افتد، خواه خون صفات حیض را داشته باشد، خواه نداشته نباشد.

پرسش: اگر قبل از عادت و در وقت عادت خون ببیند، چطور خون حیض را از غیر آن

تشخیص دهد؟

پاسخ: اگر کمتر از ده روز خون ببیند، حیض است؛ اگر بیش از ده روز باشد وقت عادت

حیض و قبل از روزهای عادت، استحاضه محسوب می‌شود.

پرسش: اگر در وقت عادت و بعد از آن خون ببیند، آیا بازهم همین حکم برقرار خواهد

بود؟

پاسخ: بله. اگر کمتر از ده روز خون ببیند حیض است و اگر بیش از ده روز باشد تا روز

دهم حیض و بعد از آن استحاضه است.

پرسش: اگر قبل از عادت، در وقت عادت و بعد از عادت خون ببیند، چه حکمی خواهد

داشت؟

پاسخ: اگر از ده روز بیشتر نشود تمام آن روزها حیض است؛ اگر بیش از ده روز باشد وقت

عادتش حیض و دو طرف (یعنی قبل و بعد از عادت) استحاضه خواهد بود.

پرسش: اگر عادت زنی در هر ماه یک مرتبه و تعداد روزهایش نیز معین باشد؛ ولی در یک

ماه دو مرتبه به تعداد روزهای عادتش خون ببیند و بین این دو کمترین یا بیشترین مقدار پاکی

فاصله باشد، آیا حیض خواهد بود؟

پاسخ: بله. حیض است.

پرسش: اگر زنی در هر مرتبه بیش از مقدار عادتش خون ببیند، چگونه حیض را از استحاضه تشخیص دهد؟

پاسخ: اگر بیش از ده روز نباشد، تمام آن روزها حیض محسوب می‌شود؛ ولی اگر بیشتر از ده روز باشد به مقدار روزهای عادتش حیض و مابقی استحاضه است.

پرسش: اگر زنی دارای عادت عددی باشد و بعد از پایان روزهای عادتش ضمن ده روز، خونتش دارای خصوصیات استحاضه باشد، آیا باید حیض در نظر بگیرد و به خصوصیات خون توجه نکند؟

پاسخ: حیض در نظر بگیرد.

این‌ها مسائلی بود مربوط به زن دارای عادت و تشخیص حیض از استحاضه اگر بیشتر یا کمتر از ده روز خون ببیند.
احکام مربوط به مضطر به باقی می‌ماند.

پرسش: اگر مضطر به بیش از ده روز خون ببیند و روزهای حیض با روزهای پاک‌بودنش مخلوط شود چه وظیفه‌ای خواهد داشت؟

پاسخ: زنی که عادتش مضطر به است: به خصوصیات خون دقت کند؛ اگر از روی خصوصیات مطمئن شد که خون حیض است عبادتش را ترک کند؛ در غیر این صورت نمازش را ترک نکند، مگر اینکه تا سه روز خون ببیند و مطمئن شود حیض است.

پرسش: اگر مضطر به نتواند حیض را از استحاضه تشخیص دهد و بر فرض بیش از ده روز خون ببیند چه باید بکند؟

پاسخ: در این صورت سه حالت وجود دارد:

اول: عدد را می‌داند ولی وقت را فراموش کرده است.

دوم: وقت را می‌داند ولی عدد را فراموش کرده است.

سوم: وقت و عدد هر دو را فراموش کرده است.

پرسش: اگر عدد را بداند ولی وقت را فراموش کرده باشد چطور حیض را از استحاضه تشخیص دهد؟

پاسخ: از اولین روزی که خون دیده تا ده روز را حیض و بقیه را استحاضه قرار دهد.

پرسش: اگر وقت را بداند ولی عدد را فراموش کرده باشد، چه کند؟

پاسخ: اگر اولین روز حیض را بداند (مثلاً اولین روز از هر ماه) آن را به تعداد روزهای زن‌های فامیل کامل کند؛ در صورتی که یکسان باشند به‌عنوان مثال اگر عادت آن‌ها شش روز باشد عادت او از روز اول ماه تا روز ششم خواهد بود. ولی اگر زنان فامیل یکسان نباشند، عادتش را هفت روز در نظر بگیرد.

اگر آخرین روز حیض را به یاد داشته باشد (مثلاً روز دهم از هر ماه) روز دهم را مطابق عادت زن‌های فامیل پایان عادت خود قرار دهد، اگر آن‌ها یکسان باشند مثلاً اگر عادت زن‌های فامیل شش روز باشد عادتش را از روز چهارم قرار دهد. ولی اگر زن‌های فامیل در عدد عادت خود یکسان نباشند روز دهم را پایان روز هفتم عادتش قرار دهد؛ یعنی عادتش از روز سوم شروع شده و روز دهم پایان یافته است.

اما در خصوص بقیه زمان‌ها، خونی که می‌بیند چه قبل و چه بعد از عادت. در حکم استحاضه است و تنها روزه‌روزی را قضا کند که حیض در نظر گرفته است.

پرسش: یک صورت باقی ماند؛ اینکه اگر هم وقت و هم عدد را فراموش کند چه وظیفه‌ای دارد؟

پاسخ: در هر ماه به تعداد زنان فامیلش حیض قرار دهد، اگر عددشان یکسان باشد؛ اگر در عدد مختلف باشند تا زمانی که مضطر به است و در شبهه قرار دارد هفت روز را حیض قرار دهد.

احکام مستحاضه

پرسش: زن مستحاضه از نظر طهارت و عبادت چه حکمی دارد؟

پاسخ: خون استحاضه سه حالت دارد:

۱. خون در پنبه نفوذ نکند (یعنی پنبه پر از خون نشود).
۲. خون در پنبه نفوذ می‌کند ولی از آن جاری نمی‌شود.
۳. خون به داخل پنبه نفوذ می‌کند و از آن جاری می‌شود.

پرسش: آیا وضعیت با توجه به هر یک از این حالت‌ها متفاوت است؟

پاسخ: بله. در حالت اول، دو کار بر او واجب است:

اول: برای هر نماز باید پنبه را تعویض کند.

دوم: برای هر نماز تجدید وضو کند (در صورتی که نمازها را با هم نخواند).

پرسش: آیا می‌تواند دو نماز (مثلاً ظهر و عصر) را با یک وضو بخواند؟

پاسخ: بله. می‌تواند چنین کند.

پرسش: حال به‌عنوان مثال، اگر برای نماز ظهر وضو بگیرد و بداند خون، خارج نشده،

آیا واجب است برای نماز عصر نیز دوباره وضو بگیرد یا همان وضوی اول کفایت می‌کند؟

پاسخ: دوباره وضو گرفتن واجب نیست و وضوی اول کفایت می‌کند.

پرسش: در این حالت اگر مستحاضه به‌عنوان مثال- نماز ظهر و عصر را با یک وضو با

هم بخواند؛ حتی اگر بداند بین نماز، خون از او خارج شده است باز هم همان یک وضو کفایت

خواهد کرد؟

پاسخ: در صورتی که دو نماز را با هم بخواند یک وضو کفایت می‌کند و اگر بعد از وضو

خون استحاضه خارج شود چه در نماز ظهر، چه عصر و چه بین آن‌ها- مشکلی ایجاد

نمی‌کند.

پرسش: در حالت دوم (یعنی خون به پنبه نفوذ می‌کند ولی از آن جاری نمی‌شود) چه چیزهایی بر او واجب است؟

پاسخ: دو مسئله بر او واجب است:

اول: برای هر نماز پنبه و پارچه‌ای که روی پنبه است (چیزی که به‌عنوان محافظ روی پنبه گذاشته می‌شود تا از عبور خون از آن جلوگیری کند) را تعویض کند.

دوم: برای نماز صبح غسل کند؛ ولی برای بقیه نمازها تنها وضو کفایت خواهد کرد.

پرسش: در این حالت آیا در صورت جمع بین دو نماز می‌تواند به یک وضو اکتفا کند؟

پاسخ: در صورت خواندن دو نماز با یکدیگر می‌تواند به یک وضو بسنده کند.

پرسش: اگر نماز صبح را بخواند و حالت استحاضه کم را داشته باشد؛ سپس هنگام ظهر، استحاضه متوسط شود آیا واجب است غسل کند؟ یا منتظر بماند تا نماز صبح فردا برسد و غسل کند؟

پاسخ: در این حالت غسل بر او واجب نیست؛ بلکه باید برای نماز صبح غسل کند و اگر غسل کردن برای نماز صبح برایش دشوار باشد یا امکان‌پذیر نباشد، در هر زمان از روز که می‌تواند، غسل کند؛ هرچند بهتر است قبل از نماز واجب غسل کند.

پرسش: اگر برای نماز صبح غسل کند، آیا همراه آن باید وضو نیز بگیرد؟

پاسخ: غسلی که برای نماز صبح می‌کند برای ادای نماز صبح کافی خواهد بود و واجب نیست دوباره وضو بگیرد.

پرسش: در حالت سوم (یعنی خون پنبه را آغشته کند و از آن جاری شود) چه چیزی بر مستحاضه واجب است؟

پاسخ: علاوه بر دو مسئله‌ای که در حالت دوم بیان شد، دو غسل دیگر هم انجام بدهد: غسل برای نماز ظهر و عصر که با هم بخواند و غسل برای مغرب و عشا که آن‌ها را نیز با هم بخواند و باید مسائل زیر را نیز انجام دهد:

اول: پنبه و پارچه‌ای را که روی پنبه است برای هر نماز عوض کند.

دوم: سه مرتبه غسل کند: غسل اول برای نماز صبح، غسل دوم برای نماز ظهر و عصر و غسل سوم برای نماز مغرب و عشا.

پرسش: در این حالت آیا با هم خواندن دو نماز با یک غسل واجب است؟ یا می‌تواند جدا از هم نیز بخواند؟ و اگر جدا بخواند آیا باید پنج غسل انجام بدهد؟ و در صورتی که جدا بخواند، مثلاً اگر برای نماز ظهر غسل کند و خونی از او خارج نشود، آیا برای نماز عصر هم باید دوباره غسل کند؟

پاسخ: با هم خواندن دو نماز واجب نیست؛ ولی اگر جدا بخواند باید برای هر نماز یک غسل انجام دهد؛ اما اگر بعد از غسل، خونی از او خارج نشود، واجب نیست برای نماز بعدی دوباره غسل کند.

پرسش: اگر مستحاضه به این وظایف عمل کند، آیا می‌تواند نماز بخواند و روزه بگیرد؟

پاسخ: بله. اگر به این وظایف عمل کند حکم پاک بودن را دارد و نماز و روزه اش صحیح خواهد بود؛ ولی اگر در انجام هر کدام از آنها کوتاهی کند (یعنی کوتاهی در وظایفی که بر عهده اش است، مثل تعویض پنبه و پارچه روی آن، تجدید وضو یا غسل‌هایی که با توجه به نوع استحاضه بر عهده اش است) نمازش صحیح نخواهد بود و اگر در انجام یکی از غسل‌ها کوتاهی کند، روزه اش نیز صحیح نیست و سایر مسائل تأثیری در صحت روزه ندارند.

پرسش: و در انتها: در حالت‌های استحاضه آمده است «برای هر نماز باید پنبه را تعویض کند.» آیا در صورتی که خونی در پنبه نبیند، نیز باید آن را برای هر نماز تعویض کند؟

پاسخ: اگر خونی در پنبه نبیند، تعویض آن لازم نیست.

چهارم: نفاس

از جمله خون‌هایی که زنان می‌بینند، خون نفاسی است که بعد از وضع حمل هست و احکام متعلق به آن به‌قرار زیر است:

پرسش: نفاس چیست؟

پاسخ: به خون وضع حمل (پس از تولد نوزاد) نفاس گفته می‌شود.

پرسش: آیا مدت آن، کمترین و بیشترین حدی دارد؟

پاسخ: کمترینش حدی ندارد و ممکن است یک لحظه باشد؛ ولی بیشترین مدت آن ده روز است.

پرسش: آیا خونی که پیش از وضع حمل ببیند نفاس محسوب می‌شود؟

پاسخ: خیر. پاک است.

پرسش: اگر دوقلو باردار باشد و تولد یکی از آن‌ها دیرتر از دیگری باشد، شروع نفاس از

چه زمانی خواهد بود؟

پاسخ: نفاس از وضع حمل اول شروع می‌شود؛ ولی تعداد روزهای نفاس از هنگام

وضع حمل دوم محاسبه می‌شود.

پرسش: اگر وضع حمل کند و خونی نبیند آیا نفاس دارد؟

پاسخ: نفاس ندارد.

پرسش: اگر وضع حمل کند و خونی نبیند، سپس در روز دهم خون ببیند، آیا نفاس

محسوب می‌شود؟

پاسخ: نفاس محسوب می‌شود.

پرسش: اگر بعد از وضع حمل خون ببیند، سپس پاک شود، سپس در روز دهم یا قبل از

آن خون ببیند چطور؟

پاسخ: از خون اولی که دیده است تا زمان دیدن خون دوم، نفاس محسوب می‌شود.

پرسش: اگر خون بعد از روز دهم ادامه داشته باشد، چگونه تشخیص بدهد که این خون نفاس است و بر چه اساسی حکم خواهد شد؟

پاسخ: اگر خصوصیات خون استحاضه را داشته باشد، استحاضه است و در غیر این صورت حیض محسوب می‌شود. اگر دارای عادت عددی باشد به تعداد روزهای حیض و در غیر این صورت به تعداد روزهای حیض زن‌های فامیلش حیض خواهد بود یا هفت روز را حیض قرار دهد. اگر خون ادامه پیدا کرد سه روز اول را واریسی کند و بعد از آن را استحاضه قرار دهد.

پرسش: جواب فوق برایم روشن نشد. آیا ممکن است بیشتر توضیح دهید؟

پاسخ: معنای آن: اگر خون نفاس تا بعد از روز دهم - که روزهای نفاس است - ادامه داشته باشد به اوصاف خونی که بعد از روز دهم از او خارج می‌شود توجه کند؛ اگر اوصاف استحاضه را داشت در حکم استحاضه است و در غیر این صورت حیض خواهد بود.

حال اگر حیض باشد احکامش به این صورت خواهد بود: اگر قبل از وضع حمل دارای عادت عددی باشد، اکنون هم به تعداد همان روزها حیض بشمارد و بعد از آن را استحاضه محسوب کند. اگر پیش از وضع حمل دارای عادت عددی نبوده، به تعداد روزهای زن‌های فامیلش حیض محسوب کند و اگر زن‌های فامیل در تعداد روزهای حیض متفاوت باشند، هفت روز را حیض در نظر بگیرد. اگر بعد از این مدتی که بیان شد خون همچنان ادامه داشت، بعد از نفاس اصلاً حیض محسوب نمی‌شود؛ بلکه سه روز اول بعد از نفاس روزهای واریسی و بقیه روزها استحاضه محسوب خواهد شد.

مثالی برای روشن‌تر شدن مطلب بیان می‌کنم: اگر زنی عادتش پنج روز بوده باشد و پس از ولادت فرزندش تا هجده روز خون ببیند، ده روز اول نفاس است و در روز یازدهم به خصوصیات خون دقت کند؛ اگر نتوانست تشخیص دهد که خون استحاضه است یا حیض، ابتدا آن را حیض قرار دهد. اگر بعد از تعداد روزهای عادتش (پنج روز) خون متوقف شد،

حیض بوده است؛ ولی اگر ادامه یافت - که در مثال ما به همین صورت است - فهمیده می‌شود که حیض نبوده و باید اعمالش را قضا کند، به جز روزهای یازده و دوازده و سیزده که ایام واریسی بوده و حکمش همان حکم ایام حیض است.

پرسش: چه چیزهایی بر زن زائو حرام و چه چیزهایی مکروه است؟

پاسخ: آنچه برای حائض حرام و مکروه است برای زائو هم به همان صورت است.

پرسش: آیا طلاق دادن زن زائو صحیح است؟

پاسخ: صحیح نیست.

پرسش: زائو چگونه غسل کند؟

پاسخ: همانند حائض غسل کند.

پنجم: احکام اموات

احکام اموات بر پنج قسم است: ۱. احتضار؛ ۲. غسل دادن؛ ۳. کفن کردن؛ ۴. نماز؛ ۵. دفن.

احتضار

پرسش: چه مسائلی برای محتضر واجب است؟

پاسخ: واجب است محتضر را رو به قبله کنند؛ یعنی به پشت بخوابانند و صورت و کف پاهایش را به سمت قبله قرار دهند.

پرسش: آیا این کار بر همه واجب است؟

پاسخ: به مقدار کفایت واجب است؛ یعنی اگر شخصی این واجب را انجام دهد از بقیه ساقط خواهد شد.

پرسش: آیا احتضار مستحباتی دارد؟

پاسخ: مستحب است شهادتین و اقرار به پیامبر ﷺ و امامان علیهم السلام و مهدیین علیهم السلام و خواندن کلمات فرج (لا إله إلا الله الحليم الكريم، لا إله إلا الله العلي العظيم، سبحان الله رب السموات السبع و رب الارضين السبع و ما فيهن و ما بينهن و رب العرش العظيم و الحمد لله رب العالمين) (خدایی نیست جز خدای بردبار و بزرگوار، خدایی نیست جز خدای بلندمرتبه و بزرگ، منزله است خداوند، پروردگار آسمان‌های هفت‌گانه و پروردگار زمین‌های هفت‌گانه و هرآنچه در آن‌ها و هرآنچه بین آن‌هاست و پروردگار عرش بزرگ و ستایش مخصوص خداوند، پروردگار جهانیان است) به او تلقین شود، به محل نمازش منتقل گردد و اگر مرگش در شب باشد نزد او چراغی گذاشته شود و کسی برای او قرآن بخواند. هنگامی که مُرد، چشمان و دهانش بسته شود و دست‌هایش را کنار بدنش به صورت کشیده قرار دهند و با پارچه‌ای او را بپوشانند. هرچه زودتر میت را تجهیز کنند (یعنی برای غسل، کفن، نماز بر او و دفن کردنش شتاب

کنند).

پرسش: آیا شتاب در تجهیز و انجام کارهای مربوط به میت در همه حال مستحب است؟

پاسخ: خیر. اگر وضعیت مرده نامشخص باشد، باید واریسی کنند و نشانه‌های مرگ را در او ببینند و اگر مشخص شد که مرده است به تجهیزش بپردازند وگرنه سه روز صبر کنند.

پرسش: مکروهات محتضر چه چیزهایی است؟

پاسخ: مکروه است روی شکمش آهن قرار دهند و اینکه جُنب یا زن حائض نزد او حاضر

شود.

غسل دادن

پرسش: آیا غسل دادن میت بر همه واجب است؟

پاسخ: به مقدار کفایت واجب است؛ یعنی اگر شخصی این واجب را انجام دهد، از دیگران ساقط می‌شود و به همین ترتیب دیگر واجبات کفن کردن، دفن و نمازخواندن بر او نیز واجب کفایی است.

پرسش: چه کسانی برای غسل دادن میت اولویت دارند؟

پاسخ: کسی که در ارث‌بردن از او اولویت داشته باشد در غسل دادن نیز اولویت دارد.

پرسش: آیا اولویت مثل طبقات [و درجات ارث] ارث است؟ یعنی با وجود پسر و پدر، [آن‌ها] بر برادر یا عمو مقدم می‌شوند؟ و اگر میت دختر یا برادری داشته باشد چه کسی مقدم می‌شود؟

پاسخ: هرکس در میراث اولویت دارد بر میت نیز اولویت دارد و دختر سزاوارتر از برادر است.

پرسش: اگر اولیای میت، مرد و زن باشند چه کسی برای غسل دادن میت سزاوارتر است؟

پاسخ: مردان بر زنان اولویت دارند.

پرسش: اگر میت یک زن (دارای همسر) باشد چه کسی به او سزاوارتر است؟

پاسخ: شوهر در تمام احکام نسبت به هر شخص دیگری اولویت دارد.

پرسش: آیا کافر می‌تواند میت مسلمان را غسل دهد؟

پاسخ: کافر می‌تواند میت مسلمان را با دو شرط غسل دهد:

۱. اگر مرد مسلمانی نباشد که او را غسل دهد.

۲. زن مسلمان محرم (یعنی محرم به میت) موجود نباشد.

پرسش: آیا زن کافر جایز است زن مسلمان را غسل دهد؟

پاسخ: با دو شرط جایز است:

۱. اگر زن مسلمانی نباشد که او را غسل دهد.
۲. مرد مسلمان محرم (یعنی مردی که ازدواجش با این زن حرام باشد) موجود نباشد.

پرسش: آیا مرد می‌تواند زنی را که از محارمش است غسل دهد؟

پاسخ: اگر زن مسلمانی نباشد تا او را غسل دهد، برای مرد محرم جایز است او را غسل دهد و اگر بخواهد او را غسل دهد باید از پشت لباس غسل دهد و تنها صورت و دست‌ها تا مچ و کف و روی پاها را می‌تواند عریان کند.

پرسش: آیا زن می‌تواند مردی از محارمش را غسل دهد؟

پاسخ: اگر مرد مسلمانی نباشد، برای زنی که محرم اوست جایز است او را غسل دهد و در صورتی که بخواهد او را غسل دهد بالای ناف و نیز پاها از زیر زانو را آشکار کند (از ناف تا زانوی میت را بپوشاند).

پرسش: اگر میت زن باشد و محرم مرد نیز نباشد، آیا می‌تواند غسلش دهد؟

پاسخ: هیچ مردی نمی‌تواند زن نامحرم را غسل دهد، مگر اینکه میت کمتر از سه سال داشته باشد که در این صورت برهنه‌اش کند و غسلش دهد.

پرسش: اگر میت مرد باشد و محرم زن نباشد، آیا آن زن می‌تواند غسلش دهد؟

پاسخ: زن نامحرم فقط می‌تواند پسر زیر پنج سال را غسل دهد که در این صورت می‌تواند برهنه‌اش کند و غسلش دهد.

پرسش: اگر میت، شهادتین را گفته ولی اعتقاد به حق نداشته باشد، آیا غسل داده شود؟

پاسخ: هرکس شهادتین را اظهار کند ولی اعتقاد به حق نداشته باشد جایز است غسل داده شود؛ مگر خوارج، غلات و ناصبی‌ها.

پرسش: آیا شهید باید غسل داده شود؟ و چه کسی شهید محسوب می‌شود؟

پاسخ: شهیدی که همراه امام (علیه السلام) و در آوردگاه جنگ کشته می‌شود نیازی به غسل و

کفن ندارد و بر او نماز خوانده می‌شود.

پرسش: می‌دانیم اگر کسی میتی را بعد از سرد شدن و قبل از غسل دادنش لمس کند باید غسل کند. آیا در صورت لمس کردن شهید نیز باید غسل کرد؟

پاسخ: غسل مس میت برای کسی که شهیدی را لمس کرده است واجب نیست.

پرسش: آیا غسل دادن میتی که به‌عنوان مثال به‌سبب جاری شدن حدی کشته شده، واجب است؟

پاسخ: قبل از کشته‌شدن امر می‌شود که غسل کند و بعد از کشته‌شدن، غسل داده نمی‌شود.

پرسش: اگر بعضی از اعضای میت پیدا شود، آیا غسل دادنشان واجب است؟

پاسخ: اگر سینه، بخشی از این اعضا باشد یا سینه به‌تنهایی پیدا شود غسل داده، کفن شده، نماز بر آن خوانده و دفن شود؛ ولی اگر سینه نباشد و آن اعضا شامل استخوان باشد، غسل داده، در پارچه‌ای پیچیده و دفن شود و اگر استخوان نباشد، در پارچه‌ای پیچیده و دفن شود.

پرسش: آیا جنین سقط‌شده غسل داده می‌شود؟

پاسخ: اگر روح در جنین دمیده شده باشد یا چهار ماه یا بیشتر از آن گذشته باشد غسل داده، در پارچه‌ای پیچیده و دفن شود؛ ولی اگر روح در آن [جنین دمیده نشده] نباشد، در پارچه‌ای پیچیده شده و دفن شود.

پرسش: اگر برای غسل دادن میت، مرد مسلمان یا زن مسلمان محرمی موجود نباشد و مرد کافری هم نباشد، آیا زن نامحرم چه مسلمان و چه کافر می‌تواند میت را غسل دهد؟

پاسخ: زن کافر به او نزدیک نشود. زن نامحرم مسلمان، از پشت لباسی که از ناف تا زانوی میت را پوشانده است بر بدنش آب بریزد و با کافور حنوط کرده، دفنش کند.

پرسش: اگر برای غسل دادن زن میت مسلمان، زن مسلمان، مرد مسلمان محرم و زن

کافر موجود نباشد، آیا مرد نامحرم -چه مسلمان و چه کافر- می‌تواند غسلش دهد؟

پاسخ: مرد نامحرم مسلمان غسلش دهد؛ به این صورت که آب را فقط روی صورت، دو دست تا مچ و دو پا تا مچ، آب بریزد و با کافور حنوطش کند و دفنش نماید.

پرسش: غسل چگونه انجام می‌شود و واجباتش چه چیزهایی است؟

پاسخ: در ابتدا باید هرگونه نجاست (مثل ادرار، منی یا خون) از بدن میّت زدوده شود؛ سپس میّت با آب مخلوط با سدر غسل داده شود؛ برای شستن از سر میّت آغاز کنند، بعد سمت راست و سپس سمت چپ بدن میّت را بشویند. کمترین مقدار سدر که در آب مخلوط می‌شود به قدری است که بتوان به آن آب سدر گفت. بعد از آن، میت را با آب مخلوط با کافور به همان کیفیت (یعنی بتوان آن را آب کافور نامید) غسل دهند. مرتبه سوم با آب معمولی همان طور که برای جنابت غسل می‌شود میّت را غسل دهند.

پرسش: آیا رعایت ترتیب بین طرف راست و چپ واجب است؟ یا ترتیب واجب فقط بین سر و بدن است؟

پاسخ: فقط ترتیب بین سر و بدن واجب است.

پرسش: وضو دادن میت واجب است یا مستحب؟

پاسخ: وضو دادن میت مستحب است و واجب نیست.

پرسش: آیا بسنده کردن به کمتر از غسل‌های سه‌گانه جایز است؟

پاسخ: بسنده کردن به کمتر از غسل‌های سه‌گانه جایز نیست؛ مگر اینکه ضرورتی وجود داشته باشد (مثل نبودن آب).

پرسش: اگر سدر و کافور یافت نشود چه باید کرد؟

پاسخ: با آب معمولی (که با چیزی مخلوط نشده است) غسل داده شود و سه مرتبه غسل دادن بهتر است.

پرسش: اگر در صورت غسل دادن میت احتمال کنده‌شدن پوست میت از بدنش وجود

داشته باشد مثل میتی که پوستش سوخته یا روی پوستش آبله داشته باشد حکم چیست؟
پاسخ: با خاک تیمم دهند؛ همان طور که انسان زنده‌ای که نمی‌تواند با آب غسل کند چنین می‌کند.

پرسش: سنت‌های غسل چیست؟

پاسخ: سنت‌های غسل عبارت‌اند از: مستحب است میت را روی تخته چوبی از درخت ساج، رو به قبله و در سایه (زیر سقفی که میان او و آسمان سایه‌بان باشد) غسل دهند. برای آب غسل میت گودالی حفر کنند تا آب به آن بریزد. ریختن آب غسل به چاه توالت مکروه است؛ اما فرستادنش به فاضلاب اشکالی ندارد. شکافتن لباس و خارج کردن آن از قسمت پایین بدن، ستر عورت میت و نرم کردن انگشتانش به آرامی نیز مستحب است. همچنین مستحب است قبل از غسل، سر میت را با کف سدر (کفی که هنگام مخلوط کردن آب و سدر، روی آن جمع می‌شود و می‌ایستد) و فرج میت با سدر و اُشنان^۱ یا صابون بدون عطر شسته شود و نیز مستحب است دستانش را قبل از غسل بشویند. مستحب است غسل را از نیمه راست سر شروع کنند و هر عضو را در هر غسل سه بار بشویند. در دو غسل اول سه بار بر شکم میت دست کشیده شود، مگر اینکه میت، زن باردار باشد. غسل دهنده سمت راست میت قرار بگیرد و با هر بار غسل دادن دست‌های خود را بشوید؛ سپس بدن میت را بعد از اتمام غسل با پارچه‌ای خشک کند.

پرسش: چه کارهایی در غسل دادن میت مکروه است؟

پاسخ: مکروه است میت را بین دو پای خود قرار دهد، میت را بنشاند، ناخن‌هایش را بچیند و موهایش را شانه کند. مکروه است میتی را غسل دهد که مخالف حق است و اگر مجبور شد به شیوه خودشان او را غسل دهد.

کفن کردن میت

پرسش: چه مسائلی در کفن کردن میت واجب است؟

پاسخ: واجب است میت در سه تکه کفن شود: میّز، قمیص و ازار.

پرسش: هریک از سه تکه چه مقدار از بدن میت را می پوشاند؟

پاسخ: در کفن میت، بلندی یا ضخامت شرط نیست؛ فقط در مجموع، همه تکه های کفن باید بدن را بپوشاند و بهتر است هریک از تکه های کفن بلند و ضخیم باشد.

پرسش: در حالت اضطرار چگونه میت را کفن می کنند؟

پاسخ: در صورت وجود اضطرار یک تکه کفن کافی خواهد بود.

پرسش: آیا کفن کردن با حریر جایز است؟

پاسخ: جایز نیست.

پرسش: چه مسائل دیگری در کفن کردن واجب است؟

پاسخ: واجب است محل های هفت گانه سجده (یعنی پیشانی، دو کف دست، زانوها و انگشتان شست پا) به قدر کافی کافور مالیده شود؛ مگر اینکه میّت مُحَرَّم در احرام حج یا عمره باشد که در این صورت نباید کافور را به او نزدیک کرد.

پرسش: آیا کافور مقدار مشخصی دارد؟

پاسخ: هر قدر که امکان پذیر باشد؛ کمترین مقدار نیکو در کافور یک درهم و بهتر آن است چهار درهم باشد و کامل ترین مقدار کافور سیزده و یک سوم درهم است.

پرسش: در صورت ضرورت اگر کافور یافت نشود چه؟

پاسخ: بدون کافور دفن شود.

پرسش: آیا می توان با چیز دیگری به غیر از کافور یا به وسیله ذریه (گیاهی خوش بو) میت

را خوش بو کرد؟

پاسخ: جایز نیست.

پرسش: سنت‌های کفن کردن میت چیست؟

پاسخ: سنت‌های کفن کردن میت عبارت‌اند از: مستحب است غسل دهنده میت قبل از کفن کردن، غسل (غسل مس میت) کند یا وضو بگیرد. به کفن مرد یک حبرهٔ عبری (نوعی پارچهٔ یمانی بلند [که میت را کاملاً می‌پوشاند]) که زربافت نباشد اضافه کند؛ همچنین برای بستن ران‌ها پارچه‌ای قرار دهد که طول آن سه ذراع و نیم و عرض آن تقریباً یک وجب باشد و دو طرف آن را محکم از بالای مثنائه (میان کمر و جایی که کمر بند را می‌بندند) ببندد و بعد از قراردادن مقداری پنبه میان باسن میت، مابقی پارچه را دور ران‌های او محکم ببیچد و اگر احتمال خروج چیزی از مقعد میت را می‌دهد، می‌تواند در مقعد او نیز مقداری پنبه قرار دهد. می‌توان پارچه‌ای را به‌عنوان سربند و عمامه به کفن مرد افزود؛ به‌گونه‌ای که پارچه را دور سر ببیچند، بعد دو طرف آن را از زیر چانه رد کنند و روی سینه قرار دهند.

می‌توان به کفن زن پارچه‌ای برای بستن پستان‌هایش و یک نمط (پارچهٔ بزرگ سرتاسری روی قطعات سه‌گانه) اضافه کرد و به‌جای عمامه نیز می‌توان برای زن روبند اضافه کرد.

مستحب است کفن از پنبه باشد و روی حبره و قمیص [پیراهن] و لفافه [که دور میت پیچیده می‌شود] ذریره [گیاه معطر] ریخته شود. حبره روی لفافه و قمیص زیر آن باشد. نوشتن نام میت و اینکه او به شهادتین اقرار کرده بر روی حبره و قمیص و ازار [قطعهٔ بالایی کفن] و قراردادن دو ساقهٔ نخل همراه او مستحب است. اگر نام ائمه و مهدیین (علیهم‌السلام) و تعدادشان را از ابتدا تا انتها بنویسد خوب است و صاحبش را که به واسطهٔ او مسلمان به شمار می‌آید و از اهل جاهلیت نیست ذکر کند، و این نوشته‌ها با تربت حسین (علیه‌السلام) در صورت موجود نبودن، با انگشت نوشته شود. در صورت نداشتن حبره از پارچهٔ دیگری استفاده شود. برای بستن کفن از خود کفن ریسمان و بند درست کنند. نباید بندهای کفن [هنگام بستن] با آب دهان آغشته شود. همراه میت دو شاخهٔ نخل و اگر نبود از درخت سدر و اگر نبود دو شاخهٔ متفاوت [یعنی یکی سدر و دیگری نخل] و اگر نبود از درخت سبز دیگری قرار دهند؛

به این صورت که در سمت راست مُرده، یک شاخه را به تَرَقُوه بچسبانند؛ طوری که با پوست بدن میّت تماس داشته باشد و دیگری را در سمت چپ بین پیراهن و ازار [قطعۀ بالایی کفن] قرار دهند. مستحب است کافور را با دست خُرد کنند و باقی مانده کافور از محل سجده‌هایش بعد از حنوط را بر سینه میّت قرار دهند. مستحب است قسمت چپ لفافه را به طرف راست و سمت راستش را به طرف چپ بپیچند.

پرسش: نوشتن دعای جوشن روی کفن به‌عنوان یکی از مستحبات وارد شده است. حال بهتر است با قلم معمولی نوشته شود یا با زعفران؟ و تأثیر دعا برای میت چیست؟
پاسخ: نوشتن دعای جوشن با زعفران بهتر و نوشتن آن با جوهر سیاه مکروه است. میت به‌واسطه این دعا بهره‌مند می‌شود؛ همان طور که با دعا و نماز منفعت می‌بیند.

پرسش: مکروهات کفن کردن چیست؟
پاسخ: مکروه است: کفن از کتان باشد؛ برای کفن آماده، آستین درست شود؛ با جوهر مشکی چیزی روی کفن بنویسند و اینکه در گوش و چشم مرده کافور بریزند.

پرسش: به چه دلیل فرمودید «کفن آماده»؟
پاسخ: زیرا به‌عنوان مثال- گاهی میت با پیراهن خودش کفن می‌شود و این در حالی است که پیراهن آستین دارد؛ در این صورت کراهتی وجود نخواهد داشت. کراهت داشتن به کفنی اختصاص دارد که آن کفن از ابتدا آستین نداشته باشد و بعداً برایش آستین درست کنند.

از جمله سایر مسائل مربوط به کفن کردن:

پرسش: اگر بعد از کفن کردن نجاستی از میت خارج شود چه باید کرد؟
پاسخ: اگر نجاست به بدن یا کفن میت سرایت کند باید با آب تطهیر شود؛ مگر اینکه بعد از قرار دادنش در قبر باشد که در این صورت آن قسمت (از کفن) بریده می‌شود.

پرسش: تهیه کفن میت زن بر عهده چه کسی است؟

پاسخ: تهیه کفن میت زن بر عهده همسرش است اگر توانایی مالی داشته باشد و لازم نیست فراتر از مقدار واجب اقدام کند.

پرسش: کفن میت مرد بر عهده چه کسی است؟

پاسخ: کفن میت مرد از اصل اموالش و قبل از پرداخت بدهی و وصیت‌هایش تهیه می‌شود.

پرسش: اگر میت مالی نداشته باشد تا بتوان با آن کفن تهیه کرد حکم چیست؟

پاسخ: بر مسلمانان واجب است کفنی برایش تهیه کنند و عریان دفنش نکنند.

پرسش: اگر میت هیچ مالی نداشته باشد تا با آن تجهیزش کنند، آیا تهیه سدر و کافور و

غیره نیز همانند کفن بر عهده مسلمانان خواهد بود؟

پاسخ: مستحب است و واجب نیست.

پرسش: اگر مو یا چیزی از بدن میت بیفتد وظیفه چیست؟

پاسخ: واجب است همراه میت در کفنش قرار داده شود.

به‌منظور بیان تمام احکام اموات در یک بخش و تسهیل در دسترسی، مسائل مربوط به نماز میت (که واجب چهارم از احکام اموات است) از کتاب نماز از مجموعه «احکام نورانی اسلام» را در اینجا نقل می‌کنم.

مسائل مربوط به نماز میت:

نماز بر میت

پرسش: خواندن نماز برای چه میتی واجب است؟

پاسخ: برای هر میتی که شهادتین را بیان کرده باشد یا کودکی که شش سال داشته و

حکم اسلام بر او جاری باشد، چه مرد باشد و چه زن، آزاده باشد یا بنده.

پرسش: آیا خواندن نماز بر کودکی که به شش سال نرسیده یا جنینی که سقط شده باشد واجب است؟

پاسخ: خواندن نماز برای کودکی که به شش سال نرسیده، مستحب است. نماز میت برای جنینی که سقط شده هرچند روح در او دمیده باشد خوانده نمی‌شود.

پرسش: چه کسی برای خواندن نماز بر میت سزاوارتر است؟

پاسخ: سزاوارترین افراد برای نماز خواندن بر میت، سزاوارترین آن‌ها در میراث هستند. پدر بر پسر اولویت دارد و نیز فرزند سزاوارتر از جد و برادر و عمو هست. برادر تنی بر برادر ناتنی اولویت دارد و شوهر نسبت به همسرش سزاوارتر از فامیل‌هایش (از نزدیکانش از طرف پدر) است؛ حتی اگر از نزدیکان باشند؛ مثل پدر، برادر و دیگران.

پرسش: اگر چند نفر اولیای میت باشند چه کسی نماز بخواند؟

پاسخ: مرد در نماز خواندن سزاوارتر از زن و آزاده سزاوارتر از بنده است.

پرسش: آیا ولیّ میت به هر وضعیتی که باشد برای نماز خواندن بر میت اولویت دارد؟

پاسخ: ولیّ مقدم نمی‌شود، مگر اینکه شرایط امامت را به‌طور کامل داشته باشد (مثل عدالت، ایمان، حلال زاده بودن، بلوغ، عقل، مرد بودن - اگر در نمازگزاران مرد وجود داشته باشد - و دیگر شرایطی که در بخش شرایط امامت برای نماز جماعت بیان کردیم)؛ در غیر این صورت دیگری مقدم خواهد بود.

پرسش: اگر اولیای میت در شروط با یکدیگر برابر باشند تکلیف چیست؟

پاسخ: فقیه‌ترین آن‌ها و سپس با تقواترین آن‌ها مقدم می‌شود.

پرسش: اگر کسی غیر از اولیای میت بخواند نماز بخواند چگونه؟

پاسخ: جایز نیست برای نماز خواندن، کسی بر اولیای میت مقدم شود، مگر اینکه از او اجازه بگیرد، چه ولیّ میت شرایط امامت را داشته باشد یا نداشته باشد؛ البته مکلف بودن در

خصوص ولیّ میّت شرط است (تا بتواند دیگری را مقدم کند).

پرسش: اگر امام معصوم بخواهد بر میتی نماز بگذارد چگونه؟

پاسخ: امام معصوم برای خواندن نماز بر میت بر همه افراد اولویت دارد.

پرسش: اگر ولیّ بخواهد شخص دیگری را برای نماز مقدم کند چه کسی برای مقدم شدن

سزاوارتر است؟

پاسخ: فرد هاشمی - اگر شرایط امامت را دارا باشد و ولیّ میّت او را برگزیند. بر دیگران

اولویت دارد.

پرسش: آیا زن می‌تواند برای نماز میت امام شود؟

پاسخ: زن می‌تواند امامت زن‌ها را بر عهده بگیرد و مکروه است جلوتر از آن‌ها بایستد،

بلکه در کنار و در صف آن‌ها می‌ایستد.

پرسش: اگر فرض کنیم نمازگزاران بنا به علتی برهنه باشند و بخواهند بر میت نماز

بگذارند چگونه نماز بخوانند؟

پاسخ: برهنه می‌تواند برای کسانی که عریان هستند امامت کند و مکروه است جلوتر از

آن‌ها بایستد، بلکه کنار آن‌ها در یک صف بایستد.

پرسش: اگر کسی غیر از زن و شخص برهنه بخواهد برای نماز میت امامت جماعت را

بر عهده بگیرد کجا بایستد؟

پاسخ: اگر (امام) زن یا شخص برهنه نباشد جلوتر از صف جماعت می‌ایستد؛ حتی اگر

مأموم یک نفر باشد.

پرسش: اگر زن‌ها به مرد اقتدا کنند کجا بایستند؟

پاسخ: پشت سر امام جماعت بایستند. اگر پشت امام جماعت مردها باشند زن‌ها پشت سر

مردها بایستند.

پرسش: اگر بین زن‌ها، زن حائضی باشد آیا می‌تواند کنار آن‌ها در صف جماعت بایستد؟

پاسخ: مستحب است جدا از صفت آن‌ها به صورت جداگانه بایستد.

پرسش: نماز میت چگونه خوانده می‌شود؟

پاسخ: پنج تکبیر دارد و دعا کردن بین آن‌ها واجب نیست، بلکه مستحب است.

پرسش: بعد از هر تکبیر بهتر است چه دعایی گفته شود؟

پاسخ: بهتر است آنچه محمد بن مهاجر از مادرش (ام سلمه) از امام صادق (علیه السلام) روایت کرده است خوانده شود که ایشان فرمود: پیامبر هنگامی که بر میتی نماز می‌خواند تکبیر می‌گفت و شهادت می‌داد، سپس تکبیر می‌گفت و بر انبیا (علیهم السلام) درود می‌فرستاد و دعا می‌کرد، سپس تکبیر می‌گفت و برای مؤمنان دعا می‌کرد، سپس تکبیر چهارم را می‌گفت و برای مرده دعا می‌کرد، سپس تکبیر پنجم را می‌گفت و از حالت نماز خارج می‌شد.

پرسش: اگر میت منافق باشد بعد از تکبیر چهارم چه دعایی گفته شود؟

پاسخ: نمازگزار به چهار تکبیر بسنده و نماز را تمام کند یا بعد از تکبیر چهارم او را نفرین کند و تکبیر پنجم را بگوید و نماز را تمام کند.

پرسش: واجبات نماز میت چه چیزهایی است؟

پاسخ: واجب: نیت، روبه‌قبله‌بودن و قراردادن سر میت در سمت راست نمازگزار.

پرسش: آیا داشتن طهارت در نماز میت شرط است؟

پاسخ: طهارت در نماز میت شرط نیست.

پرسش: آیا داشتن فاصله زیاد از جنازه جایز است؟

پاسخ: جایز نیست.

پرسش: آیا می‌توان پیش از غسل دادن و کفن کردن میت بر او نماز خواند؟

پاسخ: نماز خواندن بر میت پیش از غسل دادن و کفن کردنش جایز نیست و اگر میت کفن

نداشته باشد او را در قبر بگذارند، عورتش را بپوشانند و بر او نماز بخوانند.

پرسش: سنت‌های نماز میت چیست؟

پاسخ: سنت‌های نماز میت: اینکه امام برای میت مرد، مقابل وسط بدن او و برای میت زن، مقابل سینه او بایستد. اگر دو میت [یک مرد و یک زن] با هم باشند مرد را پیش روی امام و نزدیک به او و بعد از آن زن را قرار دهند؛ طوری که وسط بدن مرد و سینه زن در یک راستا باشد تا امام بتواند هم‌زمان در محلی که فضیلت بیشتری دارد بایستد. اگر یک میت کودک باشد او را بعد از زن قرار دهند.

از جمله سنت‌ها این است که نمازگزار طهارت داشته باشد. کفش خود را از پا درآورد و در تکبیر و سایر تکبیرها دست‌های خود را بالا ببرد. مستحب است بعد از تکبیر چهارم برای میت اگر مؤمن باشد دعا کند و اگر منافق باشد نفرینش کند و اگر از مستضعفین بود درخور حال او دعا کند؛ اما اگر حقیقت را درباره میت نداند دعا کند که وی را با آن کس که در ولایت او بوده است محشور کند و اگر کودک باشد دعا کند که این کودک باعث صلاح حال پدرش و شفاعت کننده او باشد. هنگامی که نمازگزار از نماز فارغ شد در محلس بایستد تا جنازه برداشته شود. نماز میت را در محلی که برای این کار است بخوانند.

پرسش: آیا می‌توان در مسجد برای میت نماز خواند؟

پاسخ: جایز است.

پرسش: آیا می‌توان دو بار برای میت نماز خواند؟

پاسخ: دو بار نماز خواندن برای یک میت مکروه است.

دیگر مسائل مرتبط با نماز میت:

پرسش: کسی که در وسط نماز به امام بپیوندد، تکلیفش چیست؟

پاسخ: از امام جماعت پیروی کند و وقتی امام جماعت نمازش را تمام کرد، بقیه تکبیرها را [بدون اینکه دعایی بین تکبیرها بخواند] پشت سرهم بگوید و نماز را تمام کند.

پرسش: اگر کسی دیر به نماز میت برسد و قبل از تمام شدن نمازش جنازه را حرکت دهند

یا دفن کنند چطور؟ مثلاً در تکبیر چهارم به امام پیوندد و بعد از تکبیر پنجم میت را دفن کنند؛ وظیفه این شخص در قبال سه تکبیر باقی مانده چیست و چطور نمازش را تمام کند؟
پاسخ: نمازش را ادامه دهد حتی اگر میت را داخل قبر گذاشته باشد.

پرسش: اگر مأموم در یک تکبیر یا بیشتر از امام سبقت بگیرد آیا نمازش را کامل کند؟ یا بازگردد و به همراه امام جماعت ادامه دهد؟
پاسخ: دوباره آن را همراه امام تکرار کند.

پرسش: اگر بر جنازه‌ای نماز خوانده نشود چه حکمی خواهد داشت؟
پاسخ: می‌توان در هر زمانی که ممکن باشد بر قبر او نماز خواند؛ اگرچه بعد از مدتی بسیار؛ و نماز بر مؤمن ترک نمی‌شود.

پرسش: آیا نماز میت وقت معینی دارد؟
پاسخ: تمام اوقات برای خواندن نماز میت مناسب است، مگر زمانی که وقت نماز واجب تنگ شده باشد. اگر بترسند که برای میت مشکلی پیش آید و نماز واجب دارای وقت کافی باشد نماز بر میت را مقدم کنند.

پرسش: اگر قسمتی از نماز بر میتی خوانده شود و میت دیگری را بیاورند، آیا آن نماز قطع شود و دوباره برای هر دو میت با هم نماز خوانده شود؟
پاسخ: اختیار دارد؛ می‌تواند بر هر دو میت دوباره نماز بخواند و می‌تواند آن نماز را که برای میت اول شروع کرده است ادامه دهد و تمام کند و برای میت دوم دوباره نماز بخواند.

تدفین (دفن کردن میت)

پرسش: پیش از بیان واجبات تدفین مایلیم بدانیم آیا مقدمات مستحبی هم قبل از تدفین وجود دارد؟

پاسخ: تدفین مقدماتی دارد که همگی مستحب است؛ از جمله: تشییع‌کنندگان پشت

جنازه یا کنار آن حرکت کنند (جلوتر از آن حرکت نکنند)؛ جنازه را چهار نفر از چهارسو بلند کنند، به گونه‌ای که ابتدا سمت راست جلوی جنازه را بگیرند؛ سپس از پشتش دور بزنند تا به سمت چپ برسند. [یعنی چهار نفر، چهار طرف جنازه را بگیرند؛ به طوری که نفر اول، سمت راست و جلو باشد و به ترتیب مکانشان تعویض شود و نفر اول به پشت و سمت راست بیاید و همین طور عقب و سمت چپ و در آخر، جلو و سمت چپ].

پرسش: دانستیم شرکت مردها در تشییع جنازه مستحب است. حال حکم تشییع جنازه توسط زن‌ها چیست؟

پاسخ: مکروه است؛ مگر اینکه جنازه متعلق به نبی یا وصی یا مؤمنی باشد که توسط نبی یا وصی تزکیه شده باشد که در این صورت مستحب است؛ همچنین مستحب است که زن برای تشییع جنازه‌ای خارج شود که نبی یا وصی برای تشییع او خارج شده است.

پرسش: آیا مقدماتِ مستحب دیگری هم دارد؟

پاسخ: از جمله مستحبات تدفین: سایر مؤمنان را از مرگ مؤمن با خبر کنند و کسی که جنازه را می‌بیند بگوید: «الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي لَمْ يَجْعَلْنِي مِنَ السَّوَادِ الْمُخْتَرَمِ» «سپاس خداوند را که مرا جزو سیاهی نابودشده (مردگان) قرار نداد.» میت مرد را هنگام رسیدن به قبر، سمت پایین پای قبر بر زمین بگذارند و زن را در جانب قبله بگذارند و جنازه را در سه مرحله وارد قبر کنند. مرد را از سمت سر وارد قبر کنند و زن را از عرض بدن و کسی که جنازه را در قبر قرار می‌دهد پابرهنه و سربرهنه باشد و دکمه‌هایش را باز کند.

پرسش: کسی که میت را در قبر می‌گذارد آیا باید از خویشان او باشد یا از سایر مؤمنان؟

پاسخ: مکروه است خویشان میت متولی این کار شوند، مگر اینکه میت زن باشد که همسر یا محارمش او را در قبر بگذارند.

پرسش: آیا مستحب دیگری نیز پیش از دفن وجود دارد؟

پاسخ: مستحب است هنگام وارد کردن میت به قبر دعا کنند.

پرسش: آنچه گفته شد مربوط به پیش از دفن بود. حال مایلیم بدانیم واجبات دفن چه مسائلی را شامل می‌شود؟

پاسخ: واجبات دفن: در صورت امکان، جنازه را در زمین پنهان کنند.

پرسش: اگر زمینی برای دفن میت یافت نشود مثل کسی که با کشتی سفر می‌کند. چطور؟

پاسخ: اگر به خشکی دسترسی نداشته باشند جنازه را در دریا بیندازند؛ به این صورت که چیز سنگینی به او متصل کنند یا وی را داخل صندوقی سربسته (ظرفی سنگین مثل یک کوزه بزرگ که روی آب شناور نشود) یا چیزی شبیه آن مخفی کنند؛ در غیر این صورت وقتی به خشکی رسیدند دفن شود.

پرسش: علاوه بر دفن کردن جنازه زیر زمین چه مسائل دیگری واجب است؟

پاسخ: باید میت را به پهلولی راست بخوابانند؛ مگر اینکه زن غیرمسلمانی باشد که توسط مسلمان حامله شده است که در این صورت پشت به قبله خوابانده شود.

پرسش: این‌ها واجبات دفن بود. مستحبات دفن چه چیزهایی را شامل می‌شود؟

پاسخ: مستحبات دفن: مستحب است که عمق قبر به اندازه قد یک انسان یا تا شانه او باشد و لحد را به‌سوی قبله قرار دهند (یعنی زمین کنده شود، سپس حفره کوچکی در جهت قبله، به‌مقداری که میت را در بر بگیرد ایجاد شود و میت در آن قرار داده شود، سپس پشت آن ساخته شود و حفره کامل گردد)؛ گره‌های کفن را از طرف سر و پاهایش باز کند (به‌جز وسط آن) و همراه او مقداری از تربت امام حسین (علیه السلام) قرار دهد، او را تلقین دهد و برایش دعا کند؛^۱ سپس روی لحد میت را با خشت گلی ببندد و گل بگیرد. از سمت پاهای میت از قبر

۱- از زراره از ابوجعفر امام صادق (علیه السلام) روایت شده است که فرمودند: «هنگامی که میت را در قبر قرار دادی بگو: بسم‌الله و فی سبیل‌الله و علی ملة رسول‌الله»، و آية الكرسي را بخوان و با دستت به شانه راست او بزنی و بگو ای فلانی، بگو "رضیت بالله رباً و بالإسلام دیناً و بمحمد رسولاً و بعلى إماماً" و امام زمانش را نام ببر.»

خارج شود و حاضرین در حالی که با پشت دست‌ها خاک را در قبر می‌ریزند بگویند «إنا لله وإنا إليه راجعون». قبر را به ارتفاع چهار انگشت از سطح زمین بالا بیاورند و خاک اطراف قبر را به صورت چهارگوش در بیاورند (و آن را مانند کوهان شتر یا به شکل دیگری در بیاورند). از سمت سر میت شروع به آبریختن کنند و دورتادور قبر را آب بریزند و اگر چیزی از آب باقی ماند بر وسط قبر بریزند. دست بر قبر بگذارند و برای مرده طلب رحمت کنند؛ و ولی میت بعد از رفتن مردم از کنار قبر، با بلندترین صدا دوباره او را تلقین دهد.

پرسش: قبرهای طبقاتی که اکنون مرسوم است چه حکمی دارد؟ قبرهای طبقاتی که پیش از یک جنازه در آن‌ها دفن می‌شود؟ و بلندساختن بنای قبرها به اندازه نیم‌متر یا بیشتر چه حکمی دارد؟

پاسخ: دفن کردن میت در قبرهای طبقاتی جایز، اما مکروه است و بالا بردن بنای قبرها نیز مکروه است.

پرسش: و اما مکروهات دفن چیست؟

پاسخ: [این مسائل] مکروه است: قبر را با ساج (نوعی چوب مخصوص که در این زمان، به آن ساج می‌گویند) فرش کنند مگر در صورت ضرورت؛ نزدیکان میت هنگام دفن بر جنازه خاک بریزند؛ تجدید بنای قبر و گچ‌کاری و دفن دو مرده (به صورت طبقاتی) در یک قبر و انتقال مرده از شهری به شهر دیگر مکروه است، مگر به یکی از شهرهای زیارتگاهی. تکیه کردن یا عبور از روی قبر نیز مکروه است.

برخی دیگر از احکام مربوط به دفن میت:

پرسش: آیا نبش قبر یا جابه‌جا کردن جنازه بعد از دفنش جایز است؟

پاسخ: جایز نیست.

پرسش: آیا شهید با لباس‌هایش دفن شود؟

پاسخ: شهید با لباس‌های خودش دفن شود -چه خون‌آلود باشد و چه نباشد- ولی زره و

پالتو و نظایر آن‌ها از او جدا شود و فرقی نمی‌کند که شهید با اسلحه کشته شده باشد یا به صورتی دیگر.

پرسش: اگر شهید، کودک یا دیوانه باشد آیا با لباس‌هایش دفن شود؟

پاسخ: اگر کودک و دیوانه، شهید شوند حکم بالغ عاقل را خواهند داشت.

پرسش: گاهی اتفاق می‌افتد که نوزاد در شکم مادر می‌میرد یا مادر می‌میرد، ولی کودک

زنده می‌ماند. در این باره تکلیف چیست؟

پاسخ: اگر جنین در شکم مادر بمیرد باید او را جدا و خارج کرد. اگر زن باردار بمیرد ولی

جنین زنده باشد باید سمت چپ شکم زن را شکافت و بعد از خارج کردن جنین، محل شکاف دوخته شود.

مسائل مربوط به مراسم بعد از دفن میت که بین مردم رواج دارد:

پرسش: تسلیت گفتن به خویشاوندان میت چه حکمی دارد؟ و چه زمانی انجام می‌شود؟

پاسخ: تعزیه [یا تسلیت گفتن] مستحب و چه قبل از تدفین و چه بعد از آن جایز است و

کمترین مقدار آن این است که صاحب‌عزا او را ببیند.

پرسش: نماز وحشت در اولین شبی که میت دفن می‌شود، از جمله اموری است که برای

میت سودمند است. اگر نداند که میت مرده یا دفن شده است آیا می‌تواند این نماز را یک یا دو

شب پس از وفات وی بخواند؟

پاسخ: جایز است و میت از آن بهره‌مند می‌شود - اگر خدا بخواهد - ولی جایگزین صدقه یا

نماز شب اول نمی‌شود.

پرسش: حکم جامه‌دریدن در عزای میت چیست؟

پاسخ: دریدن و پاره کردن لباس برای غیر از پدر و برادر جایز نیست.

پرسش: پوشیدن لباس سیاه برای میت چه حکمی دارد؟

پاسخ: اشکالی ندارد.

پرسش: آیا نوحه خوانی و لطمه زدن در عزای میت جایز است؟ و اگر در اثر لطمه زدن،

صورت قرمز شود یا مسائل مشابه دیگری مثل خراش در آن ایجاد شود چطور؟

پاسخ: نوحه سرایی و لطمه زدن، و قرمز شدن سینه یا صورت به سبب آن - اگر زیان و آسیبی

نرساند - اشکالی ندارد؛ اما بعضی از اعمال خاص مثل اینکه مرد در مرگ پسر یا همسرش

پیراهنش را پاره کند و اینکه زن صورتش را با ناخن بخراشد و موهایش را بکند، اشکال دارد

و کسی که آن‌ها را انجام دهد باید کفّاره بدهد که تفصیل آن در کتاب «احکام نورانی اسلام»

آمده است.

احکام مربوط به جسد میت که به آن‌ها نیاز است

پرسش: تشریح بدن میت - که امروزه در بسیاری از بیمارستان‌های کشورهای مختلف

رواج دارد - چه حکمی دارد؟

پاسخ: تشریح جسد مؤمن مرده جایز نیست؛ مگر اینکه احتمال وجود جرم یا بیماری

خاصی را بدهند که عموم مؤمنان را تهدید کند.

پرسش: حکم تشریح بدن میت به منظور یادگیری یا تشخیص علت مرگ و مسائل دیگر

نظیر آن‌ها چیست؟

پاسخ: تشریح بدن میت فقط به منظور یادگیری، بدون اینکه قبلاً از او اجازه گرفته باشند

جایز نیست.

پرسش: آیا اهدا یا فروش عضوی از اعضای بدن میت از سوی ولیّ او به شخص زنده

جایز است؟

پاسخ: فروش آن جایز نیست ولی اهدای آن جایز است، اگر ولیّ مؤمن، پدر، مادر، پسر

یا دختر میت باشد.

پرسش: آیا اهدا یا فروش عضوی از اعضای بدن انسان زنده به انسان زنده دیگر جایز

است؟

پاسخ: فروختن جایز نیست؛ ولی اهدای آن جایز است.

غسل‌های مستحب

تمامی مطالبی که درباره غسل‌ها تا اینجا بیان شد مربوط به غسل‌های واجب مثل جنابت، حیض، استحاضه، نفاس و میت و احکام آن‌ها بود. در این مبحث به غسل‌های مستحب خواهیم پرداخت.

پرسش: غسل‌های مستحب چه غسل‌هایی را شامل می‌شود؟

پاسخ: بسیار است؛ از جمله سی غسل: هفده غسل برای زمان‌های خاص، هشت غسل برای اعمال و پنج غسل برای مکان‌ها [ی خاص] است.

پرسش: غسل جمعه از کدام نوع است؟

پاسخ: غسل روز جمعه، برای زمانی [خاص] مستحب است.

پرسش: وقت غسل جمعه چه زمانی است؟

پاسخ: وقت آن از طلوع فجر تا زوال خورشید [اذان ظهر] و هرچه به زوال نزدیک‌تر باشد بهتر است. می‌توان به دلیل ترس از نداشتن آب، روز پنجشنبه نیز این غسل را انجام داد یا تا بعد از زوال جمعه انجام آن را به تأخیر انداخت و قضای آن را شنبه به‌جا آورد.

پرسش: اگر نیمی از غسل روز جمعه پیش از زوال [اذان] و نصف دیگر آن بعد از اذان

انجام شود، آیا به‌جای وضو نیز محسوب خواهد شد؟

پاسخ: تمام غسل‌ها به‌جای وضو نیز کفایت می‌کند و وضعیت غسل جمعه هم به همین

صورت است -چه پیش از زوال باشد، چه بعد از آن- حتی انجام آن در روز پنجشنبه به‌دلیل ترس از نداشتن آب- یا قضای آن در روز شنبه هم به‌جای وضو کفایت می‌کند.

پرسش: آیا زن حائض می‌تواند غسل جمعه کند؟

پاسخ: بله. می‌تواند و پاداش می‌گیرد؛ همان طور که برای یاد خدا و نشستن در محل نماز خود پاداش دریافت می‌کند.

پرسش: وضعیت یکی از غسل‌هایی که برای زمانی [خاص] مستحب است مشخص شد؛ می‌ماند شانزده غسل دیگر. آن‌ها چه غسل‌هایی است؟

پاسخ: شش غسل در ماه رمضان: شب اول، شب نیمه ماه، شب هفدهم و نوزدهم و بیست و یکم و بیست و سوم ماه و شب عید فطر. روز عید فطر و قربان، روز عرفه، شب نیمه ماه رجب، روز بیست و هفتم ماه رجب، شب نیمه شعبان، روز عید غدیر، روز مباهله و روز ترویبه.

پرسش: غسل‌های هشت‌گانه‌ای که برای عملی خاص مستحب می‌شود چه غسل‌هایی است؟

پاسخ: غسل احرام؛ غسل زیارت پیامبر صلی الله علیه و آله و ائمه علیهم السلام؛ کسی که در خواندن نماز کسوف (و آیات) کوتاهی کرده، هنگام قضای آن بهتر است غسل کند؛ غسل توبه از فسق یا کفر؛ نماز حاجت؛ نماز استخاره و نماز استسقا [طلب باران].

پرسش: غسل‌های پنج‌گانه‌ای که برای مکانی خاص مستحب می‌شود چه غسل‌هایی است؟

پاسخ: غسل واردشدن به حرم، مسجدالحرام و کعبه، مدینه و مسجدالنبی.

پرسش: غسل‌های سه‌گانه‌ای که گفته شد چه مواقعی انجام می‌شود؟

پاسخ: غسل‌هایی که برای عمل یا مکانی خاص مستحب است، قبل از انجام آن عمل یا واردشدن به آن مکان انجام می‌شود و غسل‌هایی که برای زمانی خاص مستحب است، بعد از واردشدن به آن زمان انجام می‌شود.

پرسش: اگر چند غسل با هم مستحب باشد حکم چیست؟

پاسخ: تنها یک غسل به قصد قربت کفایت می‌کند.

پرسش: آیا غسل‌های مستحبی دیگری هم وجود دارد؟

پاسخ: بله. کسی که عمدتاً به قصد تماشای به‌دار آویخته‌شدن کسی برود بعد از سه روز مستحب است غسل کند. غسل دادن نوزاد نیز مستحب است.

پرسش: آیا این غسل‌های مستحبی کار وضو را هم انجام می‌دهد؟

پاسخ: تمامی غسل‌ها به‌جای وضو نیز کفایت می‌کند.

پرسش: آیا برای حین انجام غسل یا بعد از آن، ذکر مستحبی وارد شده است؟

پاسخ: بهتر است هنگام غسل و بعد از آن اسم خداوند را یاد کند و بگوید: «اللهم صلّ علی محمد و آل محمد الأئمة و المهديين الطيبين الطاهرين و طهر قلبي من الشرك و الظلمة و الخبائث» «بارالها، درود فرست بر محمد و خاندانش ائمه و مهدیین پاک و طاهر؛ و قبلم را از شک و شرک و تاریکی و پلیدی‌ها پاک فرما.»

غسل توبه

پرسش: می‌دانیم هرکس به دعوت مبارک یمانی ایمان بیاورد غسل توبه می‌کند. آیا این

غسل برای او واجب است یا مستحب؟

پاسخ: بر هرکسی که به حق ایمان بیاورد، واجب است غسل توبه کند.

پرسش: آیا غسل توبه برای سایر امور نیز واجب است؟

پاسخ: مستحب است و در هر زمانی می‌توان آن را انجام داد.

پرسش: غسل توبه به چه صورت انجام می‌شود؟

پاسخ: مانند غسل جنابت است.

پرسش: آیا غسل توبه برای وضو نیز کفایت می‌کند؟

پاسخ: بله. کفایت می‌کند.

پرسش: آیا زن حائض بعد از ایمان آوردن به حق، غسل توبه کند؟ یا منتظر بماند تا پاک

شود و بعد غسل کند؟

پاسخ: می‌تواند غسل توبه کند و بهتر است بعد از پاک‌شدن نیز آن را تکرار کند؛ یعنی

همراه غسل حیض نیت توبه هم بکند.

پرسش: حکم عبادت‌های کسی که بعد از ایمان آوردن غسل توبه نکرده باشد چیست؟

پاسخ: عبادت‌هایش صحیح است؛ ولی غسل توبه از او ساقط نمی‌شود.

***

طهارت با خاک

طهارت با خاک یعنی تیمم. این مبحث شامل چهار محور است:

۱. جاهایی که تیمم صحیح است

پرسش: چه هنگام تیمم صحیح خواهد بود؟

پاسخ: در صورت نبودن آب یا ناممکن بودن دسترسی به آن یا هنگام ترس و پرهیز از آب.

پرسش: معنای نبودن آب و وجود ترس و پرهیز روشن است؛ اما معنای ناممکن بودن

دسترسی به آب روشن نیست.

پاسخ: یعنی آب وجود دارد، ولی به دست آوردنش ممکن نیست؛ مثلاً آب به بهای بالایی

فروخته شود؛ طوری که امکان خریدن آن برایش فراهم نباشد.

پرسش: در جایی که آب وجود ندارد، آیا بر او واجب است قبل از تیمم برای یافتن آب

جست‌وجو کند؟

پاسخ: در این حالت جست‌وجو برای یافتن آب واجب است. اگر زمین هموار باشد در

هریک از چهار جهت، هزار متر [یک کیلومتر] و اگر زمین ناهموار باشد یا دارای کوه و

پستی‌وبلندی باشد پانصد متر به دنبال آب برود.

پرسش: آیا در صورت داشتن گمان به اینکه آب نمی‌یابد، باید جست‌وجو کند؟

پاسخ: اگر به نبودن آب یقین ندارد، واجب است جست‌وجو کند.

پرسش: اگر در جست‌وجوی آب کوتاهی کند تا وقت تنگ شود و نماز بخواند حکم تیمم

و نمازش چیست؟

پاسخ: معصیت کرده و عملی حرام انجام داده، ولی تیمم و نمازش صحیح است.

پرسش: گاهی آبی برای طهارت یافت نمی‌شود یا آب ناچیزی وجود دارد ولی برای

طهارت کافی نیست. آیا بین این دو حالت فرقی در حکم وجود دارد؟

پاسخ: بین این دو حالت هیچ فرقی در حکم نیست.

پرسش: در صورت ناممکن بودن دسترسی به آب اگر آب با بهایی فروخته شود که پولش

را ندارد تکلیفش چیست؟

پاسخ: کسی که پول خریدن آب را ندارد یا قیمتش به اندازه‌ای است که بابت خریدش

آسیب می‌بیند، مانند کسی است که آب ندارد؛ یعنی وظیفه‌اش تیمم است.

پرسش: اگر بهای خرید آب آسیبی به او نرساند آیا خریدنش واجب خواهد بود؟

پاسخ: خریدنش واجب است؛ اگرچه با بهای بیش از قیمت متعارفش فروخته شود و

وضعیت در خصوص ابزاری که با آن آب را استخراج می‌کنند نیز به همین ترتیب است؛ یعنی

اگر چند برابر قیمت متعارفش فروخته شود و توان خرید آن را داشته باشد، باید آن را تهیه و با

آن آب استخراج کند.

پرسش: منظور از ترسی که با وجود آن تیمم جایز می‌شود چیست؟

پاسخ: در جایز بودن تیمم به دلیل ترس، فرقی میان ترس از دزد یا حیوان درنده یا

نابودشدن مال وجود ندارد؛ همچنین ترس از بیماری شدید یا پاره‌شدن و ترک خوردن پوست

و التهاب آن به سبب سرمای شدید آب، تیمم را مجاز می‌کند.

پرسش: اگر فقط مقداری آب برای نوشیدن همراه داشته باشد و در صورت استفاده از

آب برای طهارت از تشنه ماندن بترسد، می تواند تیمم کند؟
پاسخ: بله، می تواند تیمم کند.

۲. آنچه تیمم بر آن جایز است

پرسش: تیمم بر چه چیزهایی انجام می شود؟

پاسخ: بر هر چیزی که اسم زمین بر آن اطلاق شود.

پرسش: آیا می توان بر سنگ تیمم کرد؟ یا باید آن را کوبید و تبدیل به خاک و سپس بر آن تیمم کرد؟

پاسخ: می توان بر سنگ سخت تیمم کرد.

پرسش: آیا تیمم بر خاکی که قطرات آب بر آن ریخته شده باشد جایز است؟

پاسخ: جایز است. آنچه بر آن تیمم می شود لازم نیست خشک باشد.

پرسش: آیا تیمم بر نوره و گچ جایز است؟

پاسخ: بله، جایز است.

پرسش: تیمم با خاک قبر چه حکمی دارد؟

پاسخ: تیمم با آن جایز است.

پرسش: آیا تیمم با خاکی که قبلاً با آن تیمم شده جایز است؟

پاسخ: جایز است.

پرسش: حکم تیمم بر معادن، خاکستر یا گیاهان پودر شده مثل آشنان و آرد چیست؟

پاسخ: تیمم با این ها جایز نیست.

پرسش: آیا تیمم با خاک غصبی و نجس جایز است؟

پاسخ: صحیح نیست.

پرسش: آیا تیمم بر گل رقیق جایز است؟

پاسخ: در صورت وجود خاک، تیمم بر گل رقیق جایز نیست.

پاسخ: اگر خاک با فلز مخلوط باشد آیا تیمم با آن جایز خواهد بود؟

پاسخ: اگر طوری باشد که به آن خاک گفته شود تیمم با آن جایز است؛ در غیر این صورت

جایز نخواهد بود.

پرسش: تیمم بر زمین شوره‌زار و شنزار چه حکمی دارد؟

پاسخ: مکروه است.

پرسش: تیمم بر چه خاکی مستحب است؟

پاسخ: تیمم بر بلندی‌ها و تپه‌ها مستحب است.

پرسش: اگر خاک نبود تکلیف چیست؟

پاسخ: در صورت نبودن خاک می‌توان بر غبار لباس یا خاک زیر زمین اسب یا غبار یال

اسب تیمم کرد و در صورت نبودن این‌ها می‌توان بر لجن تیمم کرد.

پرسش: آیا تیمم بر کاشی که غباری روی آن وجود ندارد جایز است؟

پاسخ: در صورت اضطرار جایز است.

۳. چگونگی تیمم

پرسش: در چه صورتی تیمم کردن صحیح و در چه صورتی صحیح نیست؟

پاسخ: پیش از واردشدن به وقت [نماز] تیمم صحیح نیست و در صورت تنگ‌بودن وقت

صحیح است و در صورت داشتن وقت کافی اگر از طهارت با آب ناامید باشد مثل بیماری که

آب برایش ضرر دارد- می‌تواند تیمم کند.

پرسش: چه مسائلی در تیمم واجب است؟

پاسخ: واجبات تیمم: نیت و تداوم آن تا پایان انجام عمل (یعنی اعمال تیمم را قطع نکند یا نیت نکند که قطع کند)؛ و ترتیب؛ یعنی دست‌ها را بر زمین بگذارد، سپس دست‌ها را از محل رویش موی پیشانی تا نوک بینی بر صورت بکشد، سپس دوباره دست‌ها را بر زمین بگذارد و پشت دست‌ها را با خاک مسح کند.

پرسش: آیا در تیمم شرط است نیت کند که تیمم به‌جای وضوست یا به‌جای غسل؟
پاسخ: بله. شرط است.

پرسش: آیا مسح دست‌ها در تیمم کیفیت خاصی دارد؟
پاسخ: به هر شکل که بخواهد می‌تواند مسح کند.

پرسش: آیا زدن دو بار دست‌ها بر زمین در تیمم بدل از غسل و بدل از وضو واجب است؟
پاسخ: بله. واجب است در تیمم بدل از وضو و بدل از غسل دو بار دست را بر زمین بزند، یک مرتبه برای صورت و مرتبه دوم برای مسح پشت دست‌ها.

پرسش: اگر دو کف دست کسی قطع شده باشد چگونه تیمم کند؟
پاسخ: مسح دست‌ها ساقط می‌شود و فقط صورت را مسح کند.

پرسش: اگر کسی قسمتی از کف دستش قطع شده باشد چگونه تیمم کند؟
پاسخ: بقیه کف دست را مسح کند.

پرسش: آیا اعضای که در تیمم مسح می‌شود باید به‌طور کامل مسح شود؟
پاسخ: بله. واجب است و اگر مقداری از آن را مسح نکند تیمم باطل است.

پرسش: تکاندن دست‌ها بعد از زدن بر زمین چه حکمی دارد؟
پاسخ: مستحب است.

پرسش: آیا بیرون آوردن انگشتر یا واری برای نبودن مانع در هنگام تیمم واجب است؟
پاسخ: بیرون آوردن انگشتر و واری برای نبودن مانع کوچک در هنگام تیمم واجب

نیست.

پرسش: آیا پاک بودن اعضای تیمم یعنی صورت و کف دست‌ها قبل از تیمم واجب است؟

پاسخ: پاک بودن اعضای تیمم واجب است.

پرسش: اگر در حالی تیمم کند که روی بدنش نجاست باشد آیا تیممش صحیح است؟

پاسخ: تیممش صحیح است؛ مثل وضو که اگر بدنش نجس باشد وضویش صحیح است. در مجاز بودن تیمم، تنگ بودن وقت شرط است که این مطلب در طهارت با آب مدنظر نیست.

۴. احکام تیمم

پرسش: اگر کسی با تیمم نماز بخواند آیا نمازش را چه در وطن و چه در سفر تکرار کند؟

پاسخ: تکرار نکند، چه در سفر باشد و چه در وطن.

پرسش: آیا جست‌وجوی آب، واجب است؟ و اگر در جست‌وجو کوتاهی کند و نماز بخواند

حکمش چیست؟

پاسخ: جست‌وجو برای یافتن آب، واجب است و اگر کوتاهی کند و نماز بخواند، سپس

آب را در توشه خود یا همراهانش بیابد با آن طهارت کرده، نماز را تکرار کند.

پرسش: اگر کسی آب نداشته باشد و به دلیل زندانی بودن در مکانی نجس، چیزی که

بتواند با آن تیمم کند نیابد، تکلیفش چیست؟

پاسخ: به‌جا آوردن و قضای نماز از او ساقط می‌شود و دعا کردن در وقت نماز بر او واجب

خواهد بود.

پرسش: اگر پیش از نماز، حین نماز یا بعد از نماز آب بیابد وظیفه‌اش چیست؟

پاسخ: اگر پیش از شروع نماز آب بیابد با آن آب طهارت کند و نماز بخواند و اگر بعد از

نماز آب بیابد تکرار نماز واجب نخواهد بود و اگر در بین نماز آب بیابد اگر می‌تواند بدون

قطع کردن نماز با آن آب طهارت کند، چنین می‌کند و نماز را ادامه دهد؛ در غیر این صورت با همان تیمم نمازش را تمام کند.

پرسش: آیا بعد از کامل کردن به‌عنوان مثال- حداقل یک رکعت، نمازش را ادامه دهد؟ یا به‌مجرد شروع نماز، نمازش را ادامه دهد و تکمیل کند؟
پاسخ: نمازش را تکمیل کند؛ حتی اگر تنها تکبیرة الاحرام گفته باشد.

پرسش: آیا در خصوص اعمالی که نیاز به طهارت دارد بین طهارت با آب و طهارت با خاک تفاوتی وجود دارد؟

پاسخ: تمام مسائلی که برای کسی که با آب طهارت حاصل کرده، برای کسی که تیمم کرده است نیز مباح می‌شود؛ مثل خواندن نماز، لمس حروف قرآن، نشستن در مسجد و اعمال دیگری که شخص غسل‌کننده یا وضوگیرنده می‌تواند انجام دهد.

پرسش: اگر میت، محدث و جنبی با هم حاضر باشند و آب لازم برای طهارت، فقط به‌اندازه یک نفر از آن‌ها باشد چه کسی مقدم خواهد بود؟

پاسخ: اگر یکی از آن‌ها مالک آب باشد، آن آب فقط به او اختصاص خواهد داشت؛ ولی اگر هر سه مالک آب باشند یا مالکی نداشته باشد یا از آن شخص دیگری باشد که به آن‌ها بخشیده، بهتر است به میت اختصاص داده شود.

پرسش: [کسی که تیمم کرده] اگر آب بیابد و بعد آن را از دست بدهد آیا دوباره باید تیمم کند؟

پاسخ: کسی که تیمم کرده با یافتن آب، تیممش باطل می‌شود و بعد از اینکه دوباره آب را از دست داد باید دوباره تیمم کند.

پرسش: آیا تیمم با تمام شدن وقت نماز باطل می‌شود؟

پاسخ: تیمم با تمام شدن وقت نماز باطل نمی‌شود تا هنگامی که حدیثی از او سر نزنند یا آبی نیابد؛ اگر حدیثی از او سر بزنند یا آبی بیابد تیمم باطل می‌شود.

پرسش: اگر جنب، تیمم بدل از غسل کند و سپس حدثی از او سر بزند، آیا دوباره باید تیمم کند؟ و اگر دوباره تیمم کرد بدل از چه چیزی است؟

پاسخ: اگر حدث کوچک از او سر بزند و نتواند وضو بگیرد، تیمم بدل از وضو انجام می‌دهد.

پرسش: آیا با وجود آب و نداشتن زیان در صورت استفاده از آب، تیمم می‌تواند جایگزین غسل‌های مستحبی شود؟

پاسخ: نمی‌تواند جایگزین شود.

پرسش: اگر غسلی بر مکلف واجب شود و به سبب بیماری یا مانند آن، نتواند غسل کند، آیا باید برای اولین مرتبه تیمم کند و برای بقیه نمازها وضو بگیرد؟ یا همان تیمم برای نمازها کفایت می‌کند؟

پاسخ: وی تیمم بدل از غسل کرده است و تا زمانی که عذرش باقی است این تیمم بدل از غسل کفایت می‌کند؛ اما اگر بعد از تیمم، حدث اصغر از او سر بزند، اگر می‌تواند باید وضو بگیرد و در غیر این صورت تیمم بدل از وضو کند.

پرسش: اگر به سبب عذری برای نماز ظهر و عصر تیمم کند و وقت نماز مغرب و عشا برسد در حالی که هنوز از او حدثی سر نزده باشد، آیا باید دوباره تیمم کند؟ یا می‌تواند به همان تیمم قبلی اش بسنده کند؟

پاسخ: تا زمانی که عذر باقی است می‌تواند به همان تیمم سابقش بسنده کند.

پرسش: با گمان اینکه وقت تنگ بوده و فرصت غسل نداشته است تیمم بدل از غسل می‌کند؛ ولی بعد از نماز متوجه می‌شود هنوز وقت باقی مانده است. آیا باید غسل کرده، نمازش را تکرار کند؟

پاسخ: غسل کرده، نمازش را تکرار کند.

پرسش: اگر شخصی در برخی از اعضای بدنش بیماری داشته باشد، به طوری که نتواند

آن‌ها را بشوید یا مسح کند، آیا می‌تواند تیمم کند؟ یا به‌طور انتخابی تطهیر کند؟ یعنی عضوی را که می‌تواند، بشوید و عضوی را که بیمار است تیمم کند.

پاسخ: می‌تواند تیمم کند و نمی‌تواند به‌طور انتخابی تطهیر کند.

پرسش: روشن است که داشتن طهارت در نماز میت مستحب است. اگر با وجود آب و داشتن توانایی برای طهارت با آب، بخواهد تیمم کند آیا این کار مستحب است؟

پاسخ: تیمم برای نماز میت با وجود آب، به‌نیت استحباب جایز است؛ ولی برای سایر نمازها جایز نیست.

***

نجاسات و احکام آن‌ها

مبحث نجاسات، در دو محور است:

۱. انواع نجاسات

نجاسات بر ده نوع است: ۱. ادرار؛ ۲. مدفوع؛ ۳. منی؛ ۴. مردار؛ ۵. خون؛ ۶. سگ؛ ۷. خوک؛ ۸. مست‌کننده‌ها؛ ۹. فقاغ (آب‌جو)؛ ۱۰. کافر.

ادرار و مدفوع

پرسش: با چه شرایطی حکم می‌شود که ادرار و مدفوع نجس است؟

پاسخ: ادرار و مدفوع هر حرام‌گوشتی که خون جهنده داشته باشد (یعنی خون در رگ‌هایش روان باشد) نجس است؛ فرقی ندارد که ذاتاً حرام‌گوشت باشد مانند شیر و پلنگ یا اینکه این صفت بر او عارض شده باشد؛ مانند حیوان نجاست‌خوار و مرغ که خوردنش به‌طور عادی حلال است؛ ولی اگر عادت به خوردن نجاست داشته باشد، حرام است و با این شرایط فضله و ادرار آن نیز نجس خواهد بود.

پرسش: منظور از داشتن خون جهنده، چیست؟

پاسخ: یعنی خون در رگ‌هایش جریان داشته باشد و هنگام ذبح با فشار و جهندگی از آن خارج شود.

پرسش: ادرار و مدفوع حیوانی که خون جهنده ندارد چه حکمی دارد؟

پاسخ: پاک است.

پرسش: ادرار قاطر، الاغ، چهارپایان، عرق کسی که از حرام جنب شده، عرق شتر

نجاست‌خوار، میمون و فضله مرغ چه حکمی دارد؟

پاسخ: مکروه است.

پرسش: ادرار مصنوعی که در آزمایشگاه‌ها تولید می‌شود و از نظر ترکیبات شیمیایی شامل

عناصری است که در ادرار طبیعی نیز وجود دارد، آیا حکم به نجس بودنش داده می‌شود؟

پاسخ: نجس محسوب نمی‌شود.

منی

پرسش: آیا منی هر حیوانی نجس است؟

پاسخ: منی هر حیوانی که خون جهنده دارد نجس است، چه حلال‌گوشت باشد و چه

حرام‌گوشت (مثل انسان، گوسفندان و گاوها)؛ اما منی حیوانی که خون جهنده ندارد (مثل

ماهی و مار) پاک است.

مردار

پرسش: چه مرداری نجس است؟

پاسخ: فقط مردار حیواناتی که خون جهنده دارند نجس است.

پرسش: اگر عضوی از اعضای حیوانی که خون جهنده دارد بریده شود حکمش چه

خواهد بود؟

پاسخ: هر عضوی که با مرگ نجس می‌شود با جدا شدن از بدن نیز نجس می‌شود، چه

حیوان زنده باشد و چه مرده.

۱۲۶ ..... احکام شریعت در قالب پرسش و پاسخ، جلد اول

پرسش: اعضای بدون روح حیوانی که خون جهنده دارد مثل استخوان و مو چه حکمی دارد؟

پاسخ: اعضای بدون روح مردار، پاک است؛ مگر اینکه مردار ذاتاً نجس باشد، مثل سگ، خوک و کافر.

پرسش: حکم مردار انسان چیست؟

پاسخ: نجس است.

پرسش: آیا غسل برای کسی که میت را لمس کرده، واجب است؟

پاسخ: غسل بر کسی که میتی را قبل از غسل و بعد از سرد شدن بدنش لمس کند واجب خواهد بود.

پرسش: اگر قبل از غسل دادن و بعد از سرد شدن بدن میت آن را با بدن مرطوب لمس کند آیا نجس می‌شود؟

پاسخ: بله، نجس می‌شود.

پرسش: اگر کسی غسل دهنده جنازه را قبل از تمام شدن غسل لمس کند آیا نجس خواهد شد؟

پاسخ: نجس نمی‌شود.

پرسش: اگر تکه‌ای از جنازه را که استخوان دارد لمس کند، آیا غسل واجب می‌شود؟

پاسخ: غسل واجب می‌شود.

پرسش: و اگر با دست مرطوبش تکه‌ای از میت را که استخوان ندارد لمس کند آیا نجس می‌شود؟

پاسخ: فقط دستش را بشوید.

پرسش: اگر مردار غیر انسان را که خون جهنده دارد لمس کرد چه باید بکند؟

پاسخ: دستش را بشوید.

پرسش: اگر از انسان زنده تکه گوشتی از اطراف ناخن یا جاهای دیگر جدا شود، از نظر نجس یا پاک بودن چه حکمی خواهد داشت؟

پاسخ: آنچه از انسان زنده جدا می شود، مثل پوست و قطعه های گوشت کوچک که در اثر جراحی و سوختگی و تاول، یا از اطراف انگشتان یا لب جدا می شود پاک است.

پرسش: و در پایان: از روغن برخی حیوانات حرام گوشت یا متنجس^۱ در صنعت صابون سازی و برخی لوازم آرایشی که برای زیبایی پوست و بدن و مو به کار می رود استفاده می شود. آیا حکم به پاک بودن و مجاز بودن استفاده از آن ها داده می شود؟ یا لازم است حتماً بررسی کرده، از طهارت آن ها مطمئن شویم؟

پاسخ: حکم به پاک بودن آن ها نمی شود، مگر اینکه ترکیبات آن ها تغییر کرده باشد.

خون

پرسش: چه خونی نجس است؟

پاسخ: خون هر حیوانی که خون جهنده دارد نجس است و خون حیوانی که خون جهنده ندارد مثل ماهی و امثال آن- پاک است.

پرسش: آیا خونی که روی زخم خشک می شود (چه سیاه شود یا شبیه به رنگ پوست باشد) نجس است؟

پاسخ: اگر خون خشک و رنگش سیاه شود نجس است؛ ولی اگر استحاله شود و رنگش تغییر کند و شبیه رنگ پوست شود پاک خواهد بود.

پرسش: خونی که داخل دهان، گوش و بینی است چه حکمی دارد؟

پاسخ: خونی که در اثر جراحی یا خونریزی از رگ های خونی خارج می شود نجس است؛ حتی اگر در دهان، گوش یا بینی باشد و بلعیدن خونی که در دهان است جایز نیست. می توان

---

۱. شیئی که عین نجاست به آن برخورد کرده است. (مترجم)

دهان را با آب یا بدون آب (با بیرون انداختن خون از دهان به گونه‌ای که اثر باقی مانده از خون در آب دهان محو شود) تطهیر کرد و در خصوص بینی نیز به همین صورت است.

پرسش: گاهی برخی از اجزای نجاسات مثل خون- را تفکیک و جداسازی می‌کنند. آیا هنگام جداسازی، این اجزا پاک محسوب می‌شود یا نجس؟
پاسخ: نجس نیست.

پرسش: حکم خونی که کافر یا ناصبی به مسلمان اهدا می‌کند چیست؟
پاسخ: اشکالی در این کار وجود ندارد.

پرسش: خونی که در تخم است چه حکمی دارد؟
پاسخ: خون موجود در تخم اگر متعلق به حیوانی باشد که خون جهنده دارد نجس است.

پرسش: آیا خوردن خون حیوانی که ذبح شرعی شده، به منظور درمان جایز است؟
پاسخ: جایز نیست.

سگ و خوک

پرسش: آیا فقط بدن سگ و خوک نجس است؟
پاسخ: هم جسم و هم آب دهان سگ و خوک نجس است.

پرسش: اگر سگی با حیوان دیگری جفت‌گیری کند و آن حیوان باردار شود آیا بچه به دنیا آمده نجس خواهد بود؟

پاسخ: باید ببینیم بر این بچه به دنیا آمده چه اسمی اطلاق می‌شود؛ اگر اسم سگ بر آن اطلاق شود، نجس و در غیر این صورت، پاک است.

پرسش: حیوانات دیگر غیر از سگ و خوک چه حکمی دارند؟
پاسخ: نجس نیستند.

پرسش: آیا روباه، خرگوش، موش و مارمولک پاک‌اند؟

پاسخ: بله پاک‌اند؛ ولی آب قلیلی که موش، موش صحرایی یا مارمولک در آن افتاده باشد برای آشامیدن یا طهارت استفاده نشود؛ همچنین از آب قلیلی که در آن مارمولک، عقرب یا مار مرده باشد، نباید برای آشامیدن و طهارت استفاده شود.

پرسش: آیا استفاده از مسواکی که از موی حیوان نجس العین^۱ تهیه شده، جایز است؟

پاسخ: موی حیوان نجس العین نجس است؛ اما استفاده از مسواکی که از آن درست شده است اشکالی ندارد؛ ولی بعد از استفاده از آن باید دهان را تطهیر کرد.

پرسش: آیا تحقیق از مواد تشکیل‌دهنده دندان مصنوعی و نیز موادی که برای پرکردن دندان به کار می‌رود واجب است؟ با توجه به اینکه می‌دانیم اغلب این مواد از کشورهای بیگانه وارد می‌شود.

پاسخ: تحقیق و اطمینان از نجس نبودن و جایز بودن مصرفشان واجب است؛ اما امروزه موادی که در بیشتر کشورها به این منظور تهیه می‌شود اشکالی ندارند.

مست‌کننده‌ها

پرسش: حکم مست‌کننده‌ها چیست؟

پاسخ: نجس است.

پرسش: آیا مست‌کننده‌های جامد مثل حشیش و دیگر مواد مخدر-نجس است؟

پاسخ: نجس نیست؛ اگرچه حرام است.

پرسش: آیا تریاک از جمله مست‌کننده‌های نجس و حرام است؟

پاسخ: هر مست‌کننده‌ای چه مایع باشد و چه جامد، حرام است و مصرف آن از روی اختیار

---

۱. چیزی که نجاست، ذاتی آن باشد. (مترجم)

به منظور مست شدن) جایز نیست؛ ولی استفاده از آن‌ها برای مصارف پزشکی یا صنعتی جایز است و در این صورت نجس نیست، حتی اگر مایع باشد. حرام و نجس بودن آن‌ها با توجه نیت سازنده آن است که به چه منظوری تهیه کرده است.

پرسش: اگر عصاره انگور جوشانده شود ولی مست نکند، چه حکمی دارد؟

پاسخ: نجس است ولی اگر بجوشد تا دوسوم آن تبخیر شود، پاک خواهد شد.

پرسش: حکم بخار عصاره انگور هنگام جوشیدن و پیش از تبخیر دوسوم از آن چیست؟

پاسخ: بخار آن پاک است.

پرسش: عطرهایی که در آن‌ها مقداری الکل وجود دارد چه حکمی دارند؟

پاسخ: اگر الکل برای کاربردهای صنعتی ساخته شده باشد نه به عنوان مست کننده، پاک است و اشکالی در به کار بردن آن در عطر، کرم یا ضد عفونی کردن وجود ندارد.

پرسش: اگر شک داشته باشیم به اینکه یک الکل با نیت مست کنندگی ساخته شده یا

برای اهداف پزشکی و صنعتی، آیا امتناع از آن واجب خواهد بود؟

پاسخ: در صورت شک داشتن، پاک است و حکم به نجاستش نمی‌شود.

پرسش: حکم «اسبیرتوی»^۱ عراقی یا خارجی که از آن در رنگ کردن چوب استفاده

می‌شود چیست؟

پاسخ: تمام الکل‌ها پاک است، مگر الکی که اهل معصیت به طور معمول به منظور

مست کنندگی استفاده می‌کنند.

پرسش: اگر پزشک برای بیمار دارویی تجویز کند که در آن مقداری الکل وجود داشته

باشد آیا مصرف آن جایز است؟

پاسخ: اگر آن دارو مست کننده نباشد و الکی که در دارو وجود دارد به منظور استفاده اهل

فسق برای مست‌کنندگی ساخته نشده باشد مصرفش جایز خواهد بود.

پرسش: حکم برخی از داروها که [ماده] مخدر زیادی دارد چیست؟

پاسخ: اگر پزشک برای بیمار تجویز کرده باشد که به مقدار و برای مدت معینی مصرف کند، مصرف آن‌ها جایز است.

فقاع (آب جو)

پرسش: فقاع چیست؟

پاسخ: نوعی نوشیدنی است که از جو گرفته می‌شود و حرام و نجس است.

پرسش: حکم ماءالشعیر که امروزه در کشورهای اسلامی مرسوم است چیست؟

پاسخ: اگر جو را خیسانده و سپس آب آن را قبل از تخمیر جو بگیرند نوشیدنش جایز است؛ ولی اگر تخمیر شود نوشیدن آن جایز نیست و تنها با این توجیه که در کشورهای اسلامی تهیه می‌شود نمی‌توان به حلال‌بودنش حکم داد.

کافر

پرسش: از نظر حکم نجس بودن، کافر دقیقاً به چه کسی گفته می‌شود؟

پاسخ: قاعده شناخت کافر از نظر نجس بودن: هرکس وجود خدا را انکار کند (نه اینکه موضع نمی‌دانم - لا ادری - داشته باشد)، و به‌عنوان ناصبی و دشمن کینه‌توز نسبت به یکی از ائمه، یا مهدیون، یا شیعیان آن‌ها به‌دلیل اینکه شیعه ائمه یا مهدیون هستند شناخته شود؛ و همین‌طور دیگر مردمان، به‌خودی‌خود نجس نیستند و تنها تحت تأثیر نجاست قرار می‌گیرند، و به طهارت ظاهری‌شان حکم می‌شود؛ و طبیعتاً هر چیزی هم که آن‌ها با رطوبت قابل سرایت لمس کرده باشند نیز حکم به پاک‌بودنش می‌شود؛ و نیز حکم به پاک‌بودن خوردن از غذای آن‌ها می‌شود مگر آنچه که نیاز به تذکیر شرعی داشته باشد یا از اصل و

اساس خوردنش حرام بوده باشد.

***

۲. احکام نجاسات

در ادامه شرح احکام نجاسات خواهد آمد:

تطهیر بدن و لباس

پرسش: چه زمانی از بین بردن نجاست از لباس، بدن و ظروف واجب می‌شود؟

پاسخ: از بین بردن نجاست از لباس و بدن برای نماز، طواف و وارد شدن به مسجد و برطرف کردن نجاست از ظروف، هنگام استفاده از آنها واجب است.

پرسش: آیا نجاست قابل اغماض [چشم‌پوشی] در چیزی که طهارتش شرط شده باشد مثل نماز- وجود دارد؟

پاسخ: در لباس و بدن، آنچه اجتناب از آن ممکن نباشد مانند خون زخمی که بند نمی‌آید- حتی اگر زیاد باشد بخشیده شده است؛ همچنین اگر قطر لکه خونی کمتر از یک سانتی‌متر باشد (غیر از خون‌های سه‌گانه حیض، نفاس، استحاضه) تطهیرش لازم نیست؛ ولی تطهیر خون بیش از این مقدار واجب است، چه در یک جا جمع شده و چه پراکنده باشد.

پرسش: آیا منظور از خون قابل اغماضی که مقدارش به اندازه دایره‌ای به قطر یک سانتی‌متر است همه خون‌ها را شامل می‌شود؟

پاسخ: خونی را که جزو یکی از خون‌های سه‌گانه (حیض، استحاضه و نفاس) باشد شامل نمی‌شود [از این خون‌ها نمی‌توان صرف نظر کرد].

پرسش: بدیهی است که نمازخواندن در لباس نجس جایز نیست. اگر چیزهایی مثل کمر بند و جوراب و نظایر آن‌ها که به تنهایی نمی‌توان با آن‌ها نماز خواند [پوششی محسوب

نمی‌شود] نجس باشد آیا همین حکم را خواهد داشت؟

پاسخ: نماز خواندن در لباسی که پوشش محسوب نمی‌شود اگر نجس باشد نیز جایز است.

پرسش: اگر نمازگزار در تطهیر لباس نجس یا بدنش سهل انگاری کند، نمازش صحیح

است یا باطل؟

پاسخ: باید نمازش را تکرار کند و اگر وقتش گذشته باشد قضا کند؛ ولی اگر نمی‌دانسته

که لباسش نجس بوده است و بعد از نماز بفهمد، تکرار نماز بر او واجب نخواهد بود.

پرسش: اگر حین نماز متوجه نجاستی در لباسش شود تکلیفش چیست؟

پاسخ: اگر بتواند لباس را درآورَد، در حالی که عورتش پوشیده باشد چنین کند و اگر

نتوانست، نمازش را تکرار کند.

پرسش: اگر نمازگزار دو لباس داشته باشد و یکی از آن‌ها نجس باشد ولی نمی‌داند

کدامیک نجس است، چگونه نماز بخواند؟

پاسخ: با هر لباس یک بار نماز بخواند.

پرسش: اگر چندین لباس نجس و یکی از آن‌ها پاک باشد چطور نماز بخواند؟

پاسخ: با هر کدام یک بار نماز بخواند، مگر اینکه وقت تنگ باشد که در این صورت عریان

نماز بخواند.

پرسش: اگر غیر از لباس نجس، لباس دیگری نداشته باشد چطور؟

پاسخ: واجب است لباس نجس را در بیاورد و اگر لباس دیگری ندارد عریان نماز بخواند و

اگر عریان نماز خواندن برایش ممکن نباشد با همان لباس نجس نماز بخواند و نمازش را نیز

تکرار نکند.

پرسش: زنی که از نوزادی مراقبت می‌کند اگر فقط یک لباس داشته باشد وظیفه‌اش

چیست؟

پاسخ: باید هر روز یک مرتبه آن را بشوید و اگر این کار را قبل از نماز ظهر انجام دهد بهتر

است؛ تا نماز ظهر، عصر، مغرب و عشا را با لباس پاک بخواند.

پرسش: زنی که شیر می‌دهد و فرزندان بسیاری دارد و لباسش از نجاست [ادرار و مدفوع نوزاد] در امان نیست در خصوص نماز خواندن و طهارت لباسش چه وظیفه‌ای بر عهده دارد؟
پاسخ: تطهیر کردن لباس نجس برای نماز خواندن واجب است و اگر در نجس بودن لباس شک داشته باشد، بنا را بر طهارت بگذارد. برای تطهیر ادرار شیرخوار (پسر) ریختن آب روی لباس کفایت می‌کند. اگر تنها یک لباس داشته باشد، روزها در همان لباس نماز بخواند و شب‌ها آن را از ادرار شیرخوار بشوید.

پرسش: اگر جای نجاست در لباس یا غیرلباس را نداند چطور تطهیرش کند؟

پاسخ: اگر جای نجاست را بداند همان را آب بکشد؛ ولی اگر نداند، هر جایی را که احتمال می‌دهد نجاست بر آن باشد، بشوید.

پرسش: لباسی را که با ادرار نجس شده است چند مرتبه باید بشوید؟

پاسخ: لباس و بدنی که با ادرار نجس شده را دو مرتبه بشوید و اگر عین نجاست بر طرف شده باشد یک مرتبه با آب جاری کفایت می‌کند.

پرسش: اگر لباس مرطوب انسان، با کافر یا سگ یا خوک تماس داشته باشد چگونه

تطهیر می‌شود؟

پاسخ: واجب است محل تماس شسته شود؛ ولی اگر لباس خشک باشد مستحب است

روی محل تماس آب پاشیده شود. در خصوص بدن مرطوب، شسته می‌شود.

پرسش: آیا هنگام تطهیر از نجاسات فشردن لباس واجب است؟

پاسخ: تمام لباس‌های نجس هنگام تطهیر باید فشرده شوند، مگر ادرار شیرخوار که آب

ریختن روی آن کفایت می‌کند.

پرسش: و به‌طور کلی چه زمانی باید لباس را برای تطهیر فشرده؟ و چند مرتبه؟ و آیا دست‌ها

هنگام فشردن نجس می‌شوند؟

پاسخ: فشردن زمانی واجب است که وسیله‌ای برای از بین بردن عین نجاست باشد. عدد مشخصی برای فشردن وجود ندارد؛ گاهی یک مرتبه کفایت می‌کند و گاهی چند مرتبه باید فشرد. در حین این عمل دست منتجس می‌شود؛ ولی اگر از همان دست تا پایان تطهیر استفاده شود دست نیز پاک خواهد شد.

پرسش: هنگام فشردن لباس اگر این کار را داخل آب انجام دهد نیز کافی خواهد بود؟ یا باید آن را از آب خارج کرد و فشرد؟

پاسخ: اگر این فشار دادن در آب انجام شود نیز کفایت می‌کند.

پرسش: آیا لباس‌ها با حرکت ماشین لباسشویی و بدون فشردن و در حالی که آب بر آن‌ها باز است و جریان دارد پاک می‌شود؟

پاسخ: چرخش ماشین لباسشویی کفایت می‌کند و نیازی به شستن با دست نیست.

پرسش: رنگی که از نجاست مثل خون یا مدفوع- بعد از شستن لباس‌ها بر جای می‌ماند

چه حکمی دارد؟

پاسخ: پاک است.

تطهیر فرش

پرسش: اگر بخواهیم لباس یا فرش یا امثال آن را از ادرار و چیزهای نجس دیگر بشوییم،

با آب جاری یا با آب قلیل چند مرتبه باید شسته شوند؟

پاسخ: با آب قلیل دو بار شسته می‌شود؛ مرتبه اول عین نجاست از بین می‌رود و مرتبه

دوم تطهیر می‌شود. با آب جاری می‌توان به ریختن آب روی عین نجاست تا از بین رفتن اوصاف نجاست و غلبه کردن آب بر آن بسنده کرد که در این صورت پاک خواهد شد.

پرسش: اگر فرش به زمین چسبیده باشد چگونه تطهیر شود؟

پاسخ: همان طور که قبلاً بیان شد دو بار با آب قلیل شسته می‌شود: یک بار شستن عین

نجاست و بار دوم شستن تطهیر. اگر فرض کنیم فرشی ثابت و با ادرار نجس شده باشد و بخواهیم با آب قلیل تطهیرش کنیم، ابتدا روی محل نجاست آب می‌ریزیم طوری که آب، آن محل را در برگیرد و بعد آب را همراه نجاست با پارچه یا اسفنجی جمع می‌کنیم. مرتبه دوم نیز به همین صورت آب می‌ریزیم و با پارچه یا اسفنجی جمع می‌کنیم و به این ترتیب آن محل پاک خواهد شد.

اما با آب جاری می‌توان به ریختن آب روی محل نجاست تا غلبه کردن آب بر اوصاف نجاست بسنده کرد.

نحوه تطهیر کف خانه با آب جاری یا قلیل نیز به همین صورت است.

پرسش: اشیای ثابت منزل مثل درب‌ها و امثال آن- را چگونه می‌توان با آب قلیل یا آب جاری تطهیر کرد؟

پاسخ: اگر آب جاری بر نجاست و خصوصیات آن غالب شود آن موضع پاک می‌شود. برای پاک کردن در یا پنجره یا شبیه آن با آب جاری، می‌توان آب جاری را بر آن ریخت و آن را سایید تا پاک شود؛ به‌عنوان مثال مکان نجس شده روی در؛ و اگر آب بر نجاست و اوصاف آن غلبه پیدا کند، آبی که فرومی‌ریزد پاک است؛ اما در خصوص پاک کردن موضعی روی در یا پنجره که نجس شده است، با آب قلیل، ابتدا اسفنجی را در آب پاک فرو می‌بریم تا پر از آب شود، سپس آن را روی موضع نجس می‌کشیم تا عین نجاست رفع شود. سپس بار دیگر اسفنج را با آب پاک شسته، آن را پر از آب می‌کنیم و بار دیگر بر روی موضع می‌کشیم که این مرتبه همان شستن تطهیر است و پس از انجام این کار، آن موضع پاک شده است.

پرسش: اگر کسی اشیای متعلق به دیگری مثل لباس، غذا و امثال آن را نجس کند- آیا واجب است به او اطلاع دهد؟

پاسخ: واجب است به او اطلاع دهد.

پرسش: آیا حشراتی که از مکان‌های نجس خارج می‌شوند با راه رفتن روی فرش، آن‌ها را نجس می‌کنند؟

پاسخ: اشیا را نجس نمی‌کنند؛ مگر اینکه نجاست به صورتی منتقل شود که با چشم دیده شود.

پرسش: اگر چیزی با نجاست برخورد کند نجس می‌شود. حال آیا اگر شیء دیگری با شیء اول تماس حاصل کند این شیء نیز نجس خواهد شد؟ و به همین ترتیب شیء سوم با شیء دوم و...؟

پاسخ: مُتَنَجِّس، نجس است؛ ولی چیز دیگری با برخورد با آن نجس نمی‌شود؛ مگر اینکه اوصاف آن شیء نجس شده [متنجس] توسط اوصاف عین نجاست تغییر کرده باشد یا نجاست در آن پیدا باشد یا عین نجاست یا یکی از خصوصیات آن روی متنجس موجود باشد. آنچه بیان شد مربوط به بدن، لباس و فرش بود؛ اما احکام خوردنی‌ها:

پرسش: اگر برخی بقایای حیوانی که خون جهنده دارد مثل فضلهٔ موش- داخل برنج یا مادهٔ پخته‌شدهٔ دیگری پیدا شد به چه صورت تطهیر شود؟

پاسخ: اگر امکان دارد ابتدا نجاست برطرف شود؛ سپس برنج را باید شست تا اثرات باقی‌ماندهٔ عین نجاست از بین برود؛ سپس باید آن را آب کشید تا پاک شود.

پرسش: اگر پیش از طبخ در برنج یا چیز دیگر نجاستی دیده شود آیا باید تطهیر شود؟

پاسخ: اگر در خوردنی نجاستی دیده شود واجب است تطهیر شود.

آب غساله

پرسش: آیا آبی که با آن، نجاست شسته می‌شود (غساله) نجس است؟

پاسخ: آبی که با آن، نجاست شسته می‌شود نجس است، چه در شستن اول باشد و چه در شستن دوم، چه آلوده به نجاست باشد یا نباشد. این در صورتی است که روی شیء شسته‌شده عین نجاست باقی مانده باشد؛ اما اگر [شیء] شسته‌شده از نجاست پاک شده باشد، غسالهٔ آن پاک خواهد بود. در خصوص ظروف هم حکم به همین صورت است.

پرسش: این سخن به آن معناست که با آب غسل نمی‌توان تطهیر کرد؛ حتی اگر عین یا یکی از اوصاف سه‌گانه نجاست در آن مشخص نباشد؟

پاسخ: بله. نمی‌توان با آن تطهیر کرد.

پرسش: حکم قطرات آبی که هنگام تطهیر نجاست به بدن انسان یا لباس و چیزهای دیگر نزدیک به آن برخورد می‌کند چیست؟

پاسخ: نجس نمی‌کند، مگر اینکه عین نجاست در آبی که با آن برخورد می‌کند وجود داشته باشد یا خصوصیات نجاست را به خود گرفته باشد. آب متنجس، نجس است؛ ولی با تماس به چیز دیگر آن را نجس نمی‌کند؛ مگر اینکه خصوصیات عین نجاست را به خود بگیرد یا عین نجاست در آن مشخص باشد.

سایر پاک‌کننده‌ها (غیر از آب)

پرسش: پاک‌کننده‌های دیگر غیر از آب چه چیزهایی است؟

پاسخ: خورشید، آتش و زمین.

پرسش: آیا خورشید چیزی را پاک می‌کند؟

پاسخ: اگر خورشید ادرار و دیگر نجاسات را از زمین و دیوارها خشک کند محل نجاست پاک خواهد شد.

پرسش: اگر نور خورشید به آینه یا چیز دیگر شبیه به آن بتابد و انعکاس آن به زمین نجس شده برسد و محل نجاست را خشک کند، آیا حکم به طهارت آن می‌شود؟ و اگر خورشید از پشت پنجره بر نجاست بتابد و آن را خشک کند نیز به همین صورت خواهد بود؟

پاسخ: اگر نور خورشید توسط آینه منعکس شود یا از پشت پنجره بتابد، باز هم پاک‌کننده است.

پرسش: خورشید چه چیزهای دیگری را پاک می‌کند؟

پاسخ: هر چیزی که جابه‌جا کردنش ممکن نباشد مثل گیاهان و ساختمان‌ها، به شرط اینکه عین نجاست از آن‌ها زدوده شده باشد و بهتر است روی ادرار، آب ریخته شود و سپس خورشید آن را خشک و پاک کند.

پرسش: معمولاً لباس‌های شسته‌شده را روی طناب پهن می‌کنند تا خشک شود. آیا طناب از چیزهای ثابت محسوب می‌شود که در صورت نجس شدن با نور خورشید تطهیر می‌شود؟ یا باید طناب را نیز با آب تطهیر کرد؟

پاسخ: طنابی که برای پهن کردن لباس به کار می‌رود جزو اشیای ثابت محسوب نمی‌شود تا با نور خورشید تطهیر شود.

پرسش: آتش چگونه تطهیر می‌کند؟

پاسخ: آتش اشیای نجس شده را با استحاله [تبدیل شدن به خاکستر] پاک می‌کند؛ مثلاً اگر کاغذ نجس بسوزد، خاکستر باقی‌مانده‌اش پاک خواهد بود.

پرسش: آیا خاک و زمین نیز چیزی را پاک می‌کند؟

پاسخ: خاک، کف پا و زیر کفش و پاپوش را پاک می‌کند و با زمین می‌توان قسمت‌های دیگر زمین را پاک کرد.

حکم پوست‌ها

پرسش: آیا استفاده از پوست جایز است؟

پاسخ: استفاده از هیچ قسمتی از پوست حیوانات جایز نیست، مگر حیوانی که خودش پاک بوده و به صورت شرعی تذکیه [ذبح شرعی] شده باشد.

پرسش: اگر حیوان حرام‌گوشت تذکیه شده باشد استفاده از پوستش چه حکمی دارد؟

پاسخ: مستحب است از پوست حیوان حرام‌گوشت تذکیه‌شده اجتناب شود، مگر اینکه

پوستش دباغی شده باشد.

پرسش: وسایل چرمی خارجی مثل کیف، ساعت، کفش و چیزهای دیگر که از تذکیه بودن حیوان و دباغی شدن پوستش اطلاعی نداریم چه حکمی دارد؟
پاسخ: حکم به تذکیه بودن آنها نمی‌شود.

پرسش: آیا چرم‌های وارداتی از کشورهای بیگانه (غیرمسلمان) که با آنها لباس‌هایی مثل جلیقه و وسایل دیگری مثل کفش یا کمربند تهیه می‌شود پاک است؟ و از آنجا که از تذکیه بودن آنها اطلاعی نداریم حکم پوشیدنشان در نماز و غیر آن چیست؟
پاسخ: حکم به تذکیه و طهارت آنها نمی‌شود، مگر اینکه اطلاع حاصل کنیم به صورت شرعی تذکیه شده است.

پرسش: در برخی منازل از مبلمانی استفاده می‌شود که روکش آنها از پوست‌هایی تهیه می‌شود که اصلشان مشخص نیست. حکم نشستن روی آنها چیست؟ در صورتی که به صورت مرطوب با آنها تماس پیدا کنیم چه حکمی خواهد داشت؟
پاسخ: اگر از پوست مردار باشد نجس است؛ ولی می‌توان از آنها استفاده کرد و روی آنها نشست و اشکالی ندارند؛ اما اگر چیز مرطوبی با آنها تماس پیدا کند نجس خواهد شد.

احکام ظروف

احکام ظروفی که برای خوردن و آشامیدن و... استفاده می‌شود:

پرسش: آیا خوردن و آشامیدن در ظروف طلا و نقره جایز است؟
پاسخ: مجاز نیست.

پرسش: آیا استفاده از آنها برای غیر از خوردن و آشامیدن جایز است؟
پاسخ: جایز نیست.

پرسش: خوردن و آشامیدن در ظروف نقره کوب یا استفاده از آنها در غیر از خوردن و

آشامیدن چه حکمی دارد؟

پاسخ: خوردن و آشامیدن در آن‌ها مکروه ولی در غیر از خوردن و آشامیدن جایز است.

پرسش: ظروفی که از سایر معادن تهیه می‌شود چه حکمی دارد؟

پاسخ: استفاده از ظروف غیر از طلا و نقره از انواع معادن و جواهرات حتی اگر قیمت آن‌ها بسیار زیاد باشد اشکالی ندارد.

پرسش: ظروف استفاده‌شده توسط کفار چه حکمی دارد؟

پاسخ: پاک است، مگر اینکه از نجس بودنش آگاه باشیم.

پرسش: آیا می‌توان از ظرف شراب استفاده کرد؟

پاسخ: استفاده از ظروف شراب اگر قیراندود یا روغن‌مالی شده باشد بعد از شستن اشکال ندارد؛ اما استفاده از ظروف چوبی، سرامیکی و شیشه‌ای شراب که روغن‌اندود نشده، مکروه است.

پرسش: ظرفی را که توسط سگ لیسیده شده است چگونه باید تطهیر کرد؟

پاسخ: ظرفی که سگ لیسیده سه بار شسته می‌شود که مرتبه اول خاک‌مالی می‌شود.

پرسش: ظرفی که با شراب و موش مرده نجس شده باشد چگونه تطهیر می‌شود؟

پاسخ: سه بار با آب شسته می‌شود و هفت مرتبه شستن بهتر است.

پرسش: و غیر از مسائل سه‌گانه فوق (ظرفی که با چیز دیگری غیر از سگ، شراب و

موش مرده نجس شده است) چگونه شسته می‌شود؟

پاسخ: بعد از برطرف کردن عین نجاست یک مرتبه شسته می‌شود؛ یعنی یک مرتبه برای

ازبین بردن عین نجاست شسته می‌شود و بار دیگر برای تطهیر؛ و بهتر است سه بار شسته شود.

این پایان نوشتن کتاب احکام طهارت بر اساس پرسش و پاسخ از احکام شریعت خداوند است که یمانی آل محمد امام احمد الحسن علیه السلام این احکام را روشن ساخته‌اند؛
و نهایت دعای ما اینکه:
سپاس و ستایش تنها از آن خداوند، آن پروردگار جهانیان است؛
و سلام و صلوات تام و تمام خداوند بر محمد و آل محمد، امامان و مهدیین علیهم السلام باد!